SALA DE LECTURA

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri, 21 aprilie 1991 **17 (65)**

eugen jebeleanu

Pălăria şi cuierul

Pe vremea regelui David
veni la el un individ,
spunind : — Ascultă, măi Davide,
de ce in ţară nu-s stafide,
că ele mi se fac din struguri
şi cînd le ciugulești, te bucuri.
David răspunse : — Ehehe !
Ce bune-ar fi, dar nu mai e !
— Ce nu mai e ? — făcu săracul.
— In ce le pune : cozonacul !

(din volumul „Arma secretă", 1980)

Astăzi, poetul împlineşte 80 de ani. Revista noastră îi urează „La mulţi ani!"

(In numărul viitor, o pagină **de şi despre** Eugen Jebeleanu)

Emil Cioran

pag. 8 — 9

Număr ilustrat cu reproduceri de stampe japoneze

Omul de ieri pe-alaltăieri

m-am întrebat adesea, şi mă mai întreb încă, dacă nu cumva... de unde vine atitudinea cu totul specială a locuitorilor României faţă de stat. Desigur, un prim răspuns — rapid dar şi superficial — se poate da : statul ultimilor ani n-a fost altceva decît un instrument de constrîngere, o maşină infernală îndreptată împotriva celor pe care ar fi trebuit — conform destina ţiei sale iniţiale — să-i apere. Spunînd mereu cetăţeanului cît bine îi face o lege sau alta, prin care i se mai băga o mînă autoritară în buzunarul şi-aşa gol, vorbindu-i mereu de umanismul socialist, statul cu acelaşi nume era exact inversul a ceea ce spunea, acţiona exact pe dos decît declara. Încît era firesc, era chiar de aşteptat ca omul să se decivilizeze, să se retragă adică din forma de cetăţean pe care ar fi normal să o îmbrace orice locuitor al unei ţări civilizate, astăzi, să lupte, cu mijloacele sale mărunte, împotriva statului, pentru a reuşi să supraveţuiască. De la circulatul fără bilet cu autobuzul sau troleibuzul şi pînă la nedeclararea întîlnirilor cu vreun străin, fostul cetăţean român, de a cărui calitate de „supus" sub monarhie s-a făcut atîtea caz pentru a se dovedi ceea ce era de nedovedit : noua lui calitate, de cetăţean, fostul cetăţean român, deci, întrebuinţa toate formele imaginabile de a se sustrage rigorilor unor legi strîmbe, vădit făcute ca să-l înlăţuie, ca să-l stoarcă pînă la ultima picătură aproape uscată, de viaţă.

Dar ceea ce e mai puţin evident, însă poate fi bănuit din lecturi cel puţin, este faptul că cetăţeanul român a chiulit cît a putut, mai totdeauna, de la îndatoririle sale, pe care le-ar fi respectat cu stricteţe, să zicem, un neamţ, în aceleaşi condiţii. În aceleaşi condiţii pentru că, mai peste tot în lume, statul, apărut, cîndva de mult, ca instrument de apărare a indivizilor unei colectivităţi întîi spontan constituite, s-a dezvoltat evoluînd înspre ceva cu caracter restrictiv al libertăţilor individului, nu o dată restricţia aceasta depăşind nivelul strict necesar ca să facă loc libertăţii celui de alături. Cu alte cuvinte statul modern nu mai poate fi perceput aproape nicăieri exclusiv ca instrument de apărare a individului, de el însuşi precum şi de alţii, ci cel mult cu această funcţie, însă privind doar colectivitatea, care nu e, întotdeauna şi numai, suma pur aritmetică a inşilor ce o compun.

Dacă peste tot, deci există o parte a societăţii, de obicei la marginea ei, care se sustrage statului, forţelor sale, la noi acest lucru a devenit monedă curentă. A păcăli statul e un punct de mîndrie pentru un român şi, pînă la un moment dat, e de înţeles. Ţin minte că, în urmă cu peste un deceniu, moneda vest-germană nu s-a simţit bine şi statul german de vest a apelat la cetăţenii săi, rugîndu-i să nu se prea ducă vara aceea în concediu în străinătate, ca banii să fie cheltuiţi în interior, evitîndu-se o hemoragie care făcea rău mărcii vest-germane, iar cetăţenii au înţeles şi nu s-au mai dus în asemenea măsură, în vacanţă aiurea. Situaţia este de neimaginat la noi, unde cetăţeanul e continuu mînţit şi furat de cei care îndeplinesc rolurile principale în stat, la noi, unde în spatele fiecărei legi aparent în favoarea cetăţeanului presimţi o intenţie contra şi ai dreptate să o faci.

Aşa încît cetăţeanul român devine pur şi simplu om, om singur în faţa tuturor, situaţie pe care o şi resimte în mod dureros şi de aici atîtea drame, atîtea tragedii ,atîtea găinării. Cît timp ar trebui pînă să ajungă iarăşi cetăţean al lumii şi al ţării sale, nu ştiu. Începutul însă ar fi uşor de făcut : instaurarea unei democraţii reale ,cu abolirea minciunii şi a legilor strîmbe Început care rămîne — v-o jur, încă, — un vis prea frumos ca să ne permitem să-l visăm în fiecare noapte.

Nicolae Prelipceanu

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI

Redactor șef adjunct
EUGEN URICARU

Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

chenar

Alergii

Am auzit, în ultima vreme, foarte multe regrete — unele resimțite, altele agresive, aproape — privind aderarea unor scriitori basarabeni la binecunoscuta și binemontata diversiune a „Frăției" de anti-breasla. Personal, așa cum nu m-au mirat deloc acțiunile de scindare inițiate de vulpesco-păunescieni, ele fiind cu totul în firea (și fierea) lucrurilor, nici simpatiile acelor confrați moldoveni n-au fost de natură să mă socheze. (După cum, în altă ordine de idei, auzind le premiile revistei „Pentru patrie", dacă mi s-au părut firești opțiunile pentru un Gh. Poalelungi, ori G. Tomozei, am fost mirat de absența lui A. Silvestri, pentru a mă încrunta, puțin, în fața premierii „academicianului Eugen Simion" și — pentru eseu ! — a lui Gh. Șovu. Dar, asta-i o digresiune). Nu e vorba de a incrimina ideea de dizidență în cuprinsul unei bresle și nici, chiar, tentativele schismatice : dreptul de retragere și dreptul de afiliere, oricît de discutabile, sînt de netăgăduit. Dar altceva e de gîndit : coeficientul de credibilitate deținut (ori dobîndit) de „Frăția..." în defavoarea Uniunii Scriitorilor. Cu alte cuvinte : nu ce au făcut „ei" pentru a-i atrage, cît ce N-AM făcut „noi". În anii trecuți, odată cu instaurarea pericolului gorbaciovist pentru Ceaușescu, era limpede : Securitatea ordonase trecerea literară a Prutului unor comandouri de încredere. De ce, de ne-ce, nu ne mai întrebăm acum. Dar dacă — ce să zic ? — M. Cărtărescu și Florin Iaru ar fi vrut să se ducă la Chișinău, să citească și să audă poezii, în locul plutonului Iacoban — Alexandru — Tomus — P. Anghel — Ungheanu, s.cl., sau dacă „frații de dincolo" ar fi fost omeniți nu în casa Malvinei Ursianu, ci a. să zicem, Anei Blandiana, atunci toate Direcțiile ar fi turbat de panică. E de ajuns să ne amintim penibila „execuție" a lui Nicolae Manolescu, în „Săptămîna" lui Vadim după cronica la G. Vieru. Bă esteților, a strigat martirul Corneliu, bă, numai noi avem dreptul să decretăm valoarea lui Vieru, auziți ? la voi, epitetul „extraordinar" înseamnă, automat, bătaie de joc. Pentru că voi sînteți **din principiu** trădători de țară, în vreme ce numai noi avem **mandatul** sfîntei apărări de unitate-continuitate-integritate. După ce, ani de-a rîndul, la Chișinău nu s-a văzut decît O mască a scriitorimii române, este careva nedreaptă supărarea noastră de astăzi. Dar, nu despre asta vreau să vorbesc, fiindcă, în uriașul dosar al afacerii, „Chenarul" e ultimul lucru din lume făcut să-l rezolve. Dar este timpul să ne gîndim bine de tot la mulțimea lucrurilor (ideilor) esențiale pe care discreditarea lor de către fenomenul Vadim & Co. le-a confiscat de partea imposturii pătimașe. S-au creat, inevitabil, în primă instanță, reacții alergice față de istorie, față de Eminescu și, în genere, tradiția literaturii române, față de studiul, sobru și profund, al vieții religioase românești, față de atenta disociere a specificului etnic în cuprinsul caracteristicilor geopolitice, s-au creat blocaje mentale față de angajarea, etică, sau politică, a scriitorului în social, s-a ofilit aproape toată cercetarea științifică a folclorului, ș.a.m.d. Toate lucrurile profunde, odată atinse, sau îngropate de-a binelea, ori barbarizate de kitsch-ul propagandistic și osanalele lăutărești, aproape că s-au tabuizat negativ. Nu știu dacă asta **s-a urmărit** sistematic, însă, oricum, lucrurile așa stau. Extremismul naște reacții (alergice) de extremă. Dacă mîine, prin absurd, am vedea lăudată în „România mare" poezia americană, noi am da-o cu furie la o parte și ne-am întoarce (cu nesaț !) la St. O. Iosif ? Dacă, să zicem, Vadim ar scrie un encomion pentru Fundoianu sau Aderca, noi ne-am arunca, automat, să „decretăm" genialitatea lui Crainic ? Primul impuls, să recunoaștem, acesta ar fi. Ca să nu mai dăm exemple de... istorie geografică. Despre toate acestea **trebuie** vorbit pe îndelete.

Dan C. Mihăileseu

dictatura personală

Resemnarea înfrîngerii

Oricum am lua-o, esența adevărului ar trebui să stea numai în libertate, drept care, fără să țin să vorbesc în dodii, o să iau drept semnificative cele două marșuri cu mii de contestatari, desfășurate în martie 1991 la București : unul, în organizarea mediilor studențești, la 1 martie, la care mă refer în amănunt în continuare aici, și al doilea, la 20 martie 1991, în organizarea mediilor sindicale muncitorești ! Ambele manifestații fiind pentru libertate și împotriva minciunii, deși fiecare din ele a tins dinspre alte cauze : studenții cerînd întîi, să zicem, **libertate spirituală iar muncitorii „libertate materială"** ? Cumva, delimitarea neputînd fi exclusivă, și unii și alții atingînd aceeași sferă a demnității post-revoluționare ! La mijloc, între cele două mitinguri, existînd deja o scizіune bine pusă la punct, scizіune a societății românești, dacă vreți : o scizіune între interioritate și exterioritate... Fiindcă, asta e extraordinar, cele două marșuri, nu numai la nivel simbolistic, au refuzat să se unifice : muncitorii nealăturîndu-se studenților la 1 martie și studenții nealăturîndu-se muncitorilor ieșiți în stradă la 20 martie ! Chiar dacă scandările lor semănau, fiind valabile pentru ambele manifestații, de la „Iliescu mincinos, jos, jos, jos !" la „Jos guvernul comunist !" și pînă la „Regele Mihai !" Manifestanții din 20 martie susținînd chiar că „N-ați reușit, muncitorii s-au trezit"... Oare ? Să se fi trezit muncitorii ? La aproape un an după ce studenții le dăduseră măsura viitorului previzibil, neocomunismul dîndu-și în petec pe zi ce a trecut...

Nu e clar ? Ar trebui făcut **ceva tranșant** ! Vise ? Că nemulțumirile populației de la orașe, îndeosebi, s-au acumulat în mod exploziv ? E adevărat : și cu toate acestea intelectualitatea protestatară pare a fi privită cu aceeași suspiciune de ieri, de „clasa muncitoare" și invers ! Puterea Nouă reușind cu succes încă să păstreze această dihonie artificială, să poată stăpîni mai departe liniștită ? Pînă cînd ? Resemnarea înfrîngerii populației luînd deja locul Victoriei fără speranță...

Să revin însă la manifestația intelectualilor din 1 martie 1991, marș „împotriva violentării oamenilor de cultură", împotriva forțelor obscure aflate în slujba Noii Puteri : dinspre Piața Operei și Piața Universității, spre Piața Romană și Piața Victoriei, unde va fi inminat **protestul organizatorilor**, „Solidaritatea universitară" și „Convenția studențească bucureșteană", la Guvern...

La ăștia libertate

Cu acel grad de cuprindere, apropiat de fierbere, al memoriei colective : în pas liber...

În dreptul „Lufthansei" odată ajuns, între cinematograful Patria și Teatrul Nottara, deasupra Farmaciei 5, la înălțimea etajului doi al blocului, dacă mai țin bine minte, îmi atrage atenția o cutie electrică metalică, a unei firme uriașe, demult stinse, a unui organism dispărut, „Fructexport România", firmă de pe vremea economicl-de-vedere cenușiste, îmi atrage atenția o cutie cu o ușă metalică dată în lături, în care a intrat în zbor un porumbel... Ia te uită ce grozav e ! Împăunat... Cînd, nici una, nici două, apare și perechea lui acolo : în zbor rușinat... Pereche care își face loc în aceeași cutie electrică, plină de bușoane ! Pînă ce încep să se învîrtă unul în jurul altuia, incomodați de strîmtorimea cutiei metalice și să se descinte în limba lor unul pe altul, porumbei post-revoluționari și ei... „Ia te uită : se împerechează ! În fața noastră"... La ăștia libertate !

Mergînd mai departe între manifestanți : e o insulă de fericire acolo, sus ! Nu tu frică de securitate, aud lîngă mine. La atîta iraționalitate... „Jos securitatea !" se scandează : „Jos Iliescu" ! În timp ce o pancartă se plimbă de ici, colea : „TVR : Tăcere - Complicitate"... Ba chiar descopăr amuzat în mîna unui tînăr o lozincă scrisă pe un carton pătrat : „Traiască cucuveaua !" Respectînd cacofonia. Bun...

Banu Rădulescu, Ziariștii la 13 ianuarie, bătuți și ei măr, Petru Creția : **cine urmează** ? Ghici...

Liviu Ioan Stoiciu

(Va urma)

momos :

Pantalonii domnului prim — ministru

De mai multă vreme guvernul și primul ministru, domnul Petre Roman, sînt acuzați de corupție. Cîntecul e vechi interpretii noi. F.S.N.-ul a protestat, cerînd dovezi, iar dacă ele nu există (deocamdată), cei care acuză să fie deferiți justiției (bănuiesc că tot deocamdată).

Faptul că domnul Petre Roman a fost acuzat că și-ar fi însușit comisionul în afacerea cu avioanele a intrat în desuetitudine. Acum alte afaceri par să se fi ivit la orizont (România Liberă anunță cu surle și trîmbițe astăzi, 17 aprilie 1991, că va dezvălui lucruri și afaceri care-l vor face pe domnul Roman să demisioneze) și toată lumea așteaptă cu sufletul la gură dezvăluirile matrapazlîcurilor înalte. Eu, nefiind un om introdus în sferele puterii, dar avînd oarecare spirit de observație și fiind și pe jumătate armean, jumătatea asta negustorească precum și spiritul de observație mă obligă să constat următoarele **lucruri** :

1. Domnul prim-ministru nu a apărut niciodată în piciea goală în fața noastră.

2. Dacă nu a apărut gol, înseamnă că domnia sa a apărut cît de cît îmbrăcat (premisa și concluzia aparțin spiritului meu de observație).

Văzîndu-l eu pe domnul prim-ministru totdeauna îmbrăcat, am făcut următoarea socoteală : l-am văzut aproximativ (de la pulovărul din decembrie, 1989), de 100 de ori. De fiecare dată avea pe trupu-i un costum de haine. Orice calcul arată că are aproximativ 10 costume, unele mai noi, altele mai vechi. Dacă șapte costume sînt vechi, ele pot fi trei moșteniri de la Walter Roman (tătîcul) și patru (unul de ginere și trei de profesor la Politehnică) personale. Cele trei moștenite, dacă sînt din stofă bună, întoarse pe dos, pot deveni ca noi. Un întors pe dos costă 4 000 lei. Deci dacă domnul prim-ministru a întors pe dos costumele tătîlui a plătit cel puțin 12 000 lei. Mai rămîn trei costume noi. Manopera costă la un croitor fără pretenții cam 5 000 de lei de bucată, stofa cam tot atît. Deci trei costume noi 30 000 de lei. Sub costum se poartă de obicei o cămașă. Domnul Petre Roman e dovedit că o are și ea este la prețurile actuale (hotărîte de dînsul) 600 de lei. Presupunînd că are 24 de cămăși (două duzini), asta înseamnă 14 400 de lei. Domnul prim-ministru avea, sper, sub cămașă un maiou și mai jos o pereche de chiloți. Astea nu se găsesc pe piața românească și cele mai proaste costă în S.U.A. 2,50 dolari bucata. Pentru o duzină de maiouri și tot atîția chiloți, dînsul a plătit (la 200 de lei dolarul) 12 000 de lei. Coborînd mai jos constatăm că domnia sa are și pantofi (nu mai vorbesc de șosete). Șase perechi de pantofi trebuie să-l fi costat cam vreo 18 000 lei. Lăsînd cravatele de-o parte, fiindcă nimeni nu poate să aproximeze cît a plătit pe ele, eu, cu spiritul meu de observație, am constatat că domnul Petre Roman are și poartă la mîna stîngă ceas. Dacă sînt două, așa cum am văzut eu, ele nu costă mai puțin de 200 de dolari bucata (adică împreună, vreo 80 000 lei). Numai în costum și accesorii domnul prim-ministru a cheltuit pînă acum, ca să apară decent în fața noastră, suma de 166 400 lei, adică salariul total pe opt luni și ceva. Dacă ne gîndim că domnia sa mănîncă zilnic și are familie, adică o casă grea de întreținut, nu văd de ce nu am crede că o duce greu.

Ștefan Agopian

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

ALCIBIADE : „Anul acesta e decisiv : se hotărăsc organele politice și polițienești să facă treabă, atunci e bine ; dacă nu se hotărăsc și sînt timorate de cîțiva nemernici de prin presa de opoziție și de prin străinătate, să ne lase pe noi, că așa facem o curățenie, mamă, mamă, dor de mamă !". **(România Mare)** Care noi ? ● ION ILIESCU : ...„luna martie marchează unele progrese, un început de reactivare a activității productive. Și observația este valabilă pentru mai multe sectoare, spre exemplu, pentru industria extractivă : la huilă 112 la sută este indicatorul față de februarie, la lignit 116 la sută, la țiței — 116 ; la energie electrică — 121 la sută ; la cocsificarea cărbunelui — 129 la sută ; la oțelul brut — 150 la sută ; la laminate finite — 160 la sută, table și fier — 165, table subțiri, laminate la cald 228 la sută, table laminate la rece — 268 la sută"..., ș.a.m.d. **(AZI)** ● ION GHEORGHE MAURER : „Dar sînt sigur că Iliescu este un marxist, doși poate el nu crede acest lucru". (Interviu, în **Zig-Zag**) ● LIBERTATEA (legendă la o fotografie) : „Domnul senator Romulus Vulpescu privește-n istorie cu mînie". ● TIA ȘERBĂNESCU : „Ion Gheorghe Maurer — alt academician fără operă". **(România liberă)** ● UN CIOBAN DIN RĂȘINARI : „Jur măgarul era domnul Alexandru Bârlădeanu". **(Expres magazin)** ● DAN FRUNTELATĂ : „Ca de obicei, Occidentul ne ajută cu vorbe"... ; „Atunci, vorba răposatului Cernișevski : «Ce-i de făcut ?»". **(Românul)** ● CEZAR CERNĂTESCU : „Sobru și reținut, el se plînge cu demnitate **României Mari** că i-au fost luate pînă și cărțile de cibernetică, piinea intelectualității lui. Ciberneticianul Manea Mănescu rămas fără cărți ! Ce oroare...". **(Opinia studențească)** ● BOGDAN BALTAZAR : „Adică eu nu sînt un simplu notator". (Interviu, în **Fraierul român**) ● MIRCEA DINESCU : „Reprezentanta «Vetrei Românești» a spus la T.V. că războiul din Golf a fost declanșat pe 15 ianuarie, ca să compromită la noi, sărbătorirea lui Eminescu" ; „Mi se pare chestia anului". **(Convorbiri mondene)** Noi am zice : chestia deceniului ! ● CONSTANTIN MITEA : **„Lui Dumitru Popescu, care, printr-un nedrept destin își aniversează ziua de naștere în închisoare.** „Stai frunte lîngă gratii, te-ntrebi și vrei să știi / De ce-ai jertfit luminii lumească ta-nchinare" ; „O ce să-ți scriu de ziua, ce-ai vrut-o luminoasă / Ce-o smulgi acum din evul de ură și orgolii !". **(Totuși iubirea)** ● ALCIBIADE : ...„domnule **Petre Roman** : de ce nu încercați o rocadă utilă, adică să-l puneți pe Everac ministrul culturii"... **(R.M.)** ● ALCIBIADE : ...„Hagi (...) tot mai pusese în **pericol poarta lui Wilhelm Tell**". **(R.M.)** ● **CHI M.** : „Ca o curiozitate, în regimul burghezo-moșieresc bordelurile erau bun al întregului popor, în timp ce în comunism activitatea a căpătat caracter privat". **(Zvompress)** ● „În timp ce pledau în favoarea lui, care mai de care mai convingătoare, uneia îi cad chiloții, alteia îi curg balele în timp ce încerca să-l servească cu o țigară, alta îi plimbă pe sub nas un pliculeț cu prezervative, o alta se așeza pe brațele lui, îl descheie la șliț și începe să-l manevreze ca pe un marfar pe linie moartă..." ; „femeile «încălzite» bine, nu se mai înțeleg între ele ; care să-l «atace», care să aștepte, care să renunțe ? Credeai că nici echipa de pompieri militari nu va reuși să pună capăt acțiunii nebunaticelor cînd, intră pe ușa un fel de tanti (...) smulgîndu-l din brațele masturbatelor"... **(Intim sex)** ● EXPRES MAGAZIN (despre Mircea Hamza) : „Prin felul în care reacționează are șansa să-l depășească în kitsch pe d-nii George Marinescu și Corneliu Roșiianu însumați". ● MIRCEA HAMZA : „Doisprăzăce, șasăzăci, nouăzeci și șasă" etc. (T.V.R.) ● TELEMAH : „A persista în a arăta zilnic handicapații la televizor înseamnă a te autoflagela în văzul lumii". **(Țara noastră).** Bine că mai salvează situația, prin prezența sa pe micul ecran dl. Mircea Hamza ! ● SILVIU BRUCAN „Eu scriu mai repede decît poți să citești dumneata". (Interviu, în **Adevărul**) ● TUDOR BĂLTEANU : „A fost o încîntare pentru mine interviul televizat cu profesorul **Paul Dimitriu**, unul dintre românii care, la vîrsta maturității, a reușit pe deplin «dincolo»" ; „Ceea ce m-a impresionat la domnia sa a fost **luciditatea** cu care privește situația politică a țării" ; ...„nu m-am putut opri să nu mă întreb : de ce nu au venit astfel de oameni să conducă opoziția noastră ?" ; ...„în valul de opoziție stupidă, irațională, golănească, ce ne asfixiază de un an și mai bine, iată un om care gîndește normal". **(AZI)** ● DIMITRIE STURDZA (alt român de bine, de „dincolo") : „Cred că imaginea României în străinătate s-a îmbunătățit, în primul rînd, pentru că pe 20 decembrie 1990 n-au mai avut loc demonstrații violente, așa cum așteptă toată Europa. Un al doilea element, care a contribuit la ameliorarea imaginii țării în străinătate, a fost transformarea partidului de guvernămînt într-un partid social-democrat". (Citat după **România liberă**). Să ne trăiești, prințe !

Petre Stoica

Pămîntul – miză şi indecizie

După lungi aşteptări şi „dezbateri", s-a promulgat o **lege a pămîntului,** care, în cele 9 capitole, 102 articole, 268 de aliniate şi două anexe, constituie cel mai abil labirint construit vreodată pentru mintea ţăranului român. El, ţăranul român, are acum, după ani de umilire, o lege care i se pune în slujbă şi-n care nu găseşte nici măcar o singură dată menţionat cuvîntul **ţăran.** Ştim cu toţii că această clasă a fost desfiinţată de comunism prin aşa-zisa omogenizare, care omogenizare n-a dus decît la opulenţa clasei aristocrato-comuniste care se afla la conducere mişeleşte şi la pauperizarea mai ales a ţărănimii care de altfel a fost şi va trebui să fie singura aristocraţie a acestei ţări istovite de tot soiul de experienţe şi formule de existenţă care mai de care mai umane. Deci, peste tot, în acest labirint legislativ, de un limbaj extracomunicativ (în sensul de în afara comunicării), de paravan, în locul cuvîntului **ţăran** este folosit cuvîntul erzaţ **cooperatorul,** individ născut de ideologia comunistă după reţeta stalinistă şi care acum va intra sau nu în posesia unei bucăţi de pămînt, aşa cum stabilesc cifrele promulgate în lege. Şi mai ştim că ţăranul a înţeles întotdeauna de vorba clară, dulce, limpede, directă, fără ocolişuri diplomatice, vorbă care nu l-a tulburat, nu i-a înceţoşat înţelegerea, mintea în care de peste patruzeci de ani au intrat, în silă şi de nevoie, toate minciunile comunismului, pe care le-a acceptat umilit şi obidit, învăţîndu-se forţat cu un **trai pe furate,** mai puţin onest, jucînd după cum i s-a cîntat (adică, nu-i aşa, cuvîntat). Labirintul verbal în care s-a trezit acum, în ambiguitatea frazeologică şi sintagmatică a enunţurilor, în ilogismul unor articole în raport direct cu alte articole ale legii, în nonsensurile unor aliniate care anulează în întregime un articol, l-a făcut pe biet ţăranul român să se înnegureze, să pornească mai mult orbeşte într-o acţiune din care pînă la urmă va ieşi învins. Şi dacă el, ţăranul, va ieşi învins, ţara va fi învinsă.

În primul rînd legea fondului funciar n-a clarificat o chestiune fundamentală în păstrarea liniştii ţăranului român şi anume ce înseamnă **proprietar repus în drepturi** (şi între ce limite aceste drepturi îi sînt acordate şi dacă va fi pus în toate drepturile lui respectivul ţăran), şi **proprietar intrat în posesia pămîntului acum** (de unde i se dă acest pămînt, din aria cui ?). Există o prezentare în trecere a acestei probleme, dar care dă cîştig de cauză viitoarelor asociaţii (S.A.), care-n structură nu vor fi altceva decît CAP-urile, actuale simulacre ale unei „avuţii" distruse, constituite în ani prin abuzuri şi frustrare de fapt, în timp, a ţăranului ; adică i s-a luat tot, ca acum să i se dea cu ţîrîita. Sau, de exemplu, art. 22, 23, 24, 25 şi 26, care ar fi trebuit să limpezească în modul cel mai clar situaţia pămîntului deţinut prin forme de drept aprobate de foştele primării şi CAP-uri de către ţărani în spaţiul intravilan (adică în interiorul perimetrului vetrei satului, localităţii), nu clarifică nimic ci incită între ţărani discuţii contradictorii, jenante şi situaţii penibile, pentru că aici, în acest spaţiu, se vor întîmpla cele mai crîncene conflicte. Sînt situaţii în care, cum era şi normal satele s-au extins, atît cît li s-a permis, locuitorii intrînd pe terenurile acordate pentru ara ceva. terenuri care au aparţinut unor proprietari care nu mai erau, la acel moment, în drepturi. Aceştia vin acum conform art. 24 al Legii funciare şi cer acel teren pe care ţăranii şi-au construit case, anexe, grădini etc., statornicindu-se într-o vatră şi constituind astfel comunitatea satului respectiv. Măcar aici legea trebuia să fie clară şi să nu-i pună pe ţărani, consăteni, sau reveniţi în sat, în conflicte care duc la dezbinarea comunităţii săteşti, la destabilizare, ca să folosim un termen des invocat. Dar, Parlamentul a aplaudat (doar) şi, de ochii lumii, a mai schimbat pe ici şi colo, prin părţile neesenţiale, cîte ceva, lungind atît ca timp cît şi ca spaţiu tipografic o lege fundamentală pentru stabilitatea ţării. Dar Parlamentul şi Guvernul cer stabilizarea străzii, lumii, ţării, în timp ce ei sînt primii care destabilizează ţara prin promulgarea unor legi ambigue, fără finalitate benefică. Pentru că, să nu-şi închipuie ei, că au rezolvat acum problema ţăranului şi pariul pe agricultură va fi cîştigat începînd cu anul acesta. Luptele intestine abia acum încep în mediul rural, iar forma lor, nu-i aşa, nu va fi deloc... urbană. Şi se ştie foarte bine că ţărănimea este atît de decimată, încît numai o furtună dintr-asta nu-i mai trebuia. Dar se va vedea rezultatul. Să dea domnul să n-am eu dreptate, om născut la ţară, trăit un timp acolo, care cunosc destul de bine ţăranul român şi mai ales ce a mai rămas din el.

A, este adevărat că acum toată lumea vrea pămînt de la oraş mai ales, vrea să se îmbogăţească subit, boală balcanică ; gîndeşte că acum e momentul să pună mîna pe pămînt şi să facă din el ceva bani, planificîndu-şi vînzări la preţuri exorbitante. Am asistat

chiar la calcule de milioane de lei dintr-un joc de pix, dar dintre toţi aceştia am văzut mai puţini doritori care să se reaşeze la lucrul pămîntului obosit de victoriile noilor revoluţii agrare, care prin tehnicile de îngrăşare chimică au ucis humusul şi au înţelenit terenuri arabile cărora de-acum înainte le trebuie timp pentru a se reface, un adevărat tratament de reanimare prin terapii pe care numai ţăranul adevărat le cunoaşte, terapii care nu se-nvaţă în amfiteatrele agronomiilor. Da, mulţi se vor îngrămădi la pămînt, dar puţini se vor duce să-l lucreze cu dragostea cu care ştie să-l lucreze ţăranul, dragoste care i-a fost furată şi acum iarăşi amăgită de un labirint legislativ din care nu este în stare să observe că este orbit, dînd de bună voie un procent imens statului care nu a fost niciodată proprietarul pămîntului acestei ţări. Miza este mare, dar preţul el numai ţăranul o ştie.

O lege a pămîntului era necesară, dar cu adevărat o reformă, limpede, scurtă, eficientă, pe care ţăranul s-o poată înţelege şi reţine ca pe o poezie. Dar... Dar intenţia guvernului a fost ca el ţăranul, să vină şi să-şi piardă timpul pe la avocaţi, magistraţi, biblioteci pentru a consulta dicţionarele înţelege ce e acolo, dar acolo, dar dincolo, **legea pămîntului.** Desigur, legea a fost făcută **în fond** de un guvern şi un parlament din care fac parte tehnocraţi, oameni de drept, economişti etc. şi nici un ţăran, nu a fi înţeles numai de ei, neflind altceva decît banderola neagră cu care va fi legată la ochi zeiţa Themis că, nu-i aşa, justiţia este oarbă, în aşa fel ca prelaţii ei să poată lucra în linişte şi fără complexe pe cei neştiutori. Dar ţăranul român, cînd va prinde din nou cu adevărat gustul pămîntului, nu va mai şti decît una şi bună, lăsînd la o parte toate legile scrise de X şi Y, ţinînd cont numai de legile sfinte şi nescrise ale acestui pămînt. Deci, aviz...

Aş putea spune, în încheiere, parafrazînd epitaful lui Richelieu, că **legea pămîntului** este un bine făcut rău, pentru că actualul parlament este învăţat să facă un rău bine şi un bine rău. De fapt, ne-a şi dat destule exemple prin imensa trupă de Caţavenci pe care o are, o adevărată selecţionată naţională a căscăunzilor.

Gellu Dorian

minimax

Un fel de SIDA politic (I)

Deşi comparaţia anunţată în titlu este discutabilă (de unde folosirea sintagmei „un fel de" întru relativizare), meditînd asupra-i, valoarea euristică se impune, tocmai pentru că gravitatea fenomenelor de anomie socială plasează acum destinul României şi al românilor pe un făgaş al **excepţiei tragice.** Nici vorbă, peste tot pe unde a bîntuit, totalitarismul comunist a lăsat moştenire o stare economică, morală, culturală şi psihosocială care repercutează în sfera politicului, obstrucţionînd evoluţia spre democraţie. Există însă un ceva anume specific al României care a început odată cu însuşi modul particular de înlăturare a dictaturii şi continuîndu-se apoi consecvent, pas cu pas, de-a lungul întregii perioade ce a trecut din decembrie '89.

Aşa cum îndeobşte se cunoaşte, obligaţi de imposibilitatea recurgerii la război ca mod de supravieţuire, la Moscova, laureatul premiului Nobel & Comp., **porumbeii** cum li se spunea pe vremea războiului rece, au pus la cale un grandios experiment de recuperare a compromisului sistem socialist / comunist care, ca orice experiment, şi-a asumat şi riscul incertitudinii. Ce şi cum va fi pînă la capăt e greu de prevăzut. Oricum, s-a dovedit însă că sistemul politic leninist este monolitic, adică respinge grefe ori ajustări democratice. Exportată în „ţările prietene", inclusiv prin intermediul poliţiei mai mult sau mai puţin secrete, perestroika a eşuat acolo încă mai-spectaculos, căci pluralismul în forma pluripartidismului a dus rapid partidele comuniste într-o situaţie de inferioritate, chiar dacă şi-au schimbat cameleonic firma şi chiar dacă propaganda oficială s-a opus pe cît i-a stat în putinţă.

În ce ne priveşte, la fel precum altcîndva fenomenul sau experimentul Piteşti a constituit o contribuţie naţională creatoare (!), în '89, **ieşirea („)revoluţionară(") din, pentru a rămîne în sistemul socialist / comunist** se vădeşte a fi fost momentul de originalitate al procesului început în '85 la Moscova. Asigurarea **permanentizării deţinerii puterii politice** de către „emanaţia" din decembrie '89, concomitent cu **respectarea standardelor formale ale democraţiei occidentale** este marea ambiţie românească ; în plan economic corespunzîndu-i căutarea împăcării, de neîmpăcat, a **monopolului statului** cu **legile pieţii.** Adică precum într-o povestire S.F., totul a fost şi va trebui să fie **ca şi cum** s-ar trece la alt tip de societate. **Ca şi cum** ar fi izbucnit o revoluţie în timpul căreia s-a murit, **ca şi cum** ar fi fost de înfrînt o rezistenţă a unor terorişti, după care o grupare politică acţionînd **ca şi cum** urmărea desfiinţarea comunismului a impus un pachet (!) de restructurări politice **ca şi cum** s-ar fi pus bazele instituţionale ale unui sistem politic democratic ş.a. m.d. Iar cînd peste 4 ani (? !) — cum le-a promis recent americanilor dl, prim-ministru — se vor împlini roadele reformei economice, va fi **ca şi cum am trăi în oricare altă ţară europeană.**

Ca şi cum, dar nu într-adevăr ! Încercarea este drăcească prin însăşi miza pariului (de a realiza imitaţia perfectă a unei societăţi democratice), dar şi pentru că presupune un orgoliu depăşindu-l cu mult pe cel al marilor fanatici comunişti angajaţi cu trup şi suflet în lupta împotriva capitalismului.

Pe de altă parte, deşi în România totalitarismul a fost mai eficient decît prin împrejurimile vestice şi chiar sudice, nu s-a ajuns, totuşi, nici pe departe la anihilarea totală a refuzului comunismului aşa cum, probabil, bănuiau cei care în 22 decembrie '89 încă s-au mai adresat mulţumii din faţa balconului ceceului cu apelativul **tovarăşi.** Odată izbucnită, revolta din decembrie '89 a evoluat spontan de la „Jos Ceauşescu !" la „Jos comunismul !", începînd astfel o luptă cît se poate de autentică şi radicală împotriva nefirescului sistem. Plătită cu multe jertfe, mutaţia psihosocială care s-a produs atunci a fost începutul însănătoşirii de frică.

Lipsiţi de tancurile sovietice, dar şi atîrnaţi de bunăvoinţa Occidentului ce trebuia convins că în România se produce o democratizare politică (condiţie a unui ajutor, indispensabil), noii deţinători ai Puterii n-au mai putut recurge la represiune fizică masivă. Bucureştiul nu este Beijing. Violenţa, gen mineriadă şi / sau atentate asupra ziariştilor ori a unor lideri politici, fiind deci posibil de administrat doar în doze relativ homeopatice. Totuşi oamenilor nu le-a mai fost frică, măcar să spună ce gîndesc : unul dintre anticorpii cei mai eficace împotriva totalitarismului. Ba chiar s-o spună răstit, în stradă. Risipa fantastică de ingeniozitate lingvistic-argotică ce a urmat are, neîndoielnic, şi funcţionalitatea unei exorcizări. Iar dacă a spune, ba chiar scrie şi chiar semna ce gîndeşti **într-adevăr** înseamnă cel puţin începutul sfîrşitului pentru comunism şi pentru cei ce, slujindu-l devotat, au profitat pe seama-i, firesc," s-a acţionat prin toate mijloacele împotriva gîndirii.

Pe fondul obsesivei preocupări individual-familiale pentru subzistenţa cotidiană, avînd beneficiul efectelor mancurtizării, precum şi dispunînd de un experimentat aparat de diversiune (care a distorsionat de la bun început însăşi organizarea opoziţiei politice şi a sindicatelor), propaganda oficială a putut să anihileze, în bună măsură, efectele unei prese libere doar pînă la porţile radio-televiziunii, adică liberă pînă acolo unde începe posibilitatea de a transmite într-adevăr spre marea masă socială informaţie.

Iradierea propagandistică a societăţii, în special cu ajutorul televiziunii, nu a fost însă şi singura modalitate de acţiune împotriva unei autentice eliberări a gîndirii.

17 aprilie 1991

Şerban Lanescu

revenim

Noica și învingătorii învinși...

Dintre toate cărțile lui Constantin Noica, recent apăruta **Rugați-vă pentru fratele Alexandru** de la Editura Humanitas mi se pare cea mai insolită.

În sine opul e greu definibil. Pentru că, deși jurnal de închisoare, nu e numai jurnal, cum nu e nici eseu filozofic pînă la sfîrșit, nici povestire sau roman în adevăratul înțeles al cuvîntului, fiind din toate cîte puțin și, în fond, în mod subtil ceva mai mult și foarte diferit de toate astea. Titlul însuși, la care se face referire în **Prefața** autorului și de la care trebuie neapărat să plecăm pentru a înțelege textul, e suficient de „ambiguu". Povestea lui conține totuși punctul central al invitației patetice făcută de autor cititorului de-a se ruga împreună pentru toți cei puternici, „pentru cei ce răbăcesc triumfători prin viață fără cultură, dar și pentru cei ce rătăcesc în cultură ; pentru omul european care a triumfat asupra nevoilor materiale, (ca și) pentru omul modern care a triumfat asupra naturii și bunului Dumnezeu". Dar, iată jumelate în **Prefața** autorului povestea și miezul cărții : „Spre sfîrșitul celui de al doilea război mondial, o mînăstire de maici din Moldova a fost ocupată de trupele sovietice învingătoare. Maicile au căutat refugiu în alte locuri. La întoarcerea lor au găsit pe altar un bilet pe care stătea scris : **Comandantul trupelor care a ocupat mînăstirea vă declară că a lăsat-o neatinsă și vă cere să vă rugați pentru sufletul său.** De atunci la fiecare serviciu religios este pomenit numele lui Alexandru.

Rugați-vă pentru fratele Alexandru : Roagă-te și tu, cititorule, căci numele nu privește doar pe comandantul trupelor victorioase (...), ci numele fi privește pe toți ceilalți frați Alexandru, biruitori nesiguri și ei."

Parcurgînd cu atenție cartea, e imposibil să nu sesizezi că Noica nu abandonează o clipă ideea conținută implicit și manifestă în titlu. **Rugați-vă pentru fratele Alexandru** se constituie de la un capăt la altul într-o meditație creștină, deloc ostentativă și bigotă, asupra slăbiciunii învingătorului ; o meditație despre condiția învingătorului învins, fie că el e marele comandant de oști, fie că e un simplu torționar, sau însuși fratele Marx, gînditorul și profetul ajuns de rîsul copiilor. În lumea de azi, ca și în lumea de ieri, consideră Constantin Noica, victoriile au constituit adevăratele înfrîngeri, predestinate să devină mereu **altceva**, adică să intre, antrenate „istoric", într-o **condiție a treia** copilărească. „Un copil e un **al treilea** (s.a.) de la un moment dat : nu mai importă ce vor părinții de la el și ce investesc în el". În ciuda divagației „eseistice", fundamental, deși parcimonios pînă la limitele discreției, textul lui Constantin Noica se menține în limitele autobiograficului. Aproape în trecere este creionat „motivul" pentru care Noica a fost reținut și condamnat politic de regimul comunist. Un pretext absurd ca toate subterfugiile infantile invocate de regimurile comuniste totalitare spre a escamota cauzele reale ale prigoanei și privării de libertate ale individului și persoanei.

Aflat deja în închisoare și împărțind celula cu Alec, un tînăr de numai 22 de ani, reținut și el și pasibil de o pedeapsă între 8 și 15 ani numai fiindcă, jucînd un meci de volei cu națională de volei în Berlinul de răsărit, o fată îi arătase și **celălalt Berlin** (!), aflăm că autorul textului e anchetat și va fi pînă la urmă condamnat din cauză că a primit din străinătate o carte pe care a dat-o s-o citească și altor persoane. Și mai bizar în ordinea faptelor e cazul economistului Ernest, etichetat drept dușman al orînduirii populare și condamnat la 5 ani detenție fiindcă a rîs mult prea gros de glumele „oratorului" de la cadre, care, de altfel, primise ordin să-și presare discursurile cu „glume". La fel de stranie mi se pare și împrejurarea în care autorul află amănunte despre condamnarea lui Ernest. La una din percheziționările periodice, în care deținuții erau puși cu fața la perete pentru a li se controla paturile și efectele, autorul își amintește de o scenă asemănătoare citită în **Zeroul și Infinitul** de A. Koesler, și surîde. Surprins, e pus să dea explicații iar răspunsul e luat drept provocare. Ca urmare, „provocatorul" e pedepsit cu izolarea. În celulă este urmat de Ernest, pedepsit la rîndu-i pentru că la percheziția cu pricina i-au găsit un nasture de sidef.

Cartea lui Constastin Noica furnizează amănunte și este un document excepțional despre regimul infernal al închisorilor comuniste din România deceniului șapte, închisori în care se urmărea premeditat desființarea omului ca ființă morală. Coroborate cu mărturiile unui Dumitru Bacu, Paul Goma sau Virgil Ierunca despre închisorile din deceniile cinci și șase de la Pitești, Gherla, „canal" ș.a., **Rugați-vă pentru fratele Alexandru** ne apare ca un adevărat jurnal (fie și fragmentar) al Gulagului românesc. O carte aducînd, dacă asimilăm propensiunea filozofică specifică lui Noica ca un adevărat fapt literar, cu **O lume aparte** de Gustav Herling. Ca și acolo, închisorile comuniste din România fac tot mai evident celor închiși faptul că ei n-au voit să combată o revoluție, „căci aceasta e ceva fantomatic, ci regimul adus de cea mai mare armată din lume la ora aceea" ; că acel regim, cu osebire, nu(le) place. Regimul și nu altceva este, așadar, la originea răului, un rău care te face să simți cu luni înainte că vei fi arestat și în care fiecare zi adaugă privația și interdicția ei. „Vezi, spune Noica, cum se rostogolește stînca peste tine și o privești hipnotizat venind".

Întîlnirile din închisoare cu umbrele fărturilor ce vor fi fost **tristele figuri** ale contestației comuniste capătă proporțiile unor experiențe exemplare. „În închisoare, depune mărturie autorul, stai nu lîngă un om, stai lîngă o viață. Dar e ceva răsturnat în timp și răsturnat față de viața însăși".

Am citit cu aviditate, o aviditate mărturisesc întreținută și potențată de atîtea legende orale țesute în jurul acestui fenomen unic, mărturia lui Noica despre „lecțiile" politicilor din închisorile românești, lecții desfășurate la un înalt nivel de competență științifică și morală. „Se învăța orice, cu pasiune, — ne încredințează Constantin Noica, și nu avem motive să ne îndoim —: anatomie elementară, fizică, istorie, teologie, dar mai ales limbi străine". **Rugați-vă pentru fratele Alexandru** oferă amănunte extrem de prețioase și despre conferințele politicilor din închisori, ba reține chiar și bruioanele a două dintre ele : una despre exactitate, conferențiar Noica însuși, alta despre explozia demografică.

Suportînd, la granița dintre viață și moarte, o intervenție chirurgicală, autorul petrece ultimii doi ani de închisoare singur într-o celulă împreună cu operele complete ale lui Marx, oferite ca singura lectură spre a desăvîrși **reeducarea** specială ce se făcea deținuților politici ce urmau să fie în sfîrșit eliberați, ca urmare a cererii formulate de secretarul general O.N.U. de pe vremea aceea, U. Thant. Studiul atent în celulă al celui mai maniac „antrenor de conștiințe", l-am numit desigur pe Marx, îi produce lui Noica în toate privințele milă. În cel mai pur spirit creștin, filozoful român cere pentru sufletul fratelui Karl iertare. Iertare (!), întrucît pe **nefericitul învingător** îl vor blestema cît de curînd rușii, „cărora le-a blocat afirmarea istorică atîtea decenii, cum nu reușise în veacul al XIX-lea nici un absolutism țarist. Îl vor blestema evreii, coreligionarii lui, despre care a spus lucruri mai infernale decît orice antisemit. Îl vor blestema muncitorii, pe care i-a amăgit o clipă că sînt o clasă unitară și supranațională, că au o identitate umană deplină și că pot fi ei, numai ei, sarea pămîntului și a istoriei. Îl vor blestema pînă și comuniștii (...)".

Dincolo de cadrul acestei **iertări introspective**, Noica atrage în modul cel mai serios cu putință atenția asupra efectelor **reeducării** din închisorile comuniste, „reeducare" numai în aparență blajină, căci, în fond, ea s-a dovedit în atîtea și atîtea cazuri o formă extrem de parșivă de pervertire a conștiinței oamenilor, mergînd pînă acolo încît nu puțini deținuți, în plină **ispășire** a pedepsei, au ajuns fervenți propagandiști și apărători ai regimului. La altă scară, chestiunea este radiografiată și analizată cu talent și minuție documentară de Virgil Ierunca în **Fenomenul Pitești**, Humanitas, 1990. Și, deși „acțiunea" cărții lui Constantin Noica se desfășoară cam la un deceniu și jumătate după „consumarea" incredibilului **fenomen Pitești**, trebuie să recunoaștem că metodele torționarilor comuniști nu s-au schimbat în linii mari prea mult. Afirmăm asta, aducînd în sprijin fie și numai faptul că la eliberarea din închisoare a autorului — după cum o spune negru pe alb — i s-a sugerat că ar fi bine să țină „legătura" cu puterea, adică să devină agent al lor, al comuniștilor. Sub o formă sau alta, **fenomenul Pitești** a recidivat pînă în ultimele clipe ale regimului Ceaușescu. Comentariile sînt de prisos. Am trăit și suportăm cu „toții" încă sechelele delațiunii și vînzării de frate a unuia dintre cele mai parșive și nefaste regimuri concentraționare din Estul Europei.

Scrisă în parte în închisoare, fragmentar pierdută și rescrisă în 1965, cartea lui Constantin Noica oferă cel mai nimerit răspuns adus acuzațiilor făcute filozofului de la Păltiniș de o parte a diasporei românești, acuzații ce incriminau așa-zisul absenteism politic al Marelui om de cultură.

Ștefan Ion Ghilimescu

povestea vorbei

Limbajul de lemn și literatura

O tradiție a folosirii parodice a limbajului de lemn românesc a existat — și nu numai accidental, în construirea unor personaje de contrast ; au fost cărți scrise integral într-o variantă parodică, uneori ambiguă, a jargonului epocii și în care focalizarea asupra limbajului era imediat perceptibilă, conducînd către ficțiunea sau realitatea „omului nou" și a mutațiilor de mentalitate. Întrebările formulate adesea în ultimul an — în ce măsură se vor opera schimbări de ierarhii, ce scrieturi și ce compromisuri vor rezista relecturii scăpate de obsesia aluziei și a „cheii" — sînt valabile și pentru această direcție stilistică și tematică : e de văzut în ce măsură își păstrează actualitatea și interesul textele scrise prin raportare la ticurile și structurile unui anumit limbaj și — prin intermediul acestuia — la anumite cadre de mentalitate și de viață cotidiană.

Presupun că rezistența lor e mai mare, în orice caz, decît cea a hibrizilor „curajoși", cel puțin pentru că nu acumulează segmente raportabile la sisteme diferite de referință, alternînd pagini pentru satisfacția cititorului cu altele pentru liniștirea autorităților : aici ambiguitatea, dacă e, implică integralitatea textului, fiind factor de coerență. Iar aparența de superficialitate, de păstrare la nivelul unor ticuri lingvistice pur și simplu pitorești sau ridicole e contrazisă de obicei de implicarea unui nivel mai profund ; mai mult decît în alte tipuri de proză, este cuprins aici echivocul unei realități psihologice și sociologice în care explicațiile adoptării limbajului de lemn pot fi parvenitismul, frica sau simplul automatism. În concluziile cărții sale fundamentale despre **Limba de lemn**, Françoise Thom găsea că întrebările esențiale legate de obiectul cercetării, produs jalnic al ideologiei și cumul de determinări negative, sînt cele care privesc capacitatea sa de impunere, corupția pe care acest non-limbaj o exercită din punct de vedere moral și intelectual : moral, prin promisiunea puterii, intelectual — prin facilitate, comoditatea renunțării la o gîndire proprie. Cărțile în care acest limbaj apare ca unică modalitate de expresie, comună personajelor și autorului, fără distanțări evidente — au, dincolo de efectul comic de suprafață, calitatea de a pune astfel de întrebări grave asupra unei determinări sau opțiuni existențiale. Folosirea limbajului de lemn nu de către autorități, ci de către individ, asumarea lui în situații mai puțin oficiale nu reprezintă, evident, doar ilustrări datate ale unor inadecvări stilistice.

Parodia limbii de lemn vorbite a variat pe scara dintre umanizare, umor discret — și artificialitate, sarcasm. Mai curînd în prima categorie se plasau, de pildă, interviurile lui Al. Monciu-Sudinski : „Păi, ca să fiu sincer, noi topitorii de bitum, bitumul îl topim" ; „Astăzi, cînd agricultura se face cu ajutorul organelor superioare, țăranul are vreme să citească, să se dezvolte, să urmărească ziarele" ; „Astăzi nu mai vezi țărani cu aspect neplăcut, în iței, în opinci, cu cojoace..." ; „Trebuie și inteligență... Nu că ar fi obligatoriu, dar dacă ești cinstit și inteligent și ordonat și respectuos, nu se poate să nu-ți meargă bine. Iar inteligența îți ajută mai mult ca să fii respectuos" ; „Prostul nu deosebește un om de-un organ!" (**Biografii comune**, București, CR, 1974).

Parodia de extremă artificialitate e reprezentată, în schimb, de cărți precum **Podul aerian**, al lui Marian Popa (București, Ed. Albatros, 1981) ; e interesant că într-un astfel de caz limbajul, ca realitate primă, determină întreaga construcție a textului, narațiunea însăși fiind doar ducerea la ultimele consecințe a unor axiome lingvistice. Obligativitatea enunțului optimist și tautologic, tiparul **confirmării** se impun din prima pagină : „Era o zi foarte frumoasă, ca toate celelalte" ; „trenul porni în direcția propusă cu viteza necesară". Ultima propoziție e emblematică pentru un limbaj autoreferențial și pentru narațiunea care acumulează, cu obstinație exasperantă, ilustrări ale conformării la model ; parabola măreței edificări „în aer" („Podul aerian se împlinea din fiecare contrariu, din fiecare contrariu pozitiv, încă mai pozitiv decît contrariul lui") și impresia generală de vid sînt rezultatul unei construcții pur teoretice, în care ficționalitatea e doar un termen de contrast, o ipoteză în demonstrația prin reducere la absurd.

Nu e vorba în exemplele anterioare, se observă ușor, de o serie stilistică unică ; doar de „exploatarea intensivă" a aceleiași realități lingvistice. De aceea nici nu trebuie căutate similitudini perfecte între cele de mai sus și cel de-al treilea exemplu, ulterior lor, adunat acum în volum : serialul (de fapt, cele două seriale : **Epopeea spațială 2084** și **Planeta mediocrilor**) publicat de Ioan Groșan în anii trecuți, în revista „Știință și tehnică". Contrastul dintre convențiile lexicale și narative S. F. (limbaj modern, neologistic ; elemente de surpriză ; senzaționalul) și planul de referință al actualității (registrul neaoș ; detaliul familiar ; extrema banalitate) sînt, desigur, sursă primă de umor (evidentă chiar din înșiruirea denumirilor personajelor și locurilor : roboții Dromiket 4 și Stejeran 1 de la baza cosmică Drăgănești Vlașca, stația pilot de creștere a porcinelor Andromeda Roșie etc. — și din repetarea schemei întîlnirilor fără consecințe). Contradicțiile imediate dintre limbaj și realitate, dintre limbaj și indivizi sînt mai greu observabile ; oricum, dincolo de ele se constituie, pînă la urmă, o convergență superioară, căci limbajul de lemn (în aparență intermitent, folosit fără ostentație, tocmai pentru că e profund asimilat și „umanizat") dă, prin monotonia, impersonalitatea și vidul său semantic, regula de constituire a întregii lumi reprezentate : apatie, tembelism, supunere, normalitate a derizoriului generalizat.

Rodica Zafiu

A patra soluție

Cu *Jurnalul fericirii* (Editura „Dacia", Cluj, 1991), N. Steinhardt (1912—1989) alege o cale de mijloc între înregistrarea detaliată, pas cu pas a trecutului (ca la Paul Leautaud, Maiorescu, Radu Petrescu) și memorialistica monografică sau tematică (gen Jung, Mircea Eliade, Blaga), prin care un scriitor își citește „invers" trecutul *(Hronicul și cîntecul vîrstelor)*, într-un moment în care acesta a devenit de mult destin. Redactîndu-și în felul acesta jurnalul, N. Steinhardt se află în permanență în cele două dimensiuni mai importante ale unei existențe : „pe drum", cu viitorul, speranța sau teama în față, și la capătul drumului, cînd totul s-a încărcat de sens. Prima dimensiune e a biograficului, a hazardului chiar și a evenimentelor care se succed aproape la întîmplare, într-un spațiu care ar putea fi definit ca al tuturor și care presupune un curaj deosebit din partea celui care s-a decis să-l treacă pe hîrtie. Cea de-a doua dimensiune aparține unui spațiu al construcției, în care momentele existenței au devenit etape, faze înșirate ca mărgelele pe ața unui destin. E spațiul celor fericiți, iar a încerca să povestești genul acesta de viață nu este egal cu a avea o părere prea bună despre tine, ci înseamnă să ai încredere în tot ceea ce ai făcut. Cînd își scrie memoriile /amintirile/ jurnalul, N. Steinhardt se află aproape de capătul unui drum pe care l-a străbătut cu fruntea sus.

Calendaristic, cele mai vechi amintiri din *Jurnalul fericirii* sînt datate *1924 ori 25*, alte fragmente sînt din *1928, februarie 1931* sau *1934*, în timp ce însemnările cele mai recente comentează întîmplări de la sfîrșitul anului *1971*. Dar ceea ce ne frapează de la început e faptul că în jurnalul lui N. Steinhardt timpul se răstoarnă în permanență, că anii se încrucișează, întîi *ianuarie 1960, 28* și *29 august 1964*, apoi *31 decembrie 1959* sau, ceva mai departe, după *februarie 1962, ianuarie 1960, toamna 1966* și din nou *31 decembrie 1959*. Ar fi putut să fie și așa, vrea să spună jurnalul lui N. Steinhardt. Adică exact cum arată cele mai multe vieți. La cheremul altora, fără busolă, golite de orice sens. Și poate că zbuciumul acesta neobișnuit al cronologiei a mai fost provocat de ceva. Căci așa după cum ne comunică Virgil Ciomoș (îngrijitorul acestei ediții și autorul unui excelent eseu *Despre curajul de a crede*, publicat ca *Postfață* a volumului), abia încheiat, textul jurnalului a fost confiscat în „împrejurări nefericite", ceea ce l-a determinat pe N. Steinhardt să treacă la redactarea unei versiuni noi, „mai amplă și mai amănunțită". Într-un fel am putea spune că e vorba de inversul situației în care s-a aflat Belu Zilber care, trezindu-se cu jurnalul furat, n-a mai avut puterea să-l refacă în întregime. Este drept însă că (tot spre deosebire de Belu Zilber) lui N. Steinhardt „organele de interne" îi restituie („la insistența Uniunii Scriitorilor") jurnalul confiscat.

Dacă vom reconstitui deci biografia lui N. Steinhardt din fragmentele „amestecate" cu bună știință în volumul de la Editura „Dacia", va trebui să ajungem la concluzia că între acest „ar fi putut să fie și așa", pe de o parte, și tîlcul unui destin cu totul ieșit din comun, pe de alta, se organizează de fapt toate însemnările *Jurnalului fericirii*. Iar în destinul vieții lui N. Steinhardt, două sînt experiențele care se impun cu precădere atenției : experiența (sau lecția) închisorii politice și experiența religioasă, cu atît mai neobișnuită cu cît ea aparține cuiva care a străbătut, tras parcă de o mînă nevăzută, drumul de la cultul mozaic la creștinism.

Despre experiența închisorii politice românești (Jilava și Gherla, unde a stat din 1960 pînă la mijlocul anului 1964) sau despre anchetele de la Securitate și despre desfășurarea proceselor ca atare, N. Steinhardt ne dă unele dintre cele mai extraordinare mărturii. Poate că cei de mîine vor spune că așa ceva nu a fost posibil și în definitiv, ar fi chiar foarte bine ca lucrurile să evolueze în acest fel. Dar sub imperiul fricii totul a fost cu putință. Arestații din lotul lui Noica (între care și N. Steinhardt) vor fi condamnați pentru că i-au citit pe Mircea Eliade și pe Cioran, iar între 1958—1959 vor fi „puși sub stare de arest spiriștii, bridgiștii, dansatorii, coriștii. Lotul bridgiștilor, lotul spiriștilor, lotul filateliștilor (au făcut schimburi de mărci, pe una se afla chipul mareșalului Antonescu)." De ce s-au putut întîmpla toate aceste lucruri ? Pentru că fenomenele care au marcat timpul pe care l-am trăit, ne explică N. Steinhardt, au fost „invazia verticală a barbarilor", „domnia proștilor" și „trădarea oamenilor cumsecade". Să recunoaștem că diagnosticul este cît se poate de exact. Primul fenomen vrea să spună că ne-au invadat nu barbarii din alte continente, ci „barbarii de jos", „derbedeii". Al doilea fenomen : „au sosit [...] proștii și inculții la putere și în ciuda tuturor legilor economice și tuturor regulelor politice fac prostii, ca niște ignoranți ce se află". Al treilea fenomen : „în loc de a se împotrivi, oamenii cumsecade adoptă expectative binevoitoare, se fac că nu văd și nu aud, pe scurt trădează."

Așa cum a fost ea parcursă, experiența închisorii i-a dat lui N. Steinhardt dreptul la asprimea acestui diagnostic, dreptul de a redacta un *Testament politic* (în care intră cele trei soluții laice prin care se poate ieși din orice univers concentraționar) și, în plus, dreptul de a-și concepe jurnalul (măcar pe una din laturile lui) ca pe un adevărat text „parenetic", cu „sfaturi" dintre care cele mai impresionante sînt acelea adresate „unui anchetat" : „Să vorbească puțin...", „Să nu cedeze ispitei conversației...", „Să mintă cît mai mult, întotdeauna, din principiu", și asta din două motive : „a) Avînd de a face cu un adversar mai presus de orice mincinos și fiu al unui tată care-i însăși minciuna, e bine să minți mereu, neîncetat, ca exercițiu, ca *antrenament* ; b) *Principiul armelor egale* cere ca în orice luptă potrivnicii să folosească aceleași fel de unelte." Altfel spus, cu oamenii cumsecade poți fi sincer, cu șmecherii însă, „cel care a ales calea sincerității nu va mai cunoaște pacea cît va fi închis (și mai tîrziu la fel)." Punînd pe hîrtie aceste sfaturi, N. Steinhardt duce mai departe recomandările tatălui său (unul dintre cele mai pregnante personaje din *Jurnalul fericirii)*, care îi spusese, după ce a fost chemat la Securitate, să nu fie laș („să nu fii jidan fricos, să nu te faci în pantaloni") și, mai presus de orice, să nu trădeze pe nimeni.

Experiența religioasă, cealaltă mare dimensiune a *Jurnalului fericirii*, presupune o cazuistică neistovită și extrem de angajantă pentru autor (în legătură cu problema iertării, cu ierarhia păcatelor, cu relația dintre trufie și smerenie), dar mai ales un șir de stațiuni (marcate de *revelații* și chiar de *minuni*, cum le numește de mai multe ori N. Steinhardt) pe drumul credinței, pînă la botezul sărvîrșit într-o celulă de închisoare, la Gherla, și pînă la rasa monahală, îmbrăcată în 1980, la mănăstirea Rohia, din Țara Lăpușului. Între stațiunile acestea — căutarea îndîrjită a unei certitudini și așteptarea înfrigurată a marii întîlniri, la orele de religie de la Liceul „Sfîntul Sava" sau în incinta mai tuturor bisericilor din București : „...am făcut învierea lui Mihai Vodă în curtea Arhivelor Statului (te-ai fi crezut la Sienna), la Sfinții Voievozi în Griviței, la Catedrala Neamului, atît de încăpătoarea clădire din spatele Arcului de Triumf — și căreia unii îi spun greșit mînăstirea Cașin, după numele stației, deși poartă hramul Sfinții Arhangheli (sau Voievozi că e tot una) ; am ascultat liturghii mărețe la Sf. Spiridon ori la Domnița Bălașa, în basilici mari ca în piața Vergului ori la podul Sf. Elefterie ; am intrat, plecîndu-ne capetele, în miniatura de biserică de pe chei, zisă Sf. Spiridon vechi, cea cu inscripție în limba siriacă [...] ; ba am ajuns și în cartiere depărtate, în Fundenii copilăriei mele, pe strada Mărțișor lîngă Arghezi, în Ferentari, la Ghica-Tei ; și-am revenit în centru, la biserica grecească din piața Pache, la pitita biserică a Doamnei printre magazinele de pe calea Victoriei [...], la capela Bibeștilor din strada Sapienței cu aspect de locaș de cult metodist — biserica Ortodoxă și Istoria Românilor mă furau deopotrivă, laolaltă."

„Mă furau", adică „mă ajutau să mă eliberez". Căci nu încape nici o îndoială. Pe N. Steinhardt, cele două experiențe mai importante din *Jurnalul fericirii* (experiența religioasă, trecută prin experiența închisorii) l-au condus la cea de-a patra soluție de evadare dintr-un sistem concentraționar. Soluția aceasta s-a adăugat primelor trei, din *Testamentul* politic, și a fost teoretizată, în fond, în paradoxalele pagini despre „starea de imponderabilitate" la care se poate ajunge în celula unei închisori sau (pornind de la un cunoscut roman polițist de Gaston Leroux) despre misterul evadării religioase dintr-o „cameră închisă". Cea de-a patra soluție, cea mai sigură, dar și cea mai grea. Și asta pentru că, în cazul lui N. Steinhardt, în ea a intrat și *rugăciunea inimii*.

Florin Manolescu

Locuri comune (XX)

A rămîne sau a deveni un contestatar **după** decembrie 1989 nu este, obligatoriu, o condiție falsă. Cel puțin pentru moment, pare evident că niciunul dintre actualii deținători ai puterii nu are (cîtă vreme ?) veleități dictatoriale, dar ciorba noastră e încă fierbinte și iaurtul tămăduitor refuză să se lege pentru că n-avem pic de mată. Dar tot atît de evident este și că reflexele îndelung formate persistă atît la exercitarea Puterii cît și în suportarea ei cu obediență. Însăși insistența cu care **persoanele** alese (în fond oameni ca noi toți, ceilalți) se definesc **singure** și nesilite de nimeni ca „Putere", — chiar dacă sintagma cu pricina e un loc comun al jargonului politic — trădează cel puțin o lipsă de delicatețe față de o populație traumatizată definitiv tocmai de o abuzivă și mult prea îndelungată manifestare a puterii în toate felurile.

A considera drept o anormalitate apariția contestărilor insinuează nu numai ideea că totul ar fi în regulă, că pe termen lung intențiile de... bună credință sînt de ne-contestat, ci mai ales pe aceea că tot ceea ce fusese de contestat a fost întruchipat exclusiv de Ceaușescu și, eventual, dar nu obligatoriu, de acoliții acestuia. Ceea ce este cu totul fals. Corupția e mult mai mare acum ; decăderea noastră morală cu mult mai accentuată, sau mai vizibilă lipsa de exercițiu moral și de... cultură morală. Disprețul față de persoană (ca ființă dar și ca personalitate) de-a dreptul fățiș și fără medieri ideologice. Ca să nu mai vorbim de vertijul descreșterii nivelului nostru de viață sau de așa-zisa securitate, despre care există destui naivi care să creadă că s-ar fi dizolvat de la sine, la fel ca PCR-ul.

Că nu mai e de contestat o dictatură personală e un lucru adevărat, dar au rămas bazele acesteia, picioarele zdravene pe care ceaușismul nu a fost decît o bubă cu totul hidoasă. Sistemul și suprastructura rămîn, funcționează ; adică statul hipercentralizat și beneficiara **de facto** a situației : nomenclatura comunistă. Chiar dacă nu va menține falsul egalitarism comunist (lozincardul raport de unu la cinci ascunde, în fapt, distanța între a trăi de azi pe mîine și luxul meschin al a-culturalului îmburghezit), guvernul post-revoluționar și-a asumat, — culmea, e că în numele celor care l-au izgonit pe Ceaușescu — sarcina penibilă de „a spăla banii negri de ieri" și de a ocupa pozițiile cheie dintr-o eventuală nouă sistemă, aceea a așa-hulitului capitalism (că eu așa am fost învățat să-i spun).

★

Una dintre caracteristicile structurale ale statului jandarmeresc este faptul deloc întîmplător că puterea nu acceptă dreptul individului la reacție... individuală, teama și reflexele inconștiente ale puterii de a înăbuși asemenea manifestări, ori măcar de a le atribui cu orice preț un caracter... organizat. Din punctul de vedere al acestela sînt preferabile înregimentările, chiar și în partide de opoziție, dată fiind inerenta „diplomație" atenuantă a jocului parlamentar. Strigătul individului exclude posibilitatea angajării acelui tip de „dialog" politic care, cel mai adesea, înseamnă de fapt un joc de culise. De aceea, cu bună știință, „reprezentanții" poporului reduc comunicarea cu indivizii la strictul necesar, adică doar la **jocul mecanic al alegerilor** ; neacceptînd că omul poate să fie și altceva decît o masă amorfă numită „populație" ; ținînd, cu tot dinadinsul, să fie exclusă posibilitatea ca individul să vorbească **doar** în numele său și acuzîndu-i de extremism pe cei care îndrăznesc, totuși, s-o facă (în paranteză fie spus, asta înseamnă cel puțin a... uita că extremismul de orice fel este dublat în mod necesar de o doctrină, ca și de o disciplină și o organizare rigide).

La ce bun o asemenea atitudine a Puterii ? Pentru că (ei, aleșii, o știu bine) există riscul să apară periculos de mulți indivizi care, deși vorbesc doar în numele său, spun cu toții exact același lucru.

★

A rămîne sau a deveni contestatar în România de după decembrie 1989. Păi, poți să scrii pe un buletin de vot că în această țară, în 1990, au fost hăituiți, bătuți, disprețuiți sau chiar uciși oameni ? Că s-a bătut cu pumnul în masă în numele... democrației ? Că s-a mințit fără rușine, pe de-a-ntregul sau prin omisiune ? Că domnesc, fanariotic, hoția, corupția și lipsa de respect pentru adevăr și chiar pentru drepturile cetățeanului ?

Poți ? Nu.

Mihail Oprea

augustin pop

Omul

Soneria unge draperiile interiorității.
Cugetul nostru, împăcat cu sine,
se gîndește din nou la Diogene...
Așa am vrut să încep un poem
de sondare liminară a subconștientului.
Dar...
Acest dar **e retoric, știu...**
Voi trece peste el.
Fluturele denumit Hesse
îmi zîmbește milog.
Ce aș putea să-i ofer ?
Am în minte
doar cîteva idei ale lui Manolescu
despre proza lui Arghezi (corinticul)
și m-am despărțit chiar azi
de iubita mea.
Diogene, da, Diogene ar fi ceva...
Omul trebuie să fie
cetățean al universului !
Revine, în sfîrșit, Hermann Hesse

cu mărgelele lui și-o sticluță de rom.
Beau.. totul curge și decurge...
Mă preocupă desăvîrșirea
subconștientului meu.
Aș vrea să nu mai visez
fazani și troleibuze.
Balcanismul rămîne puternic.
Arghezi zice
că omul este căpcăun
și nu am cum îl combate.
Voi privi totul din nou
și voi găsi o idee mai pasabilă.
Omul este cît este...
Omul este și nu este...
Omul este
un animal depolitizabil...

(1 septembrie 1990)

Etica dialogului

Dacă vă aflați într-o vizită,
în fața unei mese maro,
iar gazda dumneavoastră afirmă
că, de fapt, aveți în față
un iepure sălbatic maro,
trebuie să procedați
în felul următor.
Începeți prin a aduce
cît mai multe argumente
în favoarea ideii dumneavoastră.
Descrieți mai întîi masa :
insistați cît mai mult cu putință
pe lemn și pe cele patru picioare.
Faceți o primă concesie,
admițînd faptul
că vă aflați
lîngă un iepure de casă maro
și rugați interlocutorul
să pipăie masa.
Deplasați apoi problema
în plan filosofic :
deși are tot patru picioare,
spre deosebire de iepure,
masa nu merge singură.
Tot aici,
pot fi, eventual, avansate
cîteva principii
de ordin religios :

sînt preferabile
cele de origine
creștină sau budistă.
După cîteva ore de discuții,
așteptați momentul
în care gazda
taie masa
și face din ea
tocăniță.
Mîncați împreună
cu interlocutorul dumneavoastră
și reluați dezbaterea.
Opriți-vă acum
la gustul tocănițel.
Dacă gazda dumneavoastră vă spune
că îi place cel mai mult
tocănița de iepure sălbatic maro,
mulțumiți pentru ospitalitate
și păstrați în orice împrejurare
cele mai bune raporturi
cu persoana respectivă.

(9 februarie 1991)

Comunicat

Pentru prevenirea
actualului haos al conștiințelor
se impun de urgență
următoarele măsuri :
Nimeni să nu țină minte nimic
din ceea ce i se spune.
Fiecare cetățean
să renunțe de bunăvoie
la masca fericirii
Nimeni să nu se întrebe
ce e rău și ce e bine.
Nimeni să nu se gîndească
nici la viitor, nici la prezent
și nici la trecut.
Fiecare cetățean
să nu spere nimic
și să se teamă continuu.
Fiecare cetățean
să aibă convingerea deplină
că toți actualii noștri conducători,
la toate nivelele,
sînt cu stea în frunte.
Fiecare cetățean
să înlocuiască zilnic
cîte un actor.
Nimeni să nu zică niciodată
ceea ce vrea să zică.
Fiecare cetățean
să aștepte liniștit
pînă trece vremea.

(10 februarie 1991)

A vorbi

Ții minte
cîte gesturi rusești
am făcut pentru tine
și acum demolezi
iubirea noastră,
așa cum se dărîmă,
chiar în aceste clipe, casa
de lîngă azilul de bătrîni.
Nu-i nimic,
voi rămîne singur,
ca și Camil Petrescu,
și voi scrie proză misogină.
Sau mai bine voi pleca
în Japonia.
Chiar în avion voi cunoaște
o japoneză neomacedonskiană
și scara, făcînd dragoste,
vom înțelege
că sufletul
nu se învîrte
doar în jurul lui însuși,
ci are și posibilitatea
de a vorbi
cu furnicile
și cu toate celelalte animale
vii și solidificate.

(10 septembrie 1990)

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

Amar ca fierea e bugetul patriei

De mult timp și pe toate tonurile scriitorii, profesorii, regizorii și alții ca ei se plîng de insuficiența banilor alocați de guvern culturii și învățămîntului. Dacă pînă acum bezna era întreținută cu draperii și obloane ideologice, azi subtilitatea celor economice are aceeași finalitate : de a nu lăsa lumea să se trezească. Lumina culturii primește un frumos abajur de tablă. Este probabil un blestem cu repetiție. Aveam o „fiică a țării, cea mai iubită", care se dădea chimistă și ne lipseau detergenții, lacurile, vopselele, insecticidele. Avem acum un președinte fost editor (chiar pe bune !) și ne lipsesc cărțile.

Prețurile dicționarelor sînt fabuloase. Nu văd, în viitor, cum un abecedar ilustrat și cartonat ar putea costa sub 60—70 de lei. Costul unui atlas de anatomie sau al unui curs, cît de sumar, înzestrat cu planșe, va depăși bursa pe o lună a oricărui student.

Cît anume din acest preț este guvernul dispus să preia prin bugetul său ? 90 la sută, cum s-ar cuveni ? Sau nici un chior, cum se pare că este hotărît să facă. Decît la o școală fără manuale și-ntr-o bibliotecă fără cărți, mai bine să se ducă tînărul să-nvețe alte chestii. De pildă cum se poate realiza profitul maxim dintr-o călătorie la Istambul sau din întrarea noaptea pe fereastra unui vecin dotat cu video. Și autoritățile mai au tupeul să se plîngă de „creșterea îngrijorătoare a criminalității". Unde duce „îngrijorarea" asta? La subvenții pentru cultură și educație sau la subvenții pentru lefuri de noi, puternici și bine utilați gardieni ? Să le fie rușine, spuneți dvs. ? Dar cine-a mai pomenit comunist rușinos ? !

Horia Gârbea

Michel Stériade
PRÉMICES D'UNE ANTHOLOGIE DE LA POÉSIE ROUMAINE
É ditions Soveja, Leuven

Michel Stériade este poet și traducător. La vîrsta sa înaintată, 87 de ani, nu a încetat să fie, cum singur o declară, un pătimaș iubitor al poeziei românești și un traducător al ei în limba franceză, fiind totodată și editor al propriilor traduceri. Acest dublu travaliu are rostul de a face cunoscută poezia noastră în țările francofone și, de acea, primirea din partea domniei-sale a recentei antologii m-a bucurat cu atît mai mult cu cît îmi oferă prilejul de a o prezenta cititorilor români.

La editura cu nume românesc, **Soveja**, ca și la altele din Franța și Belgia ,Michel Steriade a publicat un număr impresionant de volume. Debutul s-a produs însă în țară, în — luați seama ! — 1923 cu versuri scrise în limba franceză.

Prezenta antologie, intitulată atît de modest, cuprinde versiunea franceză a unor poeme de Eminescu, Arghezi, Blaga, Bacovia. Paginile dedicate lui Eminescu sînt cele mai numeroase, cuprinzînd și traducerea Doinei și, exercițiu de mare dificultate pentru traducător, a Glossei.

Într-o anexă poetul Michel Stériade adună și cîteva poeme personale, subtile și elegante, respirînd un aer simbolist. Michel Stériade este, ca poet, un intimist, un desenator de arabescuri delicate. Nostalgia patriei este adesea prezentă în versurile sale : „Où T'atteindre et par quels chemins, / Si éloigné de Toi, et de désirs malade ? / Riche mémoire, âpre destin, / Ah, forme-toi dessus mon chant, mon ciel moldave !"

Nicoară Mihali
IUBIRI POLITICE
Fără editură, Baia Mare 1991

Căci nu e om să nu fi scris o poezie și să nu aibă și damblaua de-a o vedea publicată în volum ! Neștiind nimic despre Nicoară Mihali am încercat să aflu cîte ceva din dedicație, prefață și scurtul cuvînt care însoțește poza de pe ultima copertă. Cartea este dedicată : „Mamei mele care m-a crescut. A-

nișoarei Muntean care m-a iubit cu adevărat. Fratelui meu care m-a ajutat financiar și lui Danciu Costel care nu m-a lăsat să dorm în stradă." Vai, cele mai frumoase gînduri pot fi exprimate kitsch. Nu numai în dedicație ci și în prefața lui Augustin Cozmuța. Faptul că eu nu am auzit de dl. Cozmuța nu este un motiv ca scrisul d-sale să nu fie demn de stimă, dar nici nu-l scuză de platitudini îngrozitoare precum „Val după val, cînd limpede cînd tulburată, poezia își scrie eterna mișcare." sau „Frumusețea stă în mișcarea apei și în sunetul valului izbit de țărm". I-auzi colo !

Dar se poate spune că fiecare poet își are prefața pe care-o merită. Căci iată ce scrie dl. Nicoală Mihali despre sine pe copertă : „Cuvinte lînoase și murdare îmi acoperă pieptul." și „Scriu așa culcat. Îmi bat joc de mine, de scris, de ceea ce scriu. Și de fapt ce scriu ?" Păi știu și eu ? În general baliverne.

Pentru că poemele în sine nu reprezintă decît o colecție de aberații din coadă sunătoare, cu singur merit umorul involuntar : „Sacrificiul nu mai are lemne / Nu se mai aprinde rugul pentru hoți / Schija fericirii îmi mai lasă semne / Ca la fiecare într-un colț". Sperăm că măcar la iarnă sacrificiului să i se aducă și cota de lemne, dar e discutabil că schija fericirii lasă semne într-un colț" „ca la fiecare", întrucît noi, spre deosebire de dl. Mihali nu ne simțim colțuroși. Din acest punct de vedere se pare că d-sa este un fel de Oblio pe dos.

„Lanțul meu se lasă în cădere / Cu un zvon sinistru pe covor / Trenul meu se oprește printre fiere / Gratii se revarsă peste dor." Chestia cu „printre fiere" rămîne antologică, dar se vede treaba că damnatul poet n-o duce chiar atît de rău în penitenciarele artei dacă are covor pe jos. Oricum dacă Fundația de Tineret Baia Mare e amestecată, cum se sugerează, în emanarea acestei monstruozități de plachetă, niciodată niște bani n-au fost investiți mai prost. E caz de Garda Financiară, pe onoarea mea.

constantin abăluţă

Resursele recunoaşterii

„Ce este timpul ? Dacă nu sînt întrebat, știu ; dar dacă sînt întrebat şi vreau să explic, nu mai ştiu."

SFÎNTUL AUGUSTIN

I

Asemănarea e o pînză bătută de vînt
spaţiul similitudinii e pilitură magnetică
şi cel de dincolo strămută forme trăsături
pînă cînd ochiul nostru îşi regăseşte limbul
îşi resuscită aburii iniţiatici

Zeul doar pe terasa orbirii
ne cheamă cu subtile promisiuni
căci acolo unde se lăfăie indistinctul
mîna-i egal distanţată de orice chip
transparenţele din mers ale formelor
sînt un morman de chibrite arse

Cadavrul unei fiinţe care a suferit
într-o viaţă dusă pînă la un punct
ce n-a depins de ea —
aşezările cărnii şi spiritului
toată acea neasemănare specifică
în sînul asemănării universale
toi acel tumult modelînd pilitura
în direcţii obscur sacrificiale

O, din axul astigmat pornesc
copiile ca niște banchize în derivă
fragmentarul se îmbibă de personalitate
dar nu părăsește nostalgia gemei brute
Privirea consacră neomogenul
detaliul frapant de care se agaţă
ca uită uniformul continuul
precum cineva care fură un stup
în timp ce nu se află nici o albină înăuntru

Aparenţele acest şopron în flăcări
ce adăpostește butoaie sigilate pline cu apă
ca niște ochi mari ce se vor deschide
sub impactul hazardului incenușat.
Resursele recunoașterii conduc
fiinţa la aceeași fluidă întretăiere :
lemnul arzînd se stinge-n apă
fără ca apa să păstreze ceva din curgerea flăcării
fără ca tăciunele să memoreze spasmul lichid
vocala dislocării pure

II

Fulgerele coboară în pulberea măștii
printre asemănările de altădată
O, peregrinările prin locuri diferite
rămîn fragede ca nările sclavului hăituit

Armate întregi de mercenari printr-o singură pleoapă
sfidare ce trebuie judecată în aport cu nefiinţa
aromind din corcodușele copilăriei
traducere aproximativă a rodiei din ţările calde
urmărind aria pe care buze similare o desfăşoară
şi cel ce aude e nemişcat ca un mal de piatră
cel ce vede e ca o copaie cu apă
furată din rîu

Anunţînd oprirea într-un punct neidentificat
orbul nu face nici o metaforă
căci el cuprinde timpul şi spaţiul într-o singură spaimă
dureroasa lipsă vorbește despre unitate
un cîine dresat nu baston de lemn
nu reușește să împingă pămîntul
în oglinda pluralului
așa cum o sulifă nu cantează nimic
din văzduh sau din ţintă
în afara bronzului propriu orb de încordare

Din revărsările neașteptate ale largului
o creatură lucioasă ne amăgește
ca niște oaze în afund progeniturile sale
modelînd existenţa universală a căldurii
Căci suferinţa nu dislocă miezul formei primitive
ci îl înghină prezenţa într-o reconstituire :

Mircasmă de ape şi mîl ne încercuie
licăririle turbei ne asaltează trupul şi mintea
cel ce numește lucrurile şi-a uitat în noi
tăgada şi nesăbuinta ?
Chipuri vagi
în tenebrele escortate pe ţărmuri labirintice
spaţiul dintre feţe
pauza dintre versiuni
acel limbaj al îndepărtării perpetue
pînă cînd călătoria speciei se va sfîrşi
într-o iluminare catoptrică
privire brută de catoblepas

III

Modul cum ocupă spaţiul crengile copacului
renunţînd la spaima distinctă a chipului
în favoarea libertăţilor nerecunoașterii

Sacrificiul de a fi în viaţă
în somnul aparte al ochiului
în vocea care tremură la suprafaţa lacului
şi-o stranie iluzie de fugă-nsufleţește
cearcănul ciclopic al nufărului

Gimnastica pură a privirii îngropate în spatele pleoapei
şi a mîinii uitate ore întregi pe geam
simulacru ce desfide resursele întîlnirii
pentru că distanţa interpusă între lucruri nu rodește
decît sub imineniă vulcanică

pentru că distanţarea aparţine vidului
similaritatea nu conduce decît la ură crasă
printre săbiile săgeţile tobele talgerele
cu care primitivii pun pe fugă simunul
de-alungul şanţurilor resorbite-n clipă

căci trunchiul arborelui este unu
iar ombilicul vinovatului va fi-nfăşurat de viu
împrejuru-i
pînă cînd coajă şi piele se vor contopi
într-o substanţă maternală asemeni placentei

încrucişarea liberînd o forţă latentă
ca oaspetele ce intră în grotă
şi cade în plasa ecoului
în ambuscada nervurilor eoliene

şi prin simpla lui prezenţă inefabilă
dinamitează centrul unităţii
ca un taur ce traduce labirintul
în infinitatea de limbaje a spectrului
dintre sînge şi memorie

IV

Casa în care există o oglindă
filtrează un aer aparte
repetabilul spaţiului şi-al minţii circulă liber:
magia recunoaşterii ori dispersia
picăturii ce umple tot lichidul

În zori ne încearcă iar dorinţa
de-a ne traduce viaţa în corpuscule tot mai fine
dincolo de ce poţi atinge cu degetele
e spaţiul din spatele oglinzii
magnet de uitare
jinduit de constructorii lumilor
ca punct fix ori ca cretă fideică

Eşti cel ce poate fi recunoscut după similitudini
şi tremuri prin ţesătura învăluitoare
dacă lumina s-ar trezi în găoacea sunetului
lumile ar fi simple secvenţe fotografice
memoria ar fi exactă ca un teodolit
dar sîngele clipocește în noi ca un revelator
şi adoptă o zgîrcită strategie a vizibilului

acele reţineri ce imprimă caracterul
precum acizii în gravură
iar în cele din urmă zarva
exterioară persoanei
vilva oglindirii alfabetice : numele
pe care societatea îl obligă să-l poarte
şi-l legiferează precum canibalii
carnea duşmanului

O vine vremea
cînd graniţele tulburării sînt demult depăşite
trupul ucis şi tăiat în bucăţi pe masa zeului
apoi readus la viaţă dar fără un dinte
ce-a rămas în libertatea somnului veşnic
acolo unde formele în care trupul fusese despicat
sînt de-acum ispăşitoare pleoape în beznă

V

Fiinţa reinterpretabilă a mării
răsfirată răcoarea pinilor
şi acel drum pe care vine omul
cu fiecare pas intrînd încet în oglindire
în acel sediu al golului care e
personalitatea umană

În această stare de transcriere
ca în păduri virgine soarele
asemănări ce n-au fost concepute
pentru nimeni
căci depărtarea introduce
o alianţă temporară cu imaginarul
sub limpezimea trufaşă a seminţelor vulcanice

Alterabilul spaţiului stă în azi
perpetuul azi al simţirii umane
din văgăuna ochilor pornesc iluziile
spirala cărnii se desfăşoară lin în lumină
întîlnirile înfioară pilitura magnetică
pînă-n miezul neştiut al orbirii

căci nimeni nu-i atît de pătimaș supus vederii
încît să-şi uite carnalitatea concentrică
turba gregară ce-l absoarbe
anulînd
orice distanţă între idol şi închinători

Imaginea coboară în piaţa cetăţii
omniprezenţa ridurilor fandează în aer
pentru un chip niciicînd dobîndit
O, să fii niciunde
să nu poţi să te-nchegi
pîndind doar în preajma golului primordial
mereu cu speranţa încorporării lui
în sila detaşată a personalizării

VI

Suveranitatea de-a te scula în zori
acea exorescenţă luminoasă ce-ţi apare pe gît
încît ai ţăi te confundă o vreme
şi-ţi dau de pomană ca unui străin

Cine eşti tu pauză în calendare
pe pînza musonului transpar schimbările
şi leganatul fix al oglinzii iniţiale
ne scaldă intermitent carnea şi nervii
prefiră vagi apropieri cu străvechiul model

cel ce hăituieşte-asemănările
zidurile coşcovite faliile singuratice
le soarbe fără-neetare aerul
făcîndu-ne mişcarea cea mai ne-nsemnată
dureroasă
precum culoarea cameleonului

Şi atunci blocate-ntr-o catapeteasmă
rămîn toate fiinţele unui mileniu
căci nu mai există nici o punte
care să treacă din auzul extern în cel intern
iar harta sunetului integrator s-a ros de la sine
ca un geam de absenţa privirilor

VII

Încerc încă o dată să nu spun nimic
să stau pe malul vecin apei care curge
limitîndu-mă la formele din creier
la indolenţa alb pe alb a norilor estompaţi
căci ştiu că magnificenţele asemănării
te strangulează cu o coardă de mătase
te orbesc ca acul străpungînd cristalinul

O malul
nu are nimic comun cu apa
vezi auriul şters al mersului corolele letale
mîna care se-apropie de pămînt bîjbîie
încercînd să desluşească pietrele şi muşchiul
lăsîndu-şi singele-n direcţii necunoscute
omniprezent taur care nu se va naşte niciodată

Am învăţat cum poate fi ajunsă depărtarea
mai simplu decît cupolele în apă
sorbind jumătatea filantropică
în timp ce moliciunea turbei colportează
trăsăturile fiinţelor scăpate în timp
în unghiul de prezenţă al daimonului se ascunde
un pumn de ceară aprinsă care trece
lin peste feţe în acordul
metronomic al chiparoşilor

Dacă stai pe arcul malului privind în apă
privirile scot din adînc restul asemănării
şi nimeni nu vine să te urnească din locul
în care umbra ta se-adaugă descărnării universale
şi nu-ţi rămîne decît să fii întru totul străin
însă nu poţi nici asta : ne vor lipsi pomezile
suple să unifice feţele

VIII

Din vîrfurile cele mai subţiri
în liniştea care stropeşte pînă departe
răgazul de a-ţi umple numele cu o substanţă indefinită
şi trupul cu agitaţia cotidiană a gregarităţii
așa cum se lasă uşile deschise
ca să primeşti ecouri de nu se ştie unde
socotind că albul corespunde unor prietenii irezistibile
să afli prima secundă din care începe uitarea
să-ţi scalzi tot trupul în primul lucru uitat

În zare frunze cu tăcută deplasare
cineva se gîndeşte la ceea ce nu poate fi cuprins
obiect adus aproape de sursa pulberii sale
lumina lenesă a unei lentile dezghiocînd absenţa
trupurilor svelte şi oarbe care condiţionează
forma apei şi-a malurilor

Dacă poţi aştepta lîngă un arbore
noaptea şi simţi în palme
osificarea lină a stelelor
abisul necondiţionat al omului în natură
sîngele lui ţîşnind în văzduh
inaugurînd asemănarea liber consimţită —

punctele comparabile ale lumii le afli în acelaşi
mănunchi de fire de paie strînse de-o mînă pătimaşă
sau lîngă fildeşul calm al miilor de elefanţi
putrezind pe fundul mării în turba
proiectelor de imperii salvatoare

Emil Cioran la a 80-a aniversare

În 1985, Cioran face o călătorie în Grecia, unde, la invitația Institutului Francez din Atena, „moralistul cinic și secret" avea să cedeze ispitelor confesiunii în public (un public de 400 de persoane), pe tema „trădării limbii materne". Se știe, cele mai substanțiale interviuri, Cioran le-a acordat în Germania, iar necesitatea traducerii acestora devine, din zi în zi, tot mai presantă. Cu ele — și cu o selecție din cele mai serioase studii dedicate, în străinătate, operei lui Cioran — se poate alcătui un volum de netăgăduită însemnătate. Deocamdată, pentru cititorul mai puțin familiarizat cu destinul autorului „Destrămării", redăm cîteva din mărturisirile „ateniene", stimulate de Philippos Drakodeidis și publicate în „Lire", nr. 123 decembrie 1985, pp. 110—118. Ca un fel de (perpetuă ?) introducere.

Ce este un moralist

„Un moralist nu e deloc un om care se ocupă de morală, ci unul care meditează asupra destinului omului și care este obsedat de om. Moraliștii francezi (La Rochefoucauld, Chamfort, Joubert) sînt frămîntați de insanitatea ființei umane, de partea monstruoasă din om, sau, dacă vreți, de creatura ratată. În tinerețe, am studiat și eu destul de serios filosofia și, în cele din urmă, am fost decepționat. N-am găsit răspunsuri decît la moraliști, cei care au și imensul avantaj de a scrie scurt. Sînt spirite de formulă. În fond, ceea ce rămîne dintr-o gîndire sînt cîteva formule. Întotdeauna am fost pentru laconism. Lucru imposibil în românește, fiindcă româna este foarte flexibilă și minunat de lipsită de rigoare. În sensul ăsta, trecerea mea la limba franceză aș asemăna-o cu experiența cămășii de forță : nu te mai poți mișca, ești obligat să respecți anumite reguli, în vreme ce, în românește, scrii cum vrei, este arbitrariul absolut. Franceza a fost pentru mine o experiență crucială, una dintre cele mai mari încercări ale vieții".

Pe culmile disperării

„Prima carte pe care am scris-o, la 22 de ani, avea un titlu sforăitor : **Pe culmile disperării.** Un titlu foarte rău. Dar l-am ales fiindcă, în România, cînd se întîmpla, de exemplu, o sinucidere, ziarele scriau : „Cutare, pe culmile disperării, s-a sinucis..." Așa că am reluat expresia asta foarte banală, dar care corespunde perfect cu starea în care mă aflam. Cînd a apărut cartea, toată lumea credea că mă voi sinucide ! Dimpotrivă, pentru mine cartea a fost un fel de terapeutică. Oricare tînăr la 20 de ani trebuie să treacă prin această formă de criză. Și, chiar dacă, astăzi, îmi displace încărcătura ei juvenilă, nu regret deloc cartea asta, pentru că tot ce aveam să scriu după aceea se găsește, deja, în ea. Puteam să mă opresc acolo. Tot ce-am făcut după aceea n-a fost decît a da altă turnură acelui sentiment al vieții, acelui fel de disperare în fața existenței. N-am făcut nici un progres, nici în gîndire, nici în acțiune. Intuiția primordială mi s-a revelat aproape exact. După aceea, n-am făcut decît să rafinez. Trecînd la franceză am dat un soi de demnitate expresiei. Așa că, de progresat, n-am progresat decît pe planul stilului, nu și pe cel al gîndirii".

A rîde, chiar și de evenimentele cele mai disperante

„Unul dintre prietenii mei, de care sînt foarte legat și care are aproape 80 de ani, mi-a scris zilele trecute : credea că a venit vremea s-o sfîrșească și-mi cerea, ca să zic așa, un fel de aprobare. «Fără îndoială, trebuie s-o termini într-o zi. Numai că, atîta vreme cît mai poți încă să rîzi, mai așteaptă. Risul salvează viața, o face suportabilă. Dacă nu mai poți să rîzi, atunci trebuie să mori». Trebuie să mărturisesc că și eu am avut darul rîsului, l-am exersat mai în fiecare zi, apropo de evenimentele cele mai disperante din viața mea. În copilărie, unul dintre lucrurile care m-au impresionat cel mai mult a fost ce mi-a povestit tatăl meu, întors de la înmormîntarea unei fetițe de cinci-șase ani. În clipa în care sicriul era coborît în groapă, mama fetiței a izbucnit în rîs, un hohot interminabil. Asta m-a năucit, atunci, m-a tulburat foarte mult și m-am gîndit multă vreme la reacția aceea. Era, bineînțeles, o criză de nebunie. Și totuși, nu sînt absolut sigur. O înmormîntare e un lucru atîta de ciudat ! Am asistat la înmormîntarea unor prieteni și, nu o dată, am fost tentat să rîd, văzînd cum un om cu care abia ai vorbit cu 24 de ore înainte, este, acum, aruncat în groapă, ca un gunoi..."

Filosofia este insuportabilă

„Cei mari cu adevărat sînt poeții și scriitorii : Dostoievski este superior oricărui filosof. Eu m-am despărțit demult de filosofie, fiindcă este insuportabilă și plicticoasă, chiar dacă-i profundă. Nu-mi place să gîndesc fără accent personal. Prefer o divagație unei raționări susținute".

Imprevizibilul destin al cărților

„A doua mea carte scrisă în franceză, **Syllogismes de l'amertume** (1952) a fost de fapt, un eșec extraordinar. În 20 de ani, cred că s-au vîndut cîteva sute de exemplare, iar toată lumea mi-a zis : «e o carte foarte proastă», în timp ce eu eram foarte mîndru de ea. Am fost adeseori întrebat cum de am îndrăznit să scriu o carte atît de superficială, iar oameni foarte serioși, care găseau asta ca fiind foarte dezonorant, m-au avertizat : «Ești terminat !» Editorul german m-a și prevenit că nu-mi va mai publica nimic, fiindcă s-ar putea discredita. Aceeași a fost reacția în Franța. Rareori am asistat la un asemenea eșec. Și iată că, după 25 de ani, **Silogismele amărăciunii** s-a reeditat în «Poche», iar cartea a devenit un fel de breviar al tinerilor. Studenții au citit-o. E o carte scrisă într-un moment de imensă disperare și este de un cinism aproape insuportabil. Și iată că noua generație este mai serioasă : cartea aceasta, pe care am scris-o urmare a unei serii de încercări dureroase, conține ceva, este expresia sinceră a unei crize, iar tinerii și-au dat seama de asta. Iar acuma, ei o citează intens în lucrările lor, știu asta, atrași fiind de aceste formule virulente și cinice, pe care cei mai în vîrstă abia de le pot suporta. În Germania se-ntîmplă același fenomen. Tineretul berlinez s-a înconjurat de această carte, iar într-un ziar m-au reprezentat — de ce să nu spunem lucrurile așa cum sînt ? — în mijlocul unei mări de rahat, gata să mă înec ! Dar nu era-n bătaie de joc, fiindcă legenda desenului era foarte favorabilă cărții, atîta vreme cît este vorba de un înec destul de... onorabil, chiar și filosofic... Pe scurt, nu trebuie să disperi cînd publici o carte. După părerea mea, e mai greu să prevezi destinul unei cărți, decît destinul unui om. Și, poate că asta-i unica rațiune ce justifică actul de a scrie".

Probitatea limbii franceze

„Către finele sec. XVIII, Academia din Berlin a pus următoarea întrebare : De ce este franceza o limbă universală ? Răspunsul lui Rivarol

„UN MORALIST NU E

este extrem de interesant. El a zis un cuvînt pe care eu îl găsesc a fi foarte profund : **probitatea** este legată de geniul limbii franceze. De bună seamă, se poate trișa în toate limbile pămîntului. Însă franceza are un soi de rigoare. În românește, de pildă, aveam impresia că puteam spune orice : asta nu avea nici o consecință. În franceză, nu. Mai întîi, fiindcă un text trebuie să fie inteligibil. (Pentru scriitorul francez, obscuritatea e un semn fie de debilitate, fie de profunzime excesivă). Termenul «probitate» nu desemnează, la Rivarol, un caracter moral, ci tocmai această inteligibilitate, care este ceva indispensabil. În franceză, nu se poate trișa cu cuvintele, în timp ce, în germană, sau, chiar și în engleză, ai impresia unui arbitrar, mai ales în proză. Pentru proză, franceza este instrumentul ideal".

Lenea aforismului

„Am scris aforisme din lene și din cauză că, scriind scurt, ai impresia că spui ceva profund... Nu-mi puteam intitula cărțile **Maxime,** fiindcă maximele au o așa de bogată tradiție, încît ar fi fost ceva prea pretențios din parte-mi. S-ar fi spus : uite un metec, care se-avîntă să scrie maxime... **Silogismele amărăciunii** — asta nu-mi suna rău. Spunînd «Maxime», îți acorzi singur un soi de demnitate, față de tradiția franceză ; or, să fim modești. Am crezut că **Syllogismes de l'amertume** e un titlu care merge mult mai bine cu fondul, mai cu seamă că acesta avea un caracter excesiv, pe care cărțile franceze nu-l au. Francezul e fin, are tact. Numai că, atunci cînd vii din Balcani, tactul nu este indispensabil".

Cum să obții recomandarea unui filosof

„Am venit la Paris în 1937, cu o bursă, ca să fac o teză pe care n-am făcut-o niciodată. Directorul Institutului Francez din București m-a convocat, atunci : «Vi s-a plătit tot sejurul, iar dvs. n-ați făcut teza !» I-am răspuns : «Îmi pare foarte rău, dar n-am găsit un subiect... Însă cunosc Franța mai bine ca oricine». Parcursesem, într-adevăr, toată Franța pe bicicletă, de la un capăt la altul. Atunci, directorul, care era un om foarte bine, mi-a spus : «E mai bine să cunoști Franța, decît să faci o teză». Mi-a iertat, astfel, șmecheria. Fiindcă fusesem un mincinos. La finele anului, mi se ceruseră două recomandări de la profesori ai facultăților. Or, eu nu cunoșteam nici unul, dat fiind că, la Paris, dusesem o viață oarecum subterană, în marginea societății. Și, iată că-mi trebuia să trimit la București două scrisori de recomandare de la doi profesori de la Sorbona, ori de la Collège de France... Era urgent, trebuia, voiam absolut ca bursa să-mi fie prelungită. Ce să fac, cum să fac ? I-am telefonat unui student român, să-l întreb dacă știe pe cineva. Îl știu pe Louis Lavelle, mi-a zis el. Era un filosof foarte onest, îi știam, însă, destul de vag opera. Normal, nu-mi putea da recomandarea... Totuși, ne-am dat întîlnire, acel student și cu mine, și ne-am dus la Lavelle. Era 11,30 dimineața. Am început să vorbim, iar eu să-mi etalez, cu insolență, cunoștințele. Știam că el nu prea cunoaște filosofia germană, așa că m-am apucat să-i citez la nume, preț de-o jumătate de oră. L-am văzut, chiar luîndu-și note ! Către prînz, soția i-a comunicat că-i vremea mesei. Atunci, m-a întrebat : «de fapt, dvs. ce doriți ? — Mi-ar trebui o recomandare. — Pentru ce? — Am fost fost trimis, cu o bursă, de către Institutul Francez din București și am nevoie de o recomandare cum că merit să mai stau încă un an la Paris. — Bine, dar eu nu vă cunosc... — Ba da, mă cunoașteți, oricît, doar ați văzut !» Lavelle era, într-adevăr, un domn foarte bine, era un domn demn, care ținea cronica filosofică la **Le temps,** dar, care, ca scriitor, era cam fad. A făcut o față disperată : «Cum vă cheamă ?» I-am scris numele meu pe o hîrtie, și am trecut în camera de alături. După cîteva minute, a venit cu o scrisoare foarte frumoasă și utilă. Mai tîrziu, am găsit un alt profesor, pentru a doua recomandare. Vă spun toate astea, ca să vedeți cît de în afară de lumea oficială a culturii mă găseam pe atunci".

Ura de sine

„Ura de sine este un sentiment destul de răspîndit. El te poate încerca dintr-o dată, pe neașteptate, sau te-ncearcă într-o manieră mai mult sau mai puțin permanentă. Am scris despre asta două pagini, care au declan-

șat un scandal în România, a fost a proape o tragedie. În 1956, în **La tentation d'exister,** am scris un capitol ir titulat «Mică teorie a destinului», und într-un acces de nebunie, am vorbit c ură despre originile mele și despre po porul român. Asta era foarte grav ! toată presa românească s-a ridicat îm potriva mea. Toată lumea m-a ataca iar tatăl meu mi-a trimis o scrisoar unde-mi spunea : «Sînt la un pas c moarte și te somez să-ți renegi text ăsta». Cred că-l putem citi, drept exem plu pentru extremele la care poți a ajunge, în accesele urii de sine și c «frenezie a renegării». Iată un fra ment din «Mică teorie a destinului» «Cum e posibil să fii român ? iată întrebare la care nu puteam răspund decît printr-o mortificare minut de m nut. Urîndu-i pe ai mei, țara mea, ceștі țărani intemporali, copleșiți torpoare și strălucind de stupiditat roșeam la gîndul că descind din ei, renegam, mă refuzam sub-eternită lor, certitudinilor lor de lavă pietrif cată, visătoriei lor geologice. Țara me a cărei existență era limpede că nu r mează cu nimic, îmi apărea ca un r zumat al neantului, sau ca o material zare a inimaginabilului, ca un fel Spanie fără de Secolul de aur, fără c ceriri, fără nebunie și fără un Do Quijote pentru amărăciunile noastre. face parte dintr-o astfel de țară : lecție umilitoare și sarcastică, ce cal mitate, ce grozăvie !"

Despre inconvenientul de a fi un fiu de popă

„Ca fiu de preot, am fost ca și ob gat să ajung anticreștin. Tatăl m era un om foarte bine pe plan uma și-a făcut întotdeauna așa cum tr buia meseria, dar asta, pentru mir era oarecum umilitor. De fiecare da cînd își făcea rugăciunea, înaintea m sei, eu mă furișam la bucătărie și a teptam să termine. Mă umilea conc ția de fiu de popă, cu toată conotaț pe care o are, în Balcani, condiția as Cît despre mama, chiar dacă a fo foarte fericită, faptul de a fi devei nevastă de popă era un fel de dec dere, mai ales că ea provenea dintr familie aproape aristocratică. O fan lie de români înnobilați, iar tatăl m mei mele fusese baron. Așa că, o fil de baron, măritîndu-se c-un preot ce cădere ! Trebuia să spun că n exista o explicație : acest baron av șapte fete. Or, cum era bogat, vo să-și lase averea unui fiu. În sfîrș cel de-al optulea născut întîmplîndu- să fie un băiat, tatăl și-a dezmoște fetele, măritîndu-le cu primii ven Fie și cu un popă, ce contează, dacă poți debarasa de-o povară ! Pîn urmă, toată averea a revenit fiului.

Ucigașa și mistica

Întrebat despre afirmația : „C două femei care m-au preocupat mai mult : Tereza de Avila și Brinvilliers" — Cioran a răspun „E puțin cam mult spus... La Brinv liers a fost cea mai mare otrăvitoa o femeie extraordinară. M-am apu să citesc tot ce s-a scris despre ea, indcă răutățile ei sînt de nemaiîntîl În același timp, am fost fascinat de T reza de Avila și — cum nu sînt cred cios — am vrut să existe un soi echilibru în această pasiune : am a ciat, astfel, misticismul și crima sup bă. Pentru mine, care sînt un om f caracter, ființele care au așa ceva s demne de toată admirația. Așa că, expertă-n otrăviri și o credincioasă dentă — ce fascinație ! Însă e un p dox pe care, și eu, îl pot justifica fo te greu..."

Ruina Occidentului

„Am convingerea profundă că Oc dentul e sortit ruinei, că este conda nat nu la un accident politic, ci ls ricește. Nici o civilizație nu poate dureze la nesfîrșit. Gîndiți-vă că Fr ța este o civilizație importantă și p zentă de o mie de ani ! Gîndiți-vă ce seamnă asta ! ...Franța este, oricum, mai civilizată țară din Europa și cauza asta, într-un anume sens, Fra este, istoric, țara cea mai amenința Există perioade foarte lungi de de dere a civilizației, însă căderea este soi de fatalitate. Dar același este ca și al Germaniei și al Angliei : sînt care s-au cheltuit prea mult. Un po nu se poate menține, decît dacă nu cheltuiește, dacă se ține tare și nu lasă tras. Nu poți face istorie neped sit. Cred, deci, că, din acest punct vedere, Occidentul este vulnerabil condamnat. Trebuie să fim obiectivi să privim lucrurile în față : rușii,

...ELOC UN OM CARE SE OCUPĂ DE MORALĂ"

s-au cheltuit mult mai puțin. Din ă, cînd ne gîndim la revoluțiile pe le-a făcut Franța, ne dăm seama a fost tot timpul prezentă în Is- Iar asta, asta se plătește scump : ere geniul, se sleiește. Trebuie să viziune tragică asupra istoriei, alt- ri nu-nțelegi nimic ! Nu e cazul facem prea multe iluzii : Istoria necruțătoare, iar un istoric lipsit nsul tragic al devenirii nu înțe- nimic din evenimente".

Omul o să sfîrșească rău

„Omul e o creatură hărăzită eșecului și-o să-și plătească scump aventura. E suficient să privim devenirea istoriei : e limpede cum civilizațiile dispar, iar omul a făcut o cotitură definitivă înspre rău. Și nu vorbesc aici despre idioțenia asta vulgară de bombă atomică... În fapt, dat fiind ritmul precipitat al Istoriei de acum, e limpede că omul nu poate s-o sfîrșească bine. Singura întrebare ce se poate pune este : cîtă vreme mai poate să dureze asta ? Căderea omului este inevitabilă și sînt absolut convins de această funestă precipitare. Omul este un animal condamnat : nu se mai poate face nimic. Nu sînt credincios, dar am fost foarte adînc marcat de ideea păcatului originar, din **Geneză.** E o viziune extraordinară și, în același timp, o filosofie a Istoriei, unde-i spus totul despre omul ca atare. Oricum e extraordinar să te gîndești că, secole și secole înainte de Iisus, într-un deșert, s-a întîmplat această premoniție nemaiauzită, a catastrofei aventurii umane. Apariția omului este legată de o tară inițială și — oricum ne-am imagina sfîrșitul Istoriei — el este inevitabil. Catastrofa e sigură".

...estea unor scrisori

lumea pestriță și gălăgioasă care viețuia în Casa eație de la Mogoșoaia pe la-nceputul anilor zeci, domnul Petru Manoliu era un personaj ce- și bizar. Înalt de statură, sur la păr, cu expre- orazului inflexibilă și cu ochii ascunși sub len- egre de ochelari, avea ceva de lup, mai ales că rea și ceafa îi erau înțepenite de spondiloză și șca greoi, cu gesturi gipsate și liniare, întorcîn- cu tot corpul dacă era întrebat. Dar nu era. Ri- tea trupului aparținea și făpturii ; ivirea lui pe palatului în după-amiezile calde de primăvară nopțile răcoroase de vară nu bucura și nu che- e nimeni la conversație. De altfel, se așeza tot- a în colțurile cele mai ferite și-ndepărtate pri- fix, prin lentilele negre un punct în zare, surd be și orb la forfotă, păstrînd aceeași mască în- nită și aceeași atitudine înțepenită de manechin. ît mai uluitoare a fost împrejurarea cînd, deoda- femeie foarte tînără și foarte atrăgătoare s-a ivit eajma domnului Manoliu, ajutîndu-l cu o vi- ă afecțiune să se așeze și să se ridice din foto- rafie răspîndite pe peluza de iarbă, să coboare urce treptele interioare ale palatului, să mănînce meră, ducînd singură tăvile cu farfurii. Cîtva s-a crezut că fermecătoarea făptură care gravita ul domnului Manoliu îi este nepoată. Mai tîrziu, că îi este soție a căzut ca o bombă, și cenușiul care părea să facă parte din mobilierul Casei eație de la Mogoșoaia, a devenit eroul stabili- lui și personajul principal al conversațiilor pur- ntre bucătărese, paznici și creatori. Iar cînd ti- doamnă Manoliu a apărut în curtea interioară a lui purtînd de mînă un copil, Mogoșoaia cultu- tistică a explodat.

nu. Eu îl cunoșteam pe domnul Manoliu dina- întîlnirii de la Casa de creație de la Mogoșoaia ; ogșteam din adolescență, de la Brașov. Atunci îi n pentru prima oară romanele ; acolo în sala de ă a Bibliotecii Astra, îndemnată de un bătrîn le care scotea pentru mine cărți de la fondul . Ca toți scriitorii dintre cele două războaie, Petru Manoliu era interzis. Cărțile lui aveau coperțile vopsite cu negru și pe pagina interioară ștampila dreptunghiulară : **F.S.** Teama poate, poate emoția au făcut ca lecturile acelea să mi se întipărească în minte cu roșu. În orice caz, impresia pe care mi-a produs-o **Rabbi Haies Refui** a fost suficient de puternică pentru ca făptura de lup singuratic a domnului Manoliu să nu mă înspăimînte atunci cînd l-am întîlnit. Dimpotrivă : semăna pînă la îngemînare cu portretul-robot al romancierului dintre cele două războaie, așa cum îl făcusem în minte : om superior, rafinat, desprins de vulg și vulgaritate, retras și indiferent. I-am spus ce cred despre el și m-a aprobat. Era sigur de el. Convins că reprezintă o personalitate distinctă, intelectual cu aura la vedere, și asta făcea un contrast dramatic cu mizeria neagră în care trăia. Am fost adeseori în camera strîmtă și foarte întunecoasă pe care o locuia la etajul întîi al Casei de creație de la Mogoșoaia. Nu mai avea nimic. Fusese arestat, și în anii detenției își pierduse și soția, și casa, singura lui avere erau hainele de pe el, **„Iosif și frații săi"** pe care o traducea după o juxtă franceză și amintirile. Prin amintiri era om bogat : moldovean de origine (era convins că Moldova are în hotarele ei triunghiul magic al superinteligenței românești) făcuse studii de filosofie cu Nae Ionescu (a fost coleg de generație cu Eliade și cu Cioran) dar geniul înnăscut al taclalei (geniu moldovenesc) îl împinsese spre publicistică și presă politică, unde a și triumfat, înregistrînd o excepțională audiență de public, în anii premergători celui de al doilea război mondial. Apoi venise prăpădul : pușcăria, suferința familială, boala, mizeria. Și camera strîmtă și-ntunecoasă de la Mogoșoaia, ultimul său domiciliu, o repetiție pentru mormînt.

Spun cu mîna pe inimă că pe cît era de sărac și bolnav, pe atît era de strălucitor. Trăia dintr-o pensie de mizerie și din ajutorul de boală pe care i-l aprobam în ședințele Fondului Literar, (eram și eu membră) dar asta nu afecta prin nimic luxul inteligenței sale și eleganța ideilor. Interviul cu Petru Manoliu — proiectat mereu dar mereu amînat — este cel mai mare interviu ratat din viața mea. Generația intelectuală dintre cele două războaie mondiale a avut în el pe cel mai strălucit dintre evocatori. Înainte să le fi citit cărțile și eseurile, Nae Ionescu, Eliade și Emil Cioran au fost tipăriți în aur prin harul cuvintelor lui Petru Manoliu. De altfel, cu Cioran era în corespondență. Îi cerea cu disperare medicamente și Cioran i le trimetea, însoțindu-le de cărți poștale și de scrisori acoperite cu o caligrafie nervoasă și elegantă pe care domnul Manoliu mi le citea cu glas tare, întins pe pat, cu nelipsiții săi ochelari negri care îi acopereau ochii dar nu și lacrimile. Ce reprezentau pentru el scrisorile lui Cioran mi-e greu să-mi imaginez : trecutul, solidarități intelectuale, semne de recunoaștere a valorii ori doar semnul unei desăvîrșite prietenii și umanități ? Nu le-a comentat niciodată. Mi le citea doar, întins pe spate, cu brațele ridicate pentru ca lumina ferestrei să atingă paginile acelea scrise în limba franceză și unde uneori, din greșeală sau dinadins ?, era amestecat și cîte-un cuvînt românesc. (Îngrozitor de sonor și de rebarbativ în context. Dar cît de viu !)

N-am fost în stare să fac un interviu cu domnul Manoliu. N-am fost niciodată în stare să scot creionul, să-l întreb și să scriu. Gesturile și cuvintele lui aveau prea multă solemnitate. Iar cînd am scos, în sfîrșit creionul, l-am scos pentru a-i scrie cererile de ajutoare pe care, prea bolnav, nu le mai putea scrie cu mîna lui.

Iar într-o dimineață de iarnă, ultima dimineață de iarnă în care l-am mai văzut, mi-a bătut la ușa camerei de la Mogoșoaia. Plecam. N-avusesem curaj să îi spun dar aflase. Venise să-mi spună la revedere și să-mi dea un cadou : o carte mare, îmbrăcată într-o copertă de piele prinsă în capse, un **Duden-Duden.** „E tot ce am", mi-a spus. „Tot ce mi-a mai rămas."

M-am întrebat multă vreme, privind dicționarul german-german de pe raftul bibliotecii, de ce mi-l dăruise domnul Manoliu ca pe un talisman. Trecuseră ani, domnul Petre Manoliu murise, cartea învelită în copertă de piele era singura amintire pe care o aveam de la el. Iar într-o dimineață de iarnă, **Dudenul** domnului Manoliu mi-a căzut din mînă, și coperta de piele s-a desfăcut din capse, și scrisorile de la Emil Cioran s-au răspîndit pe covor.

Nu mințise : îmi dăruise TOATĂ AVEREA SA.

Sânziana Pop

Paris, 22 august 1973

Dragul meu Manoliu,

Îți mulțumesc pentru veștile bune, pe care mi le-ai dat despre tine și despre a și drăguța ta companie. Băiețelul îi seamănă ; cel puțin, ochii nu sînt ai Știam că prima ta soție s-a sinucis și, dacă am tăcut atunci, n-a fost din indicență, ci din neputința de a epiloga pe seama unei nefericiri extreme. După atîția de încercări, meritai o recompensă ; bucură-te, așadar, fără de remușcări, de enta-ți fericire.

Despre mine, n-am nimic precis să-ți spun, doar că încep să resimt efectele stei și că ființele și lucrurile mă obosesc ceva mai mult ca înainte. Scriu tot i puțin, nu mai cred în cărți, cu toate că continui să citesc destul, din automan, sau din viciu. Oricum, o să scot o carte în curînd, al cărei titlu este la antilul a ceea ce încerci tu, acuma : „De l'inconvénient d'être né". Este o suită de e scrise în urma unor anume capricii și a unor anumite spaime.

Lui Eugen [Ionescu, n.n.], care-i acum în casa lui (superbă) de la țară, i-am t, ieri seară, la telefon, scrisoarea ta. Mi-a promis să cumpere cele două imperabile și să ți le trimită printr-un amic român, care-și face un sejur la el, în mentul de față. Dacă, de azi într-o lună, nu primești nimic, nu ezita să-i aduci inte (96, Bd.du Montparnasse), fiindcă el e acuma cam deprimat. A fost foarte presionat de concluzia „optimistă" a scrisorii tale.

Cele două tuburi de Cequinil, ți le-am cumpărat deja, și ți le voi trimite vă 15 septembrie, fiindcă mîine plec în vacanță. Oricum, e un medicament pentiarnă. Nu cred să ai nevoie de el în momentul acesta.

Cu vechea dragoste, al tău, [1]
E. Cioran [2]

Tot rîndul, în românește.
Adăugat pe margine, vertical : „Îți trimit tot acuma o carte despre dragostea Japonia. Nu-i, probabil, prea bună, dar se potrivește, mi se pare, cu dispoziția prezentă."

Paris, 22 Nov. 1973

Dragul meu Manoliu,

Sînt dezolat că n-ai primit încă medicamentele. Ar trebui să le ceri (unde ? ?), în orice caz eu ți-am trimis recipisa. Dacă nici la primirea acestei scrisori, nu ți-au parvenit, nu ezita să-mi spui, o să-ți trimit altele. Dar, care era nule vaccinului ? Nu-mi mai aduc aminte. Firește, am scrisoarea ta, numai că la ne e o dezordine teribilă !

Istoria asta cu „casa de creație" mi-a inspirat o grămadă de reflecții, pe care, raționi evidente, le păstrez pentru mine. Îmi pare incredibil că a trebuit să-ți răsești apartamentul și că, la vîrsta ta, ești condamnat să duci o viață de nod. Totuși, cine s-a cheltuit atît de mult ca tine ? Dacă ți-ai fi publicat toate icolele, ai fi făcut, astăzi, figură de poligraf. Să trecem. Din tot ce ai scris, abbi Refful" îmi este cea mai prezentă în minte. De ce n-o reeditezi ? Era în tea ta un [cuvînt indescifrabil, n.n.] de hasidism, această mistică atașantă, care e, în ochii mei, tot ceea ce iudaismul a produs mai profund, pe planul experieninterioare, bineînțeles.

Ți-a ajuns cărticica mea ? Sper că da. Cred că ți-am scris că nu-i acord nici mportanță și că e numai o culegere de note ieșite din anxietate și plictis. Am strat anume, în ea, o grămadă de banalități, fiindcă, altfel, aș fi fost acuzat că izez de paradox. Știi că nici măcar n-am trimis-o criticilor de pe-aici ? Atmosa intelectuală din Occident îmi displace, nu pot să-ți spun cît. Sînt aici oameni rte inteligenți, dotați, erudiți, rafinați, etc., însă orientarea lor, speranțele lor t de o incredibilă naivitate. Civilizațiile expirante sînt atinse de infantilism. Totul o s-o sfîrșească rău . Ce dramă să trăiești în mijlocul unor oameni care știu totul și, totuși, n-au înțeles nimic ! Ultimul imbecil de la noi este mai matur istoric, decît aceste spirite din care vitalitatea a dezertat. E adevărat că au fost favorizați de soartă. Dar vor plăti scump această șansă.

cu multă prietenie,
E. Cioran

Paris, 17 ianuarie 1974

Dragul meu Manoliu,

după mai mult de patru luni, cele două tuburi de Céquinil mi-au fost retrurnate. Ți le trimit din nou, pe adresa actuală. De data asta, poate le vei primi, în sfîrșit. — Sînt mai obosit ca niciodată de tot și de toate. Chiar aici, viața nu este o soluție. Ca și cînd ea ar fi așa pe undeva ! Ți-ai terminat traducerea ? — Cîteodată, visez la o colibă, [1] *unde, departe de lume, să pot citi* Filocalia, [2] *în românește, desigur. Ce limbă extraordinară-i limba noastră !*

Cu prietenie,
E. Cioran [3]

1,2. Cuvintele subliniate sînt în românește.
3. Pe verso-ul cărții poștale : „Trebuie să trimiți la vama românească o rețetă pentru două tuburi de Céquinil".

Facsimil după una din scrisorile adresate de Emil Cioran lui Petru Manoliu

Prezentare și traducere de
Dan C. Mihăilescu

carmen firan

NU M-AM NĂSCUT ÎNCĂ

Tante Matilda, divorțată de cîțiva ani, își mîngîia pisica într-un fum infernal de țigară. Pe sofa — cărți, hîrtii, fotografii, manuscrise, scrumiere, două andrele cu un fir verde încîlcit, bazar, amestec de mirosuri. Dora se simți dintr-o dată bine, se ghemui într-un fotoliu slinos, își aprinse o țigară și își trase alături un borcan cu peltea de gutui. Tante Matilda o privea fericită, îi turnă cafea proastă din ibricul care nu se golea niciodată, își strînse faldurile fustei lungi, peticite, se așeză cu genunchii sub ea pe sofa, trase adînc din țigară, își micșoră ochii și porni la atac. La tante Matilda nu apucai niciodată să spui nimic, vorbea ea continuu, dar plecai mai bogat, ușor și eliberat și mai ales vindecat, epurat de balastul fabricațiilor obsesive care se dovedeau simpliste, comune și atît de inutile în decorul acela în care lumea întreagă încăpea perfect și prin care tante Matilda se mișca dezinvoltă tăind aerul cu mîna, impărțind judecăți, fabulînd la nesfîrșit, într-o bucurie stranie cu viața care nu-i lăsase nici o bucurie.

„Bine c-ai venit, Dora dragă. Chiar zilele astea m-am gîndit la tine. Îmi ajunge să te știu, nu trebuie să mă cauți prea des, cu regularitate. Îmi ajunge să te știu gîndindu-te uneori la mine. Salutul acela îl prind, mă găsește. Ce mai am eu de salvat? Decît legăturile, pactul, întîlnirile mele cu mine și cu cei pe care-i presimt zbătîndu-se alături de neputința mea. Și tu, ca și mine, ar trebui să poți triumfa prin luciditate și rațional. Nu mai accept să fiu pasivă în fața dezintegrării formelor. Mă aflu într-o ultimă reprezentație, așa, un circ, o arenă gălăgioasă care arată cu degetul un surd ajuns cine știe cum în mijlocul ei. Eu sînt surdul acela, dar risul lor nu mă supără, nu mă umilește, să știi, mă îndirjește și îmi dă un fir, uite pe-aici, așa, trebuie să alunec, să mă justific, să găsesc ruptura. Dora, dragă, eu în toamna asta am văzut ruptura. Tu n-ai simțit nimic? pentru că să știi, a fost ceva cosmic, ne-a atins pe toți, eu am simțit chiar aburul morții, ceva s-a produs, nu știu ce (nimic nu se termină niciodată cu o schimbare palpabilă). Dar spiritul? Ei, da! Doar el înregistrează perturbarea astrală, el se modifică pînă în ultima clipă, cînd ne părăsește. Ultima clipă nu există decît pentru noi, asta e altceva, el trece mai departe. Îți spun, deodată am început să mă ridic, am văzut un culoar alb de fum, am urcat, am ajuns acolo, sus, în eu, apoi în supraeu. Îi vedeam vorbind, certîndu-se, zimbindu-și, punînd la cale, proiectînd, murind, visînd. Vedeam totul, ciob cu ciob, fărîme, bucăți, dar ce ordine, ce frumos! Stăteam acolo sus și s-a produs declinul. Mi-am înțeles funcția, deși nu eram conștientă de forma mea, trupul îmi era în dispersie, mă intuiam fără a mă putea atinge, nimic nu mai era de atins, dar totul, să nu rizi, realizabil. Mi-am descoperit locul, rolul, am acceptat moduri și meniri. Nu eram eu, era eul meu extins conștient peste o lume pe care o percepeam, în sfîrșit. Am înțeles că nu am născut copii pentru a nu mă folosi de ei. Că am fost născută să mă folosesc de aparența trupului și minții mele și să mă las folosită. Nu-mi părea rău de nimic. Înțelegeam, înțelegi? Și am știut atunci că singura armă e așteptarea. Să aștepți și să lupți și să supraviețuiești așteptînd. Eu care nu știam să lupt, cu care n-am putut niciodată să mă opun alunecării... De-asta îți spun, Dora dragă, nu mi-a mai rămas nimic decît salutul, comunicarea aceasta, fie și cosmică, dincolo de toate cu care vin în contact. Și așteptarea. Așteptarea. Acolo în eu, acolo în supraeu, am căpătat, culmea, conștiința de sine, adică de mine, mi-am văzut clar traiectul și am înțeles că am un rol, sînt necesară, am o funcție, un sens, nimic haotic, nimic absurd de acolo, de sus, tu nu știi cîtă coerență și ce frumos!"

Dora îndepărtă cu o grimasă borcanul cu peltea de gutui. I se făcuse greață, o sărută pe frunte pe tante Matilda pe care o găsea vorbind și o lăsa vorbind mai departe.

„Stai, Dora, dragă, stai și lasă-mă să mă adun. Ce e disperarea asta? Ba nu, nu e disperare. Sigur că nu e disperare. Știu ce e. Nedefinire. Teamă și dezorientare. Te-ai trezit în mijlocul unui drum. Fără început, fără să-i intuiești sfîrșitul. Doar drumul, așa, peisajul care năvălește spre tine. Cîmpiile de piatră care îți intră în piept. Stai să-ți fac o cafea. Nu vorbi. Te pansez eu, te refac eu, te redau, te reinvestesc. Uită-te la mine, Dora, dragă, sînt eu poate, actriță ratată, dar femeie ratată nu sînt. Sînt femeia femeilor. Eu am un suflet și trebuie să-l fac să trăiască, să-și consume funcția. Eu sînt pentru tine o stație-pilot, un far, da, asta sînt, un far. Cînd nu mai știi unde te afli, cînd nu mai vezi și nu mai simți, vii la mine. Eu exist. Eu sînt, toată, numai suflet și mină. Hai, bea cafeaua. Bea cafeaua și întoarce-ți ceașca. Ne mai distrăm și noi..."

Una din pisicile lui tante Matilda i se ghemui pe genunchi. Avu o reacție de respingere. Nu-i plăceau pisicile. Tante Matilda se simți utilă și înflori.

„Nu trebuie să te justifici, te știu. După ce am divorțat de Paul am înțeles, l-am înțeles. Știi, Dora, Paul era un artist, un artist mare și adevărat, nu actor. Trăia mai multe existențe deodată, concentrate, esențializate. Filozofa și la masă, și în pat, și pe stradă, mereu. Dar nu fals, nu facil. Era saturat, plin, înstrăinat prin cultură. Și cultura înstrăinează, Dora, dragă. Te refugiezi în ea și pînă la urmă te abandonează, te descoperi fără structuri, fără rădăcini, fără mamă, fără timp, fără nimic. Și atunci te simți dator să arzi înalt, complet, pînă la cenușă, pînă dincolo de cenușă. Nu mai ai scăpare. El era grav și singur și spre sfîrșit începuse să iubească puterea. Puterea reală, materială, concretă. Un mod de manifestare a complexului timidității. Paul era un elevat timid, un crudit palid și dintr-o dată ghearа puterii i s-a înfipt în piept, l-a prins. S-a scuturat de ea cît a putut dar i-a rămas urma impregnată de suflet, tiparul ghearei desenat în piele. Paul a murit departe de mine și pentru asta trebuie să-i fiu recunoscătoare destinului. Divortasem de patru ani și n-am fost alături de el cînd a început deriva spre moarte. Cîntecul lui de lebădă s-a transformat într-un urlet neomenesc. Așa trebuie să fi fost. L-am văzut întins — impresie carnală a unei energii artistice eliberate în lumea de dincolo — l-am văzut întins și am înțeles că eu trebuia... Eu trebuia. Sînt ecoul silabisit al cîntecului de lebădă lăsat aici. Era, totuși, prea tîrziu. Îmbătrîneam, mă acrisem, mă ratasem spectaculos, din tragediană în comediană, din comediană în bufon. Un bufon care își ironizează neputința, ridicol și bun, ridicol și inutil. Uneori mi-e atît de milă de mine, uite, sînt o caraghioasă bătrînă, o prăfuită sentimentală. Stau așa, în fotoliu și în fum de țigară și mi-e atît de milă de mine... Un joc crud. Spun banalități, zîmbești, probabil, dar vreau să le spun. Să înțeleg abia acum, ce ironie, abia acum să mai înțeleg și eu cîte ceva și să nu pot schimba nimic, nimic întoarce... Paul acum ar fi trebuit să fie lîngă mine. Cît l-aș fi înțeles, cît l-aș fi ajutat. Știi, o femeie ține loc și de mamă, și de profesiune, și de cultură, de tot. Deschide bine urechile, Dora, nu te uita că sînt neroadă și patetică și... și mai știi tu cum. Gîndește-te că ai lua în fiecare zi o pastilă contra radioactivității, nu ride, gîndește-te că ai trăi măsurat, programat, artificial, de aici pînă mai dincolo, gîndește-te și trage cu dinții, desprinde-te, rupe-te, lasă-te să arzi fără memorie, fără trecut, fără prejudecăți, uită de convenții, de conformism, încearcă să uiți și lasă-te grăuntelui ăstuia de viață cît mai este. Hai, disprețuiește-mă dacă vrei, dar respectă-ți existența, respectă-ți impulsul, instinctul... Ce ne-a mai rămas decît curățenie care vine din interior, structura primitivă de a ne face fericiți, fericind la rîndul nostru. Nu mai ai timp, Dora, asta e disperarea. Nu vreau să te sfîșii, dar nu mai ai timp. Privește-mă, dacă nu crezi. Sînt imaginea ta răstălmăcită de ani. Uită tot dar ține minte ce ți-am spus acum. Asta e disperarea. Sentimentul păsării cînd îi moare perechea, liniștea din jurul bufonului".

Dora se strînse, se cuibări pe fotoliu, ca și cum ar fi căutat adăpost și protecție, ca și cum i-ar fi fost rușine și rău. Ce să-i mai spună?

„Nu-mi spune nimic, știu tot. Tu nu ești o puternică deși așa lasi să se vadă. Pentru privitorul din afară, dezinteresat deci superficial, pari o puternică, o independentă. Și e bine așa. Într-un fel, e bine. Dar vezi ce faci cu tine. Pozezi, de acord, dar viața ma verde și adevărată...?!..." „Nu mai pozez de mult. Mă las purtată". „Nu trebuie să te justifici. Și nici să cîntărești prea mult. Și nici să-ți fie teamă. Dacă ai văzut lumina, du-te spre ea. Gata, gata, sînt bună de sfaturi... Dar cu pentru mine n-am făcut nimic. Sau poate tocmai de-aia le știu acum pe toate... Eu am părăsit fără să pot de fapt părăsi". „Andrei nu e un luptător și deci nu poate fi părăsit fără lașitate... Fără el lumea ar fi mai puțin onestă, mai fără rosturi, mai fără puncte de sprijin. El există pentru ca una ca mine să poată exista, pentru ca nașterea să se poată produce, la orice vîrstă, ca eveniment de trezire a stării de stea din starea de om. Andrei își are drumul lui, îi știe și începutul și sfîrșitul, pune cît mai puține întrebări, acceptă toate sensurile imaginate de alții, are drumul lui pe care îl străbate monoton, egal, sigur, sănătos, umilitor de sănătos pentru cei de lîngă el. El este poate cel mai viu dintre noi... Datoria, munca, reușita, bucuria concretă, materială, cinstea, elanul, cariera, în fine, toate sînt cîștigate prin trudă, o trudă care presupune cel puțin o moarte de sine... Andrei strînge pumnii, rabdă, știe să renunțe, să nu vadă, să nu audă, să meargă mai departe, rabdă în credința că și așa poți învinge, fără luptă, doar modelîndu-te după canoanele timpului, deși, sînt convinsă, știe că la capătul drumului îl așteaptă aceeași cenușă, cenușa pe care o simt și eu acum. Finalitatea e aceeași, doar modul de a trece e altul. Iar eu nu pot decît să-l admir, să mă prefac că înțeleg privindu-i cu indulgență limitele. Nu știu la ce ajută și cît poate rezista această dublă, greoaie acceptare voită... Mă copleșește naivitatea... Care nu e naivitate, e un mod impus de a para asaltul lumii colorate, polifone, imposibile": „Dora, dragă n-ai înțeles... Andrei este un luptător. Este un luptător autentic. Singurul. Un Don Quijote modern. Poți să-l iubești chiar și numai pentru simplitatea lui de a crede că ține lumea pe umeri. El este un util iar tu doar o pasăre rănită. Nici o legătură deci... Dacă însă ai văzut lumina, du-te spre ea. Nu te gîndi la cine ar avea mai multă nevoie de tine. Fii egoistă, oferă-ți zilele una cu alta, clipă de clipă, ca și cum ai muri mîine... Lucrurile oricum vor merge mai departe..." „Andrei nu are nevoie de mine. Eu pot să fiu un ornament folositor, o vacanță de după amiază, o respirație între două mersuri la serviciu, un copac zburător căruia trebuie să-i fixeze mereu rădăcinile în pămînt, dar nu reprezint mai mult nici sprijin, nici camarad, nici siguranță nici iubită... Nu sînt reală pentru el. Și aproape cred că nu m-am născut încă. Da, poate că nu m-am născut încă, mai este deci, ceva ar mai putea fi salvat, nu știu ce... ceva ce încă n-a început... Lumina există, o văd, mă apropii de ea sînt gata să o ating și totuși mîna, degetele refuză comenzile, scapă de sub control... Mă retrag și aștept. Sînt mereu în așteptare. Mi-ar trebui atît de puțin..." „Știu, știu, nu ai curajul". „Da, nu am curajul. Mi-e frică de lume, de oameni, de zgomotul lanțurilor căzute. Mi-e frică și de vina pe care aș putea-o avea. Dacă aceea ar fi o vină. Nu am putut niciodată determina eu, hotărî eu, rupe eu... Dar acum sînt ceva în aer, presimt"... E ca și cum n-aș mai avea putere decît să stau în fotoliu, să aștept și să presimt, fără intuiții... Lumina care vine spre mine mă orbește, îmi dă altă formă, mă curăță pînă la puritate, pînă la primele structuri.... da, ai dreptate, ca pentru o naștere". „Stai, Dora dragă, nu mai vorbi, lasă-mă pe mine. Eu sînt stația pilot, farul, ai uitat? Eu captez, revitalizez, umplu de sens și trimit înapoi. Fără generozitate. E adevărat că astăzi n-am prea reușit. Ce vrei, mai sînt și zile proaste. Hai, gata acum, dă-mi ceașca, relaxează-te, să ne mai și distrăm puțin... Ia să vedem... Asa, casa... Casa, e nedesciferat. O încleștare a două forțe. Un tigru rănit, un bărbat puternic veghiat de geniul rău al unei tîrîtoare. Un alt bărbat, un cal obosit, vine cu frunzulițe răzlețe, bucurii strînse în grabă. Tot el e protector. Sub burta lui de cal cineva se întinde liniștit, în siguranță. Așa... o veste, curînd o veste care te surprinde, te uimește, e ca o revelație. Cam încîlcită, casa asta. Multe care pornesc de la încleștarea inițială. Un trei împlinire. De la picioarele treiului sînt niște drumuri. Pentru împlinirea asta trebuie adică să faci un efort, să umbli. Un F superb, frumos desenat, întors cu spatele la casă. Se sprijină de el un cîine de treabă și spatele unui soldat singur și morocănos, cineva care are de dus o datorie. Chipul soldatului e mai mare decît trupul său. Un orgolios. E îngrijorat și cu buzele căzute a ironie. E un bărbat care totuși înțelege prea multe în sensul că le trece cu vederea. Un foarte cocoș, mîndru și protector, năvălește zgomotos în casă. Cîteva ochiuri de lumină. A, ia stai... O pasăre frumoasă, contrar așteptărilor, după care urmează o pace. Mă rog, o pace relativă... Mai cineva pe aproape, cineva care muncește, asudă. O muncă neîntreruptă care face bine. Lîngă el e un miel bun, ca și cînd ar spune: hai să muncim ca să uităm! copac pitic, o creștere care a fost oprită...".

Dora auzea frînturi. Ajunsese chiar să mîngîie pisica. Ochii i se măriseră. Mușchii pierduseră din încordare. Se abandona unui peisaj prin care tante Matilda răspîndea cuvinte, delimita spații, gîtuia atmosfere, popula ori pustia după voie, alerga vieți din urmă, le seca și trecea mai departe, cu grație, inventînd la nesfîrșit.

(fragmente de roman)

octavian doclin

Poem mic pentru copiii mei mari

Cînd cineva noaptea vă bate la ușă
nu deschideți
să știți : este frustrarea
limba ei a fost ascuțită
ca în basmul acela
(știu dragii mei că mie mi-ați
recunoscut vocea
din poemul acesta
dar să nu vă lăsați înșelați)
iată acum și eu aud
glasul liniștii din bibliotecă
și la urma urmelor de ce să puneți
mîna pe cheie
din afara poemului nu se vede nimic

Sfîrșit de poem

...tocmai acum
cînd părinților noștri
le apar monede-nvechite
la încheietura brațelor
de atîta brutală candoare.

Poem minim

Mîna transparentă ascunzînd
acul cu gămălie
pasul ineficient al șopîrlei
pe frunzele moarte —
pădurea fără ecou
(precum poemul intuit de emoție :
fără alibi).

Liniște

Intru în casa părăsită a poemului
ca într-un cort de apă

precum în liniștea unei vii
transparențe

iau notă despre arheologia săracă
a fumului subțire

viața e liniștită viața
și nu se explică.

Poezia

Un gînd moale
purtat ca o schijă de fum
un adevăr care nu ajunge
o balanță cîntărind
echilibrul tandreții
între gemeni puri.

Poezia

O imaginație îndrăgostită
de realitatea ascunsă
după lumina ochiului

o iluzie făurită
din pericolul gloriei

mai puternică decît
prestigiul legendei

Poetul

Cînd scrie ochii lui
sînt două ecrane
după care se pot citi
semnele unui alfabet misterios
relatînd fapte fără precedent
și mai ales fără posteritate

cînd nu scrie mîna lui
pune preț pe tăcere

conferindu-i acesteia numai
o agresivă intensitate

• TRANZIȚIA POLITICĂ ACTUALĂ •

METAMORFOZA UNUI SISTEM DE SEMNIFICAȚII

VII. Modelele

este inutil să vorbești despre comunicare într-o societate care probează incoerență în adaptarea de modele umane. Comunicarea înseamnă punerea într-o ecuație — măcar parțială, măcar dintr-un punct de vedere — a două ființe umane. Despre ce comunicăm ? Despre ce vorbim ? Cu privire la ce căutăm o idee comună ? Despre ce încercăm să stabilim reciprocele noastre distanțări ? Desigur, mai ales despre modele — în primul rînd despre modelele noastre. Relația dintre identitate, și model nu este decît expresia ceva mai aplicată și materială a relației dintre idee și ideal, așa cum poate fi aceasta privită în cadrul terminologiei kantiene. Nu avem cum detalia, în gîndire precum și în existență, în reprezentarea conceptuală sau în conceptul practic, ansamblul ideilor(cu toate nuanțele lor) în funcție de care trăim — alcătuim sau acceptăm, sau descoperim în noi un ideal, intuibil, în care ideile se sintetizează și se personalizează. Nu putem defini exact identitatea noastră, nu sîntem siguri de ea, nu îi cuprindem în chip conștient, în întregime contururile dar intuim exact care sînt modelele noastre — idealurile noastre redimensionate uman, aduse din transcendență în imanență, aduse din lumea intuiției pure în aceea a reprezentării concrete. Idealul și modelul sînt cepte ale entelechiei ce ne conduce. Traiectoria noastră în viață, curba interacțiunilor noastre umane nu este determinată doar de punctul de origine ci și de punctul final, de ținta către care ne îndreptăm — mai întîi un model, apoi un ideal. Ansamblul traiectoriilor noastre nu poate forma un mănunchi coerent în afara unei comunități entelechice, a unei omogenități — fie și cît de relativă — a modelelor noastre.

Trăim un moment de mare criză morală ; mai mult noi, oamenii societăților post-comuniste, dar în fapt toți. Nu putem avea însă o structurare progresivă a eticii noastre fără o adevărată structură a sistemului intercomunicării noastre. Dar comunicarea este o problemă a coerenței idealurilor, modelelor, cauzelor finale care ne orientează înspre scopuri. Modelul este latura cea mai accesibilă — accesibilă observației, ca și restructurării voluntare ori involuntare — a finalității noastre. Să încercăm să vedem situația modelelor în acest mare moment de criză a omului, a umanității care a trăit agresiunea sălbatică a comunismului pentru a trăi și depresiunea fragilizantă și labilă a post-comunismului.

Modelul omului a fost Zeul — zeul oricărei religii — și a fost (uneori mai este) dumnezeu. Aceasta a făcut, cîndva, condamnabilă proliferarea modelelor umane. Mai exact orice model putea fi model doar întrucît arăta mai exact natura cel mai mult a unei etape în drumul către Divinitate. Ulterior lucrurile fac să fi devenit cu mult mai confuze. În ce zonă a personalității se află modelul ? Care este structura psihică — reprezintă adăpostul sau locul de formare a modelului ? Este absolut clar că dispunem de un termen psihologic — mai exact de un termen psihanalitic — perfect suprapozabil celuia de model, considerat ca model interior. Este vorba de idealul eului. Din acest moment, din momentul identificării modelului cu idealul eului, lucrurile se clarifică progresiv și încă în chip evident, coerent și rapid. Idealul eului este pentru Sigmund Freud — și, în general pentru primele două generații de psihanalisti — identic superegoului sau, cel mult, suprapozabil unei părți a acestuia. Este această relație intransigică una permanentă sau ea acoperă doar condiția unei epoci anume a umanității ? Ceea ce se întîmplă în interiorul psihicului are, invariabil, un corespondent social sau, mai exact, psiho-social. Această observație o face încă Platon în „Republica". Este inutil să ne întrebăm, în chip general, dacă o anumită structură a raporturilor sociale se traduce într-o modelare omologă a relațiilor intrapsihice, sau dacă lucrurile decurg invers. Este foarte probabil că uneori determinările au o direcție, pentru ca în alte situații ele să aibă exact direcția contrară. În viața socială, în organizarea interdependențelor care alcătuiesc istoria, funcționează două serii de principii — unele normative, reglatoare și altele energizante, dinamice, orientînd entelechic existența. Decalogul stă ca prototip pentru prima serie de principii. Triada virtuților creștine, pe de o parte, dar și voința de putere nietzscheiană exemplifică seria a doua. **În societățile tradiționale valoarea supremă era stabilitatea. Productivitatea interesa numai ca factor de asigurare a stabilității sau, oricum, ca factor nonperturbator. Într-o astfel de societate rolul primordial aparținea principiilor normative.** Principiile dinamice erau limitate la spațiul permis de acestea, erau principii secundare, subordonate celor normative, reglatoare. Într-o societate progresivă — tip de societate atingînd nivelul paradigmatic în lumea occidentală actuală — productivitatea este singurul lucru care interesează cu adevărat. Stabilitatea este importantă numai în măsura în care constituie suportul unei productivități înalte. Drept rezultat al acestei schimbări valorice **în societatea progresivă principiile dinamice sînt cele esențiale, primar adoptate pe cînd principiile normative nu au altă funcție decît aceea de a crește eficiența principiilor dinamice. Principiile normative, interiorizate, alcătuiesc superegoul. Principiile dinamice, interiorizate, alcătuiesc idealul eului.** Nu este de mirare că în timpul vieții lui Sigmund Freud, într-o societate încă tradițională, idealul egoului era văzut drept parte a superegoului, adesea utilizarea unui termen în locul celuilalt fiind perfect liberă. În perioada actuală relația ideal al eului — superego devine una cu totul diferită. Primară este adoptarea unui ideal al eului și secundară, în marginea oferită de aceasta, se constituie superegoul ca instanță psihică de cenzură interioară. Psihanaliza literaturii — am arătat aceasta într-o suită de eseuri („Structurile eului eminescian", „Lucian Blaga sau eul între două epoci" etc.) — este probată pentru faptul că în evoluția recentă a umanității structura psihică oferă imaginea unei devalorizări, și apoi a unei dezintegrări cvasi-totale, a superegoului. Cu privire la personalitate Theodule Ribot spunea, la sfîrșitul secolului trecut : este condiționată de caracterul ei unitar și de constanța sa. Citeva decenii mai tîrziu Martin Heidegger încă nota : „personalitate înseamnă să reziști". Acum zece ani însă Wayne W. Dyer, psiholog behaviorist american de seamă, afirma : singura dovadă a faptului că nu ești psihic mort este evoluția, schimbarea — incapacitatea de a schimba înseamnă nevroză, înseamnă moarte. Principii dinamice și principii normative — iată două nuclee a două variante opuse ale moralei. Similar avem două relații diferite de dominanță în cadrul personalității și eului. Corelația psiho-socială se va materializa în grupe de modele total diferite adoptate de omul tradițional și de cel actual.

Teoria celei de a doua generații de mari psihanaliști a fost puternic marcată de disputa în care s-au angajat Ana Freud, fiica inițiatorului noii deschideri științifice și filozofice, și Melanie Klein, ambele figuri dintre cele mai interesante și puternice ale studiului sufletului infantil. Copilul este subiectul uman cu un superego încă insuficient conturat. Putem aprecia că trăim într-o epocă în care controversa, devenită un moment istoric al psihanalizei, Ana Freud — Melanie Klein interesează în gradul cel mai înalt personalitatea adultă și destinul psiho-social al omului. Copilului încă nu i s-au impus toate rigorile comportamentului social, iar cele care i-au fost impuse nu nu a fost încă nevoit să le interiorizeze, întrucît supravegherea părintească face să fie prezentă, aproape tot timpul, o cenzură exterioară, fapt ce menține încă redusă nevoia cenzurii interioare. Adultul de astăzi nu mai este supus unor rigori prea înalte în privința comportamentului intim sau social, aceasta întrucît societatea dispune de un număr mare de forme de organizare funcțională care o face să se dispenseze parțial de organizarea etică. În plus, adultul de astăzi — dată fiind dezvoltarea aparatului de supraveghere al statului (cu privire la acest subiect, Hypolitte Taine are, încă din secolul trecut, pagini care nu pot fi neglijate) — precum copilul din totdeauna, este mai mult sau mai puțin observat legal și juridic. Ca atare evoluția sa în viață este supusă (chiar și în cele mai democratice regimuri) mai curînd cenzurii exterioare fie și nerepresive decît unei cenzuri interioare. Copilul este o personalitate progresivă și, ca atare, el trebuie să dispună în primul rînd de un ideal al eului, dinamic și cuceritor. Omului modern i se cere să fie o personalitate progresivă și, ca atare, el trebuie să depășească rigorile unui superego prea puternic și restrictiv. Pe scurt, într-o mare măsură, omul modern, omul acestor ultime decenii și, probabil, al celor imediat următoare, poate fi ușor tratat după modelul infantil fără ca aceasta să însemne ceva peiorativ În cadrul analizei tranzacționale, domeniu psihologic relativ nou, Erich Berne distinge în structura eului trei instanțe : eul parental (în mare măsură superegoul) ; eul adult (practic, egoul) și eul infantil (în parte id, în parte eul cultural văzut însă în perspectivă infantilă). Eul parental este limitativ, eul infantil este creativ și expansiv. Eul dominant al modernului este, neîndoielnic, cel infantil.

Ana Freud a socotit că orice abordare practică, psihanalitică sau simplu psihologică, a copilului trebuie asociată unei acțiuni educaționale, aceasta tocmai întrucît orice ar descoperi despre sine copilul, acesta nu are în ce context să situeze și cărei cenzuri să resupună, întrucît el, este în chip natural, deficitar sub raportul superegoului. Educația ar restructura și consolida superegoul. Melanie Klein afirmă că, întrucît analiza interioriății umane are de a face cu refulatul și nu cu egoul sau superegoul, raportarea la superego ar crea o stare de culpabilizare, stare care este tocmai ceea ce personalitatea trebuie să ocolească — și realmente încearcă să ocoloească, inconștient sau conștient. Trebuie să spun, încă de acum, că, personal, ader la punctul de vedere al Anei Freud, însă nu pot să nu sesizez gravitatea problemei culpabilizării, accentuată de Melanie Klein. Astfel, **trebuie să ne socotim obligați a ne întreba : acțiunea culturală, psihologică, psiho-socio, socio-politică efectuată asupra omului modern — efectuată de oricine, de profesor sau de scriitorul independent, de editură, de universitate, de presă, de un partid sau altul, de un guvern sau altul — are a urmări scopuri formative sau, pur și simplu, doar pe acela de eliberare, de descătușare și punere în stare de expansiune a personalității umane ?** Răspunsul statistic dominant va fi — neîndoielnic, în acest moment planetar — ultimul : un laissez-faire absolut, în plan intelectual, moral, afectiv, ideologic și cultural. De ce ? Pentru motivul sugerat indirect de Melanie Klein : **omul modern este omul unei spaime absolute de culpabilitate. Dacă a devenit ceva tipic pentru omul prezentului, atunci acest ceva este o adevărată invaliditate în zona capacității — absolut firești, enorm de necesară — de a suporta, la nevoie, o culpă. Simptomul nevrotic aproape universal astăzi este nevoia de autoindreptățire perfectă.** (Albert Camus : „Sentimentul cel mai intim al fiecărui om este cel al inocenței proprii") **Neacceptînd, cu nici un preț — și nici măcar în condițiile eventualei evidențe — să se considere culpabil, subiectul uman își jugulează și elimină superegoul.** De ce se întîmplă așa ? Culpabilitatea este un sentiment penibil, greu de acceptat în sine. Atunci cînd el era acceptat, faptul se producea printr-o compensație. În copilărie culpabilizarea venea din partea părinților, a educatorilor, a profesorilor, a grupului social imediat înconjurător. Din partea acelorași veneau însă și recompensele. Mai mult, aceste recompense atingeau aproximativ tot ceea ce era deziderabil și tangibil respectivei ființe umane. Prin intermediul acelorași ființe prin care se constituia superegoul (abstractizare a represiunilor suferite) se constituia și idealul eului (abstractizare a realizări recompenselor venind pe aceleași căi și nefiind decît reversul restricțiilor). Superego și ideal al eului erau aproape același lucru. Culpabilizare și merit aveau un caracter strict interrelat și, astfel, culpabilizarea nu este destructivă. Astăzi totul este diferit. Instanțele sociale culpabilizatoare sînt aceleași. Ele nu pot însă și recompensa — oricum, ele nu au cum recompensa — la nivelul așteptat pe seama aspirațiilor dezvoltate în individ de mediile de comunicare. Părintele, școala, societatea imediat ambiantă nu pot, în general, oferi ca recompense nimic din ceea ce rămîne a fi socotit atractiv, așa cum este propus de televiziune, film, presă. Între restricție și recompensă s-a deschis o prăpastie. Culpabilizarea, rezultînd din impunerea limitelor, din restricțiile aflate în conflict cu dorințele nu mai este acceptată pentru că nu este direct compensată. Idealul eului nu apare acum odată cu superegoul. Ultimul este, pe cît posibil, dezintegrat — primul este căutat cît mai departe de locurile unde ar putea rezida acest deranjant superego. Iată deci o totală disjuncție între idealul eului și superego. Pe de altă parte omul consumă cultură, artă, distracție (indiferent de nivelul la care percepe toate acestea), în dorința de a consolida o parte mai profundă sau mai superficială, parte totuși, a idealului eului. Cultura de mase și morala evoluează astăzi în cea mai drastică divergență. Consecutiv tendințelor structurii interioare, se manifestă și mișcarea modelelor adoptate. Modelul clasic de umanitate, modelul de om, era adultul virstnic — Moise de Michelangelo, Marc Aureliu (statuia ecvestră), personajul Lincoln, personajul Clemenceau, De Gaulle etc. — sau tînărul genial — Napoleon, Goethe sau Victor Hugo tineri, soldatul și vînătorul Hemingway, pentru a cita doar bărbați. Modelul feminin putea fi Ana Karenina, George Sand sau Colette. Deceniile IV—VII au adus în scenă, ca ideal al eului, copilul pur și simplu. Acest ideal nu a lipsit niciodată — dovada pruncul Iisus — dar el nu era decît demonstrarea necheivocă a faptului că destinul uman, superegoul ca lege, nu era absent ci exista latent încă de la începutul vieții. Copilul Iisus este legea, ordinea și iubirea care, cu absolută certitudine, vor răzbate prin materie. Personajul copil al literaturii americane de la jumătatea acestui secol vrea să ne convingă de faptul că nu ar fi nevoie de un superego puternic întrucît pulsiunile idului nu sînt devastatoare, întrucît eul infantil are echilibrul și etica sa interioară. Nu era prea rău. Dar, de fapt, acest copil nu avea cum fi decît tot vechiul superego, restrictiv, mascat și devenit astfel blînd restrictiv. El este înlocuit, mai ales în timpul mișcărilor studențești din 1968 și în timpul mișcării hippies-ilor. Modelul inaugurat atunci, și aflat încă în vigoare, este cel al cîntărețului rock, al personajului cinic, tînar, din literatura recentă și nu rareori — să nu ne grăbim să o spunem — al personajului literaturii erotice sau chiar porno, oricît de hot. Regula acestui model, corespunzînd unui anume ideal al eului este : a nu lăsa nici o poartă de revenire superegoului. Necesitatea integrării sociale este totuși evidentă. Superegoul se întoarce la oameni, inobservabil, pe o cale — această cale este, pentru lumea occidentală, banul mai mult sau mai puțin cinstit și deci, inevitabil, producția. O cale modestă și alienantă, cale totuși. La noi se întorcea prin dispozițiile partidului comunist. Acest canal a fost, din fericire, spulberat — cel atît, cel al banului corect cîștigat, nu funcționează însă. **Marea noastră dramă actuală este deficitul superegoului — tradus în aberația modelelor psihologice adoptate, necompensată încă de structura socială.**

Apariția ultimelor modele, pe seama incapacității moderne de a suporta, prelucra adecvat și abia apoi exclude culpabilizarea are patru serii de consecințe absolut catastrofale. În primul rînd, cu astfel de modele practic generalizate în rîndul tineretului devine imposibilă penetrarea culturii în popor, difuzarea acesteia. Se suspendă dialogul între artist (sau intelectual) și public, între creator și receptor. Orientați de modele total diferite, ei nu se vor mai înțelege.

În al doilea rînd, faptul că modelul uman al trecutului era un model adult-virstnic avea o funcție psihică și existențială enormă, fiind dezirabil de orice subiect pînă la sfîrșitul vieții. Un asemenea model era model pentru o viață. Modelul copilului era, curînd, un model dematerializat, funcționînd simbolic, sub circumstanțe oricît de diverse. Modelul tînar — deteriorat și extrovertit — actual este inutilizabil după o vîrstă. Folosit anacronic, dincolo de un maximum de douăzeci și cinci de ani, transformă subiectul în caricatură ; abandonat, lasă în urmă nu un om, nu o persoană ci o mască, un inveliș fără viață și fără personalitate, ceea ce Carl Gustav Jung numea, cu un termen latin, „persona".

În al treilea rînd acest model, reprezentînd proiecția unor pulsiuni necontrolate în nici un referențial, este ușor de exploatat, atît comercial cît și demagogic. Fiind manifestul de pulsiuni fără cenzura interioară, restricția exterioară a lor — apulsiunile — duce la un sentiment aberant și extrem de frustrare, pe cînd redobîndirea satisfacției generează o mulțumire la fel de aberantă și goală.

În sfîrșit, îndepărtarea de superego a idealului eului și adoptarea de modele necontrolate etic generează o accentuare a decalajului dintre țările dezvoltate și cele care abia acum își organizează normal viața economică și socială. Destrămarea, exacerbarea eului înseamnă, descătușarea idului, în țările prospere, productive, bine organizate pot fi surse de idei generoase și dinamism. Aceeași tendințe, în absența unui superego satisfăcător — a unor norme etice, a unor principii reglatoare autentice, a tot ceea ce a făcut ca viața omenească să nu fie sălbatice — pot conduce o țară încă dezorganizată la accentuarea stagnării, la eșuarea activismului într-un orizont de fantasme, la inumanitate. **Fred Hoyle spunea că acolo unde două civilizații se întîlnesc cea mai dezvoltată o anihilează pe cealaltă. De ce ? Pentru că prima nu are nevoie decît de personalități dominate de euri infantile, pe cînd cealaltă are încă nevoie de superegoul fiecăruia dar, spontan, omul este mai atras de copilărie decît de maturitate și bătrînețe, de aventură decît de înțelepciune.**

Pe acest teren al vieții noastre, al structurării noastre interioare, culturale, sociale, statul numai poate face tot ceea ce altă dată credea că poate dar avem a înțelege că dacă nu vom echilibra derefularea prin adoptarea unui set — care vom voi, dar un set coerent — de principii reglatoare, vom dispărea ca identități autonome. Aproape fiecare gest al nostru ar trebui să includă un coeficient autoeducativ și educativ.

Într-o veche dispută, s-ar părea că post-comunismul este obligat să fie de partea Anei Freud.

Caius Dragomir

Molloy sau eterna întoarcere

(I)

1. „Convenția". Organizîndu-se ca subiect, fabula din „Molloy", romanul lui Samuel Beckett, se pierde într-o totală nedeterminare. Cele două părți manifestă anumite simetrii, dar sînt total discontinue ; în prima, Molloy, bătrînul vagabond infirm, amnezic și afazic, se îndreaptă către mama sa, fără să știe drumul ; în cea de a doua, „agentul" Moran dă ascultare ordinului de a porni în căutarea lui Molloy, cu toate că nu are decît indicii vagi despre acesta iar ordinul nu specifică ce trebuie să facă odată ce îl va găsi. După ce s-a învîrtit mai mult în cerc, trebuind, din pricina picioarelor „înțepenite" care îl dor, să se oprească tot mai des pentru a continua („Să mă opresc era singurul mijloc ca să înaintez.") și după ce a parcurs tîrîndu-se ultima porțiune a drumului, Molloy sfîrșește pierzîndu-și cunoștința într-o groapă. Cînd își revine, se află în odaia mamei sale, fără să știe cum a ajuns aici. Un individ ciudat îi propune să redacteze „raportul" călătoriei, oferindu-i bani, și Molloy se execută. Moran se întoarce acasă după aproximativ un an, pe deplin „molloyzat" (descompus fizic și moral), și, la cererea aceluiași — probabil — ins (un anume Gaber, „mesagerul" unui anume Youdi), întocmește „raportul" anchetei sale infructuoase.

Convenția romanului este că lectorul parcurge de fapt aceste două „rapoarte". Ea implică însă o capcană, abil disimulată. Dacă faptul de a scrie un raport este plauzibil în cazul lui Moran, în cazul lui Molloy — cel care pe toată durata calvarului său apare redus la o condiție strict corporală, la o serie de tropisme și simptome ale descompunerii descrise pe larg, cu delicii — același fapt comportă, evident, un paradox. Personajul Molloy (subiectul călătoriei derizorii) și naratorul Molloy (autorul „raportului") nu pot fi una și aceeași persoană. Beckett sugerează că ei ar aparține unor „epoci" diferite, a căror succesiune dezvoltă o anumită antinomie. Relația dintre dinamismul fizic și amnezia/afazia „primului" Molloy, aparent inversată la „al doilea" Molloy, care și-a redobîndit capacitatea de a vorbi/scrie, fiind însă complet paralizat. Ceea ce se desfășoară ca o alternanță în suprafața epicului nu este decît proiecția opoziției de profunzime dintre corp și cuvînt.

În ciuda distincției nete personaj-narator, dualitatea lui Molloy încarcă discursul la persoana I cu potențialul unei contradicții care la un moment dat explodează. Logica narațiunii retrospective face inevitabil un anumit transfer : „Vorbesc la prezent, e atît de ușor să vorbești la prezent cînd e vorba de trecut. E prezentul mitologic, nu-i dați atenție". Punîndu-se „în situația" personajului, naratorul îi atribuie, prin mărci de tipul „îmi spuneam că", o performanță reflexiv-discursivă incompatibilă cu condiția sa subumană : „Și de fiecare dată cînd spun, îmi spuneam cutare sau cutare lucru, sau cînd vorbesc de-un glas lăuntric spunîndu-mi, Molloy, și-apoi o frumoasă frază mai mult sau mai puțin clară (...) nu fac altceva decît să mă rallez exigențelor unei convenții care vrea ori să minți ori să taci. (...) În realitate nu-mi spuneam nimic din toate astea"... Desigur, mistificarea este astfel dezvăluită, pusă pe seama „convenției", dar această dezvăluire nu are loc decît spre sfîrșitul „raportului". La modul ironic, lectorului i se aduce la cunoștință faptul că pînă în acest moment a dat crezare unui discurs rostit de cineva care, la drept vorbind, nu este o persoană ! Demistificarea „convenției" declanșează, paradoxal, o mistificare de proporții mai mari.

2. Ficțiune și simulacru. Dorința lui Molloy de a-și regăsi mama (pentru a rezolva o „problemă" arzătoare, de altfel obscură) și dorința lui Moran de a-l găsi pe Molloy sînt obsesii ireductibile în numele cărora personajele se consumă literalmente. „Enorma istorie" a lui Molloy include nenumărate antecedente și tot atîtea „recidive" ; un trecut în care el și-a întîlnit nu o dată mama, dar, nerezolvînd misterioasa „problemă", s-a avîntat din nou spre ea, în plin necunoscut : „Dintotdeauna, și absolut singur, mă îndreptam spre mama".... Traiectul său, tipic pentru anti-eroul modern, este o „chao-errance" (Deleuze) într-un spațiu-timp confuz, unde unica măsură este dată de magicele cuvinte „din cînd în cînd". În această progresie iluzorie ce sugerează labirintul, evenimentul singular se dizolvă într-o recurență nedefinită : „Spun noaptea ala, dar poate-au fost mai multe"... Lumea din „Molloy" este lumea „eternei întoarceri" nietzscheene (viziunea negativă a unei repetiții a identicului poate fi în egală măsură identificată în „Zarathustra" sau în „Voința de putere", ca un complement al celei afirmative, extatice), aflată la antipodul repetiției lui Kierkegaard, întrucît aici totul se repetă după un cifru al hazardului, independent de conștiința și voința personajului.

În „Difference et répétition", (Gilles Deleuze opunea repetiției simple și „monotone" a identicului repetiția „deghizată" și „deplasată" a diferenței ; mai mult, el sugera că primul tip nu este decît proiecția în conștiință a celui de al doilea. Caracterul de identitate iluzorie al „aceluiași" transformă singura certitudine a lui Molloy — aceea că „se va întoarce într-o zi" — într-o paradoxală certitudine în nedeterminare : „Fără îndoială că într-o zi voi reveni, aici sau într-o groapă similară, mă bizui pe picioarele mele, așa cum fără îndoială într-o zi îl voi întîlni din nou pe comisar și ajutoarele sale. Și dacă, prea schimbat ca să-i recunosc, nu precizez că sînt aceiași, nu vă înșelați, vor fi aceiași, deși schimbați". Dar cum va putea cititorul să „recunoască" un identic pe care naratorul, unic garant al discursului, nu-l „precizează" ? Prin artificiul „punctului de vedere", jocul diferenței problematizează identitățile nu numai pentru personaj ci și pentru receptor, angajînd deci ansamblul ficțiunii — pe care îl susține și îl subminează concomitent.

„Nolmă a penultimului", „spaimă a întoarcerii", „manie a simetriei"... repetiția este ambiguă întrucît desemnează alternativ principiul de funcționare a realului și ceea ce conștiința personajului proiectează asupra acestui real în virtutea certitudinii amintite. Prin această ambiguitate, „întoarcerea" anulează distincția dintre un subiect gînditor și o lume gîndită, distrugînd reperele experienței : Molloy „confundă totul"... estul și vestul, polii, pe da și pe nu, ocazii diferite, pe sine cu un altul. Amnezia sa este, de fapt, o interiorizare a repetiției : „Da, mi se întîmplă să uit nu numai cine eram, ci că eram, să uit să exist". Numele personajului cumulează aceste sugestii de „înmulere" (ramolisment), pasivitate, confuzie, anonimat, alienare și existență vegetativă. Molloy însuși nu are identitate — iată de ce „portretul" său, atît de detaliat, nu generează nici o reprezentare — fiind mai curînd fantasma unui fond obscur, a ceea ce Deleuze numește „abisul purei individuații" și situează într-un stadiu anterior distincției je/ moi. Din indicile pe care naratorul ni le oferă asupra modului său de a acționa/vorbi putem reface automatismul descris de Freud ca „întoarcere a refulatului" (interpretare pe care o reclamă și menționarea în treacăt, de către Noran, a „funestului principiu al plăcerii" aflat, cum se știe, la baza primei elaborări a conceptului de repetiție în psihanaliza freudiană). Este vorba de o repetare „par rapport à quelque chose de toujours manqué" (Lacan), deci a elementelor care nu au ajuns în conștiință, o retrăire a trecutului proiectat în formele simptomatice ale unui viitor iminent. Înrădăcinate în „trecutul imediat", „amintirile" lui Molloy capătă aspectul unui „viitor" care, tocmai datorită reproiectării, „nu este deloc nesigur" ; „Căci știam dinainte, deci n-aveam nevoie să presimt (...), nu știam decît dinainte (sublinierea autorului), căci pe moment nu mai știam". Principiul reversiunii activ-pasiv (conștient-inconștient) motivează coerent un comportament la prima vedere absurd, în care actul premerge intenției și cuvîntul precedă gîndirea : „eram în stare să fac atîtea fără să mă gîndesc prea mult, neștiind ce sînt pe cale să fac decît după ce făcusem"... ; „odată cuvîntul scăpat aș fi știut dacă era chiar cuvîntul pe care-l căutam în minte, sau un altul"... ș.a.

Ulterior, Freud a re-elaborat conceptul repetiției în sensul că asimilînd „repetiția" cu „instinctul morții" a făcut din ea o cauză primă, subordonîndu-i „refularea" (vezi și critica lui Deleuze : „refulăm pentru că repetăm", nu invers). O repetare a acelorași conținuturi — fie ele și „refulate" — nu poate explica o lume a „diferențelor infinit implicate" (Deleuze) cum este cea din „Molloy". Ceea ce se repetă, afirmă Deleuze, este **simulacrul** ca expresie a diferenței pure, nesubordonată identității (și implicit reprezentării), ba chiar subminîndu-le. În deconstructivism, „simulacrul" devine conceptul-cheie în confruntarea cu „metafizica platoniciană" deoarece el neagă distincțiile originar/derivat, model/copie, esență/aparență în favoarea unui „joc pur". Prin lipsa ei de măsură și ordine, lumea din „Molloy" nu afirmă oare paradoxal, în ciuda aparentei monotonii, triumful diferenței ? Preluînd conceptul, vom spune că Beckett face din simulacru instrumentul „deconstruirii" dispozitivului romanesc tradițional și inovează cu ajutorul lui a altă economie a ficțiunii, în care normele verosimilului și reprezentării sînt constant sabotate.

Ovidiu Verdeș

pavel șușară

natură statică sau imaginea colțului metafizic al sufrageriei mele care se compune din

lui Andrei Pleșu

1 — CRANIUL unei femei de neam gotic căruia i
lipsesc mandibula cîțiva dinți și sinusurile. eu îi
spun arhaios și în nopțile pustii cînd doar
colțurile stelelor patinează pe geamuri ca
lăbuțele șoarecelui captiv
în bolul de sticlă
îi înfig în orbite două fire de frezii
și apoi vorbim îndelung despre...

2 — CRUCE DE MÎNĂ cioplită în lemn de bunicul meu
radu șușară în clipele lui de bilanț
atunci cînd s-a hotărît să tragă linie unei vieți
care n-a disprețuit nici coapsa mustoasă a femeii
nici puterea pumnului
și nici foșnetul îndepărtat al carului mare
trecînd legănat peste vîrfurile teilor din care
culegea
flori pentru beteșugurile iernii
și în care păstorea roiuri sălbatice de albine
apoi rînjea și dinții lui rari și lungi sclipeau
în razele lunii...

3 — POTIR DE CULT luminînd cu tabla lui obosită
găocile
adînci ale craniului
găurile negre golite de priviri cum însuși
potirul gol e de rubinele vinului
de untdelemnul încet ce lumina din sine o varsă
o lîncedă luptă sau frăție se leagă
între două prăpăstii
în care pînă și ecoul s-a stins...

4 — TAVĂ PALMATĂ sclipind argintiu
o buză subțire de coasă șerpuind prin flacăra
ierbii
conturul pămîntului din atlase străvechi
mărunte incizii brodate — desen kabalistic
suportul pe care fecioara cu pielea lucioasă
aduce marelui vraci
sînul ei drept abia pîrguit...

5 — o PÎINE ROTUNDĂ măcinată de vreme
în care nu mai auzi nici foșnetul grîului
nici vîntul viu vuind prin vulturi
un semn obscur / hieroglifă moartă...

6 — cinci PEȘTI USCAȚI cu botul spre apus
carene-nzorzonate de alge și de scoici
în val oglinda mării le-a răpus
și sug toți cinci la țîța unei doici
ce-i poartă țepeni — forme tumulare —
prin aerul că apa mișcător
și seara-i varsă în sclipoasa mare
din visul negru lunecă ușor
rotundul ochi...

7 — și OUL ROȘU rămas de la un paște adormit
în memoria calendarului
nici pui de balaur nici pat nupțial
nu închide sub coaja vopsită
un cavou absolut unde nimeni nu plînge...
în el s-a retras oarba privire
a-ntîiului Ou
fixînd ca o piatră rigidă
mumia festinului care...

1 — ...apoi vorbim îndelung despre năprasnice caval-
cade pămîntul cîmpiei spulberat în copite razele
soarelui iute de vară desfăcute în culorile spec-
trului grîul zdrobit lustruiește potcoava fulgerîndă
în fugă strigătul bărbatului îmbrăcat în piele de
lup sabia lui retezînd curcubee luna răsare prin-
tr-o geană de nor odgoane din vină de bou pripo-
nesc în țăruși pădurea de corturi pulpele palide
ritmînd către lac aburul vîntului gene molatice
brațul gol odihnit peste pielea mițoasă de oaie
mîna păroasă lunecînd ca o cîrtiță lîngă sfîrcul
brumat în răcorile nopții boarea respirației înăbu-
șită de fornăitul cailor răsturnați în larba ceа udă
de rouă și mîna cobară pe pîntec încurcată în
negre liane unghiul picioarelor crește mirosul
ierbii zdrobite bărbatul visînd o goană nebună în
pustă și calul nechează transpirația lui acrișoară
se revarsă în cort și sabia taie întunericul nopții
în adîncul de peșteră un licăr de rază și mîndrul
războinic aleargă în scîncete surde...
iată din clipsuri alunecă părul
orbitoarea lumină învăluie cortul
un strigăt subțire taie cîmpia
și somnul se lasă ca valul de mare

2 — ...dinții lui rari și lungi sclipeau în razele lunii
pe care o privea cu ochii mijiți pe sub streașina
palmei aspră ca scoarța gorunului din poiana lui
isaac uite-o fut-o de lună zicea ei iar s-a întors
cu găvanul în sus o să ne usecăm din picioare
s-apropie vremea au și-nceput războaiele sfinte
apoi ochii lui se umezeau într-o flacără neagră
pășea crăcănat sprijinindu-se-n băț și se proptea
cu mîna stîngă pe pragul înalt auuuu-au-au-au-au
și rablele astea de încheieturi ar avea nevoie de
ploaie și-și ștergea broboanele mari de sudoare cu
o zdreanță dintr-o cămașă mai veche pe care o
ținea după brîu te-n găoază de babă ia adă-mi și
mie țigările mare minune și chibritele astea le
freci și ele se-aprind fumul se risipea albăstrul
prin pielele nopții și învăluia oile adormite în
țarc ia vezi tu păvelică în dosul poliței e-o traistă
albastră dă-mi cartea încoace să-ți citesc prooro-
cirea necuratul e slobod în lume judecata e-a-
proape cei drepți vor trăi ca moise cu mană ce-
rească și dacă dă dumnezeuu casa noastră va fi
ocolită de rele și așezată de-a dreapta acolo unde
lumina curge ca apa în rîuri și verdeața e
fără-nceput

3 — ...în care pînă și ecoul s-a stins ca flacăra găl-
buie din candelă în ungherul obscur al bisericii
cînd am urcat pe o scară îngustă și preotul se
ținea aproape în urmă strîngîndu-și ca o fecioară
sutana-ntre pulpe zornăituri de căldărițe sfeșnic-
rupte ferecături adormite-n cocleală și acest pot
ca o frunză strivită în care am văzut cum se
scurge o rază precum lacrima de sub ochiul cel
sfînt în mica biserică din cimitirul lehliu

4 — ...sînul ei abia pîrguit — temă comună pentru un
pictor exotic drama aruncării în lume dar cine
își mai aduce aminte păcatul livresc al maculării
prin fruct desenul e-o convenție vagă o urmă
ascunsă ca falca mamutului în cariera de piatră
ce poartă în sine amprente abstracte de case izbi-
turi de ciocan și picamer — memoria vremii că-
zute-n ruină

5 — ...un semn obscur / hieroglifă moartă snopii zi-
diți în cruce la marginea miriștii și mîna osoasă
a bărbatului care tămîiază cu vătraiul încins spicul
culcat sub aerul tremurător al arșiței și lui pătru
firăru batoza i-a smuls cu dinții ei de fiară o
mînă și i-a zdrobit un picior doamne odihnește-i
sufletul care s-a ridicat la cer din căruță în drum
spre spitalul din bozovici că sîngele i-a rămas
acolo amestecat cu paiele și pleava doamne fe-
rește se închină femeile satana s-a strecurat
printre noi bărbații își scutură pieptul păros și
beau gîlgîind apa direct din găleată fiiiuuuuu fii-
iuuuu șuieră locomobilul lui nicolae bizău copii
aveți grijă nu risipiți grîul pe arie strigă mama
cu saci sub braț luați bobul în palmă și uitați-vă
lung pînă vedeți în el chipul domnului nostru
isus

6 — ...rotundul ochi surpat în nepăsare rostogolit ca
piatra lîngă drum prin irișI stinși țîșnesc lumini
de sare virtejuri largi înnegurate-n fum și valu-i
mort izvoarele-s retrase prin steiuri vîntul geme
păduros se frînge raza în grămezi de oase și-u
reci năvoade doarme IHTIOS

7 — ...mumia festinului care în pîntecul său nesătul
de curvă bătrînă a supt privirile unei femei de
neam gotic cărcia eu îi spun arhaios și dinții rari
și lungi ai bunicului meu radu șușară printre
care s-au scurs tremurătoare zările lunii sub
foșnetul crucii în care încă teiul adie și potirul
de cult răsturnat pe buza tăvii palmate iar
pîinea uscată aruncă lumini obosite în oglinda
opacă a peștilor rămași de la o cină de taină
oul roșu — un cavou absolut — mai cheamă un
paște rătăcit în memorie și doar rîgetul leului
aprinde grădina zoologică taie noaptea în două
și rupe tăcerea din colțul meu metafizic. și timpu'
se mișcă !

plastică

Stampe japoneze

Utamaro (Kitagawa) este poate cel mai europenizat dintre celebrii gravori ai Imperiului de la Soare Răsare și, probabil, cel ce a contribuit, involuntar, cel mai mult la descoperirea Japoniei de către cultura vechiului continent încă de pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea.. Olanda și Franța își revendică meritul de a fi adus acest viguros „altoi", care avea să provoace în secolul trecut o adevărată revoluție în arta plastică occidentală. Era scos la lumină un mod de a privi

realitatea și figura umană cu totul nou față de întreaga tradiție a picturii și gravurii europene. Șocul a fost atît de mare, încît mulți exegeți atribuie acestui contact un rol esențial în revoluționarea gîndirii plastice europene. Poeții, la rîndul lor, au cercetat fondurile mai adînci ale spiritualității și lirismului, de o factură și o dimensiune estetică cu totul aparte, ce caracterizează, îndeobște, arta niponă, lărgind orizontul cunoașterii artistice, cu date de o fascinantă bogăție semnificativă.

Utamaro este făuritorul unei opere de o amploare remarcabilă, deși inegală valoric, ce a avut o răspîndire puțin obișnuită încă din timpul vieții artistului. Este cunoscut drept cel mai subtil și consecvent observator al vieții femeii și al cuplului, cu toată aria de împliniri și evenimente, domestice și sociale, ce derivă din acestea. A pictat, deopotrivă, și în termenii artei japoneze tradiționale, păsările, crabii, melcii, ramurile de bambus ori cireș avînd ceva din farmecul „viului" ce preocupase atît de firesc, pe alte meridiane, marile figuri ale Renașterii. Utamaro face parte, mai ales după 1780, cînd adoptă stilul curentelor populare, din acea speță de artiști pentru care libertatea gestului creator este fundamentală în conturarea individualității artistice. La japonezi această tendință a apărut nu fără crispări cam în același timp cu descoperirea gravurii policrome, care coincide,

la rîndul ei, cu perioada în care se ivea pe firmament steaua viitorului pictor. Tehnicile desenului și ale gravării pe două sau mai multe plăci, au găsit în Utamaro un maestru iscusit, ce avea să instaureze, pînă tîrziu, în anii de după moartea sa, o adevărată dinastie artistică. Unii dintre ciraci împrumutîndu-i chiar și numele. Eleganța liniei și a portretisticii sale, surprinderea aspectelor firești ale existenței, desprinsă de orice convenționalitate, aplecarea către detaliul particularizant și frumos, în același timp, au făcut din Utamaro cel mai de seamă exponent al artei **ukiyo-e**; adică a picturii ce-și propune să zugrăvească farmecul și deliciile **clipei care trece**. A căuta sensurile eternității în efemer, este o tentativă ce nu poate fi materializată decît prin întoarcerea la **simplitate** și la **adevăr**. Scenele vieții domestice, intimitatea trăirii umane capătă la Utamaro un sens complet demistificat, artistul reprezentînd nu un ideal de feminitate, să zicem, ci **simboluri** ale feminității, în ipostaze și atitudini ce nu estompează realitatea, ci doar o înnobilează. De o supremă eleganță și cu o rafinată ritmare a arabescurilor și faldurilor din vestimentație, surprinzînd, de regulă, firescul mișcărilor personajelor (fie ele femei, copii, cupluri) și armonia complementară a detaliilor, arta lui Utamaro devine un poem imagistic suigeneris al existenței omului. Gama abordărilor sale plastice se întinde de la perceperea sensibilă, aproape diafană a realului, pînă la încordarea senzuală ce transformă un demers plastic într-o explozie de vitalitate. Cel mai însemnat portretist al femeii din toate timpurile și continentele, cum este socotit de posteritate, rămîne și cel mai subtil interpret al dragostei și iubirii între oameni. O face în opere de o copleșitoare tensiune spirituală sau, dimpotrivă, în reprezentări dominate de un patetism senzual neegalat pînă astăzi.

Răspîndirea lui în lume indică un sens al lărgirii orizontului cunoașterii artistice, dar și un talent ce a reușit să transforme un limbaj plastic esoteric, aproape impenetrabil pînă la el, într-un vehicul universal de comunicare. Muzee și colecții din România posedă asemenea argumente ale acestei prețioase moșteniri culturale a omenirii.

Corneliu Antim

muzica

(In)actualități muzicale

Un tip superinteligent (doar tăcerile lui prelungite, uneori, îmi spun că poate fi un bun ascultător de muzică) îmi zice: te citesc. Atît. Și pleacă făcînd un gest vag (nu-l descifrez) cu mîna. Am brusc revelația că din colțul ăsta de revistă, într-adevăr, atît am reușit să fac. Să fiu din cînd în cînd citit. Un oarecare funcționar (scuzați sintagma de împrumut) al neantului. Nu singurul, desigur. Căci lumea înfrigurată, exasperată de dileme (l)abil întreținute, gonind fără direcție într-o aventură pe cît de promițătoare pe atît de crudă nu prea mai are timp de muzică. De vorbe despre ea nici atît. Dar cum abandonarea în vinovată „normalitate" nu mă ispitește deloc, continui.

Aștept ca „profesionistele" prezentatoare ale domnului R. Te(Ve)odorescu să învețe nu numai arta surîsului, ci și cum se pronunță corect numele marilor compozitori. Să afle simpaticele doamne și domnișoare că Simon (Emil) nu se pronunță precum Simon (Michel), decît eventual cînd dirijorul clujean s-ar afla în turneu la Paris.

Aștept ca acei compozitori (nu puțini) aflați (cazul cel mai fericit) într-un temporar purgatoriu terestru să înceteze a mai profana zonele sacrului prin muzici a căror „transparență" lasă să se întrevadă „pioase" și vechi melodii omagial-pionierești. E limpede că nu oricine are dreptul să spună alături de poetul **Ioan** Alexandru (apud Ștefan cel Mare): **„Așa să ne ajute Dumnezeu"**, fără a risca efectul contrar.

Aștept ca un interpret de talia pianistului Dan Grigore să nu ne mai explice că reticența Sa față de creația românească contemporană se datorează sentimentului de „impunere" din afară, practicat, cei drept, înainte de decembrie 1989. Oricum nu îl vom crede. Olah, Ștefan Niculescu, Vieru (ca să mă refer doar la generația matură) nu justificau în nici un fel amintita rezervă. E trist să constați că mulți dintre compozitorii români (ca și regizori sau cîntăreți de operă) s-au impus mai mult pe scenele din străinătate decît pe cele din țară. Putem și trebuie să evităm „exportul" valorilor culturale certe.

Aștept „dezghețul" sălilor de concert și înghețarea prețului de carte. Aștept întoarcerea publicului.

Aștept ca noul Tratat de prietenie... (ciudat, prietenia trebuie parafată ?) să ne aducă trupe... doar de la Bolșoi, orchestra leningrădeană și altele asemenea. Aștept să reluăm cursurile de limbă rusă, dar, neapărat, prin cînt. Se învață mai ușor și se uită repede. Pentru muzică vom apela la specialiștii „Epocii...", iar pentru selecția textelor la cei ai anului '46. Comenzile vor fi onorate din fondurile P.S.M.

În rest aș mai spune, alături de domnul Iosif Sava, că nici eu nu cred (nu vreau să cred) în sondajele de opinie. Mai ales cînd ele par a dori destabilizarea unor scaune. Chiar fotolii.

Valentin Petculescu

tele-imaginea

A doua natură

itingul și marșul Alianței Civice din 12 aprilie a constituit, printre altele, un test și pentru TVR. Un test de credibilitate în ceea ce privește capacitatea factorilor ei de decizie de a suporta o eventuală concurență precum și de a-și veni în firea proprie. Adică în normalitate.

Faptul că în preziua mitingului un purtător de cuvînt al F.S.N., domnul Berceanu, a citit emoționat, bîlbîit un text demagogic în care Alianța era acuzată de demagogie, nu privește TVR. Privește, în schimb, faptul, că un spot publicitar al Alianței, acceptat de TVR, (în momentul în care încasează banii pentru un serviciu este **obligatoriu** să îndeplinești serviciul în discuție), **nu a fost difuzat din motive politice** privește foarte strîns credibilitatea TVR, atașamentul conducerii acestei instituții la procesul democratizării țării.

Faptul, că s-au putut vedea cît de cît imagini corecte de la miting și demonstrație, nu este mare lucru, dar e mai mult decît nimicul de altădată. Iar acest cîștig este important în măsura în care se va dovedi un **început** nu un **sfîrșit** al normalității. Dar ce ne facem cu doamna Rodica Becleanu ?

Cine este doamna Rodica Becleanu ? Este una din persoanele care în anul 1989 avea în grijă **Telejurnalul**, mai ales acele ediții în care ni se comunica seară de seară cîtă fasole, orzoaică, sfeclă de zahăr s-a recoltat în imaginația „conducătorului iubit". Nu mi-aș fi adus aminte de fantasmagoricele recolte, dacă n-aș fi văzut emisiunea „7x7", difuzată în data de 13 aprilie (ghinion, nu ?).

Preluînd „stilul APACA" din vremea campaniei electorale de anul trecut, emisiunea „7x7", emisiune ce ne obișnuise cu o sinteză ponderată și obiectivă a evenimentelor săptămînii, s-a dovedit a fi o probă de minciună, gugumănie și prozelitism de o îngrijorătoare lipsă de rațiune. Obișnuită cu **Telejurnalele**, în care se mințea de ne înghețа sîngele în vine, realizatoarea de la „7x7" s-a străduit să ne dovedească încă o dată, că obișnuința devine o a doua natură. Pentru Rodica Becleanu chiar adevărata sa natură.

A minți la nevoie este un gest care s-ar putea scuza cu o altă minciună mai mică — s-a mințit cu silă sau cu de-a sila. Dar a minți cu entuziasm, nu mai scuză cu nimic. Este pur și simplu, un fel de a fi, care trebuie luat ca atare. Din fericire, pentru memoria colectivă astfel de neadevăruri, declarate cu entuziasm și pasiune, privesc mai mult pe cei care le profesează, decît realitatea. Nu avem decît să oprim televizorul pentru a auzi, din stradă, adevărul. Știți și dumneavoastră, ce se aude tot mai des în realitate: „Cu televizorul, ați mințit poporul !" Înțelegeți, nu-i așa, **cu** televizorul, și dvs. ca atîția alții ați și încă mai faceți acest lucru. Intrebarea este, pînă cînd ? Un răspuns ar fi — pînă cînd vom schimba canalul de emisie sau pînă cînd vom scoate aparatul din priză. Pînă cînd ne vom scoate pe **noi** din priza minciunii paralizante, pentru a ne privi în oglindă, pentru a privi pe geam. Pînă atunci veți continua să mințiți, grosolan, sau cu subtilitate. Sper, să fie doar din cauza obișnuinței, a îndelungului exercițiu !

Eugen Uricaru

Conserva bibliografică

Post-modernismul — dar și literatura de piață (vezi Sven Hassel — **Legiunea blestemată**, lei 115), —, eclectismul culturii contemporane — dar și analfabetismul cultural galopant al publicului (vezi cozile de la kitsch-ul **Liceenii fuck'n'roll)** —, reciclarea mizerilor — dar și fetișizarea satisfacțiilor de substituire legate de mărețele evenimente în focul cărora ne destrămăm labișian (vezi penibilul talmeș-balmeș iscat cu regularitate de dl. Tatulici pe programul II), —, precum și 1001 de alte circumstanțe favorizante (nu și favorabile !) impun modificarea concepției noastre despre literatură. O impun cît timp literatura încă mai există. (Prietenul meu, Horia Gârbea, afirma, nu mai departe de săptămîna trecută, că dînsa, literatura, e deja „pe ducă"...) Genuri umile ? genuri înalte ? scrieri de elită ? bunuri de larg consum ? — Nu, domnilor ! Nu ! ! ! Aceste categorii desuete ale esteticii pur și simplu **nu mai există.** Sau, există în manualele de liceu și în cursurile universitare, dar ele nu mai sînt funcționale. Astăzi, par să nu mai fie decît **cărți,** știți dumneavoastră, acele obiecte de formă dreptunghiulară, confecționate din hîrtie și carton, cu preț din ce în ce mai mare, pentru care încă se mai face coadă (din snobism și/sau pragmatism — căci reprezintă, încă, o investiție sigură). Vocea criticului literar, presupus îndrumător artistic al conștiinței receptorilor, auzindu-se tot mai slab, cărțile sînt însuflețite — ca în parabola consacrată — strict de către privirea mai mult sau mai puțin calificată a lectorului. Care lector — de ocazie sau profesionist, diletant sau filolog, mediocru sau hermeneut strălucit — oricum este prea tracasat de liberalizări și alte dictaturi ca să-și mai pună probleme dacă este cartea altceva decît o **marfă,** asemenea pachetului de Assos (da, sigur, 65 !) și a sticlei de plastic (1,5 l) de Coca-Cola. Sau poate mă înșel eu — oi fi panicat, m-o fi speriat viitorul sumbru, m-or bate gînduri de suicid intelectual — și e păcat...

Foarte aproape de Muzeul Literaturii Române e un snack-bar foarte dichisit (are și antenă parabolică pe acoperiș), în care n-am intrat niciodată, și, vis-à-vis de el, o librărie particulară (n-o să folosesc termenul „privatizată", cu ale sale conotații penibile), în care am intrat o singură dată. Și am intrat cu folos, fiindcă nu numai că n-am ieșit cu mîna goală, dar nici n-am stat la coadă, fapt ce mi se întîmplă pentru prima oară în timpul din urmă, indiferent de **marfa** pe care o visez. Am cumpărat două cărți, mult mai ușor decît aș fi luat două pachete de unt... nesărat („aha, v-am prins, vrăjitoarelor !").

Titluri.

CARTE UNU : Autheman / Jean Pierre / — **L'Homme du Général,** Collection Polar Sud, Actes Sud, Hubert Nyssen Editeur, 1990, 89 FF.

CARTE DOI : Raymond Jean — **L'Or et la Soie** („Aurul și mătasea"), Collection Babel, Actes Sud / Labor / L'Aire, 1990, / fără preț /.

Elemente paratextuale

CARTE UNU : În aceeași serie (1989) — K. C. Constantine — **Crimele din Rocksburg Station, Omul căruia îi plăcea să se privească, Omul căruia îi plăceau tomatele întîrziate** etc. Ilustrația copertei : Henri Galeron (? ?). Coperta IV — extras din volum, care se încheie cu enunțul : „— Moustic a fost arestat acum patru ore" și informații despre autor : „...celebru autor de benzi desenate **(O noapte în Tenessee,** 1987, premiul pentru cel mai bun album la Angoulême)". — Și totuși, e un roman. De spionaj **(din off).**

CARTE DOI : Prefață de Michel Hanniet. Ilustrația copertei : Michel Serre (Muzeul din Marsilia). Informații despre autor — Romane : **Ruinele de la New York,** 1959, **...Transporturi,** 198 (total — 16 titluri). Eseuri și biografii **Nerval, Eluard, ..., Practica literaturii Un portret al lui Sade** (8 titluri). Pe coperta IV : născut la Marsilia (1925) profesor de literatură la Universitatea din Aix-en-Provence. — Și totuși, e un roman. Despre ciuma de la Marsilia (1720). Comparabil cu **Husarul de pe acoperiș** de Jean Giono **(din off).**

Întrebare

Înlocuiește, oare, conserva bibliografică „istoria inefabilă" și „sinteza epică" ?

În loc de răspuns (alte întrebări)

Mai țineți minte finalul **Orbirii** lui Canetti ? Turnul de cărți care se prăbușește peste filologul maniac ? Vă plac trandafirii ? Ați citit nuvela premonitorie a lui Groșan ? Ce e frumosul ? Cîți bani de cărți v-au rămas la ultima chenzină ? De ce nu-și mai scrie Manolescu (Nicolae) cronica în mod regulat ? A înlocuit critica biografică biografia criticului ? Cînd ați stat ultima oară la coadă la librăria Eminescu ? De ce editura Univers publică **Dracula** lui Bram Stoker ? Cîți autori tineri au debutat anul acesta ? Cît va cîștiga fundația Expres din concesionarea, 39 de ani, a operei lui Preda ? Cunoașteți versurile : „Pentru tine Tanțo dragă / Am săpat o vară-ntreagă / La Canalul care leagă / Dunărea de Marea Neagră" ? Citiți rubrica ii titulată „Cartea străină" ? Ați cumpărat **Cămașa lui Christos ?** Vă place să v se povestească romanele ? Considerați că, astfel, economisiți timpul dvs. liber ? Dacă vi s-ar fi oferit ocazia, aț fi preferat să muriți dvs. în locul lui Max Frisch ? Ce întrebare credeți că am uitat să vi-o pun ?

Dan-Silviu Boerescu

P. S. Aștept răspuns urgent ! Scrieți-mi pe adresa redacției.

Oaza prieteniei...

Mă întrebam dacă sînt mulți care au auzit de Bahá'u'lláh, întemeietorul credinței Bahá'i, ceea ce mi s-a dezvăluit în șederea mea la Haifa, în parcurile paradisiace care duc la mormîntul acestuia, în centrul mondial al credinței Bahá'i. Îndemnul l-am primit de la un pelerin venit în grup din Turcia, pe care l-am cunoscut la micul dejun la hotel și care mi-a oferit un îndreptar, explicîndu-mi că sediul nu era amplasat departe. Am urcat șoseaua din spatele hotelului, am cotit pe dreapta ei, ajungînd la un grilaj de fier, deschis trecătorului, dornic de a descifra misterul de dincolo de portal. Dintr-o dată, pășesc într-o lume de basm, edenică, unde pasiunile par să nu se poată stîrni... O liniște, o pace te cuprinde. Flora exotică prin coloritul, compoziția ei se înscrie într-o armonie, care te învăluie, copacii îți vorbesc prin unduirea lor șerpuitoare, în îngustele alei, în care îți aduni gîndurile risipite, apărînd mai limpezi, cînd crezi că ai atins o stare de fericire... În însingurarea acestei grădini te întîmpină oameni de vîrste diferite, pelerini sau voluntari din țări îndepărtate, care cu sufletul senin în zîmbetul lor, îți transmit spontan prin cuvînt și gest, crezul lor într-o înfrățire. Îți alunecă privirea pe vase multicolore, sculpturi sub formă de vulturi, păuni, și atîtea ornamente care conferă peisajului frumusețe și bogăție. Te lași cuprins de acea ambianță, de firescul ei, o altă realitate nu mai există, simți că trebuie să împărtășești această bucurie nouă celorlalți. Te împrietenești cu cei care vin acolo, să transmită tainele „edenului", în care ei cred, și te întrebi cum de nu ai știut că e atît de simplu, de ușor, să fii fericit, privind o creangă, să vezi roșcovele căzute din pomul lor, să visezi, uitîndu-te la legănarea măslinilor, în intimitatea dialogului copacilor.

De la voluntarii care-și duc munca cu surîs permanent pe buze, am aflat despre istoricul și semnificația acestei nepereche așezări.

Bahá'u'lláh, întemeietorul credinței Bahá'i, a fost întemnițat pentru credința sa și exilat de către șahul Persiei și sultanul Turciei de la Teheran la Bagdad, Constantinopole, Adrianopole și în urmă în închisoarea din Akka.

S-a sfîrșit la Bahájí în 1892, prizonier al imperiului otoman. A fost îngropat într-o cameră a unei case alături de castelul cu acoperiș roșu, în care și-a petrecut ultimii ani ai vieții sale.

Ceea ce domină impunător orașul Haifa este monumentul lui Bab, edificiu cu o cupolă de aur. Bab a fost martirul — herald al credinței Bahá'i, care a propovăduit misiunea sa în 1844, fiind în 1850, la vîrsta de 31 ani, executat la Tabriz, în Iran, pentru învățătura sa religioasă.

Rămășițele lui pămîntești au fost îngropate în Țara Sfîntă în 1909 de către Abdul Bahá, fiul și urmașul lui Bahá'u'lláh, în mormîntul-monument construit la porunca tatălui său. A fost început în 1948 și completat în 1953. Edificiul în stilul și proporțiile arhitecturii europene, cu desene inspirate din Est e din piatră tăiată și cioplită în Italia cu coloane monolitice.

Cît privește Casa Universală a Justiției, suprema instituție a întregii comunități mondiale Bahá'i, ocupă clădirea de marmură albă Pentelikon, cu o colonadă de 58 de coloane corintiene, care se ridică deaspura grădinilor pe partea dealului, al drumului care duce la muntele Carmel. Stă în fața monumentului lui Bahá'u'lláh la Bahji deasupra golfului, cu fața către o liniștită grădină unde sînt patru monumente din marmură albă de Carrara, înălțate la locurile de veci ale unor membri ai familiei Bahá'u'lláh. Casa Universală a Justiției reprezintă corpul legislativ, format din nouă Bahá'i, aleși prin vot secret, la fiecare cinci ani, de către membrii Adunării Naționale Spirituale ale Bahá'i'lor din întreaga lume și este forul central legislativ, ordinator al activităților Bahá'i. Clădirea Arhivelor Internaționale Bahá'i completată în 1957 în frumosul stil ionic al arhitecturii clasice grecești stă între mormîntul lui Bab și sediul Casei Universale a Justiției. Acest edificiu este un muzeu particular al arhivelor Bahá'i și constituie un material istoric.

Credința Bahá'i era în 1989 statornicită în 168 de țări independente și

departamente de dincolo de mare membrii săi se găsesc în peste 11 129 centre ; literatura sa a fost tradusă în peste 802 limbi. Una din cele mai numeroase comunități Bahá'i este aceea din Iran, unde au murit 20 000 martiri pentru credința lor, începînd din 1844. Dincolo de vechile comunități din Statele Unite, Canada și Europa, numărul membrilor „Credinței" se extinde rapid în Africa, Asia, Regiunea Pacificului și printre popoarele indigene ale Americilor, demonstrînd că învățăturile lui Bahá'u'lláh răspund și necesităților intelectuale, nu numai ale descendenților vechii culturi și civilizații ale lumii, dar și ale așa numitelor popoare înapoiate și primitive, care își iau progresiv locul ce li se cuvine în Consiliul Națiunilor.

Edificatoare sînt următoarele gînduri ale lui Bahá'u'lláh : „Pămîntul este doar o unică țară iar omenirea cetățenii ei". „Omul să nu se mîndrească, fiindcă își iubește țara, mai curînd să se mîndrească, a-și iubi semenii"

Pleci dar revii în grădina de vis, în peisajul mirific cu oamenii care zîmbesc, ale căror idei le transmit cu naturelețe, spontan, cu sufletele deschise firesc. În acest paradis terestru nu nu te mai simți singur, trăiești o bucurie nouă, lîngă ființe care încearcă să fie oameni adevărați.

În contextul actual al unui mapamond zbuciumat de adversități, cînd dragostea pentru om, prietenia, par să-și fi pierdut sensul, „Edenul" din Haifa — prin contrastul său zguduitor, uimește, învită la meditație, la aplecarea asupra filelor Vechiului și Noului Testament, amintindu-ne că marile lumini spirituale s-au ivit în Orient, — cu reculegere, prin cunoaștere profundă de sine, conștientă, evitînd blamarea semenului, cauză superficială a conflictelor, — devine o cale de a trăi, — după cum s-a exprimat cîndva inegalabilul gînditor indian, Krishnamurti, — : „intens, inteligent, frumos".

În „Paradisul" — de pe muntele Carmel, din Haifa, în Israel, — în care abundă a floră multicoloră, poarta se deschide tuturor...

Matilda Ulmu

Eugen Ionescu „privatizat“

Un episod aproape neștiut la noi, — dar totalmente ignorat în Occident — este și scurta incursiune a lui Eugen Ionescu în hățișul poeziei. Faptul a fost consemnat atît de Zaharia Stancu în **Antologia poetilor tineri** cît și de G. Călinescu în giganta sa **Istorie a literaturii** (aparute în anii 1934 și 1941 în editura „Fundațiilor Regale“) — după ce în 1931 scriitorul și-a tipărit la Craiova micul său volum **Elegii pentru ființe mici** — „sponsor“ fiind profesorul Ion Grigorescu, animator,

printre altele, și al „Cercului Analelor Române“ din București.

Titlul plachetei era aproape același cu cel al primei poezii semnate de elevul din clasa a VIII-a, Ionescu Eugen, care, acum șaizeci și trei de ani (în decembrie 1928), debuta în revista „Vlăstarul“ cu o **Elegie** nu pentru ființe, ci **pentru lucruri mici.**

Aici a fost odată Imperiul
unui copil care-a fost dus
într-o cutie de păpușe
spre parcul viu de amintiri (...)

Republicata în volum, doar prima și ultima strofa au suferit ușoare modificări :

Aci a fost odată **patul**
unui copil care a fost dus
în parcul cu **pămînt și piatră. (...)**

Și iată, după ani de ostracizare, autorul este din nou prezent nu numai în piesa **Ce nemaipomenită barababură,** care se joacă și în Piața Amzei — dar și prin librării cu două volumașe recent tipărite pe o hîrtie mizerabilă,* ultimul sub semnul Capricornului călinescian.

Elegiile, care, după cum menționează îngrijitorul lor, criticul literar Nicolae Florescu : „valorifică“ vechea plachetă și reprezintă transpunerea tipografică „a unei ediții proiectată în **1945 de Octav Șuluțiu**“ ; și mai precizează că temeiul cărții de față este un exemplar „care poartă, de altfel, pe prima pagină“ o emoționantă dedicație ce amintește de acele „camere mohorîte, de sărac student, dar încălzite și luminate de ce aureolă tinerească, și de cîtă nebunie, și de cîte speranțe...“

Inițiativa lui. N. Florescu de a tipări și de a scrie o prefață la această carte este toată lauda, fiindcă versurile lui Eugen Ionescu aduc în atmosfera noastră impură și mlăștinoasă, candori și suavități aproape uitate, ba chiar nemaiîntîlnite în poezia noastră.

Editorul mai trebuie felicitat și pentru faptul de a fi întregit ediția princeps cu încă șase poezii, recuperate de prin periodicele vremii — la care nu știu dacă nu s-ar fi putut adăuga și acelea uitate de Eugen Ionescu prin „Bilete de papagal“, prin „Herald“ ș.a.

Dar nu aceste lipsuri sînt importante, cît alte nenumărate neglijențe și omisiuni aparent minore.

Începem chiar cu coperta — sau mai precis coperta a doua a **elegiilor pentru ființe mici** (ortografiate inițial nu cu majuscule) — și închinate de poet „mamei“ sale. Dedicația a fost în mod necuviincios suprimată ! Nu atît de dureroase sînt alte omisiuni precum acele cuvinte (arbitrar ?) înlocuite : în „Baladă“ elegie grotească, de pildă, un pitic care în 1931 „făcea pipi într-o lulea, / și locuia într-o lalea“, același, acum „Făcea pipi într-o lalea / Și locuia într-o stea“... Și în aceeași poezie, în loc de o fată care „...e un turn“, în 1990 domnișoara se află chiar „în turn“ — iar poemul se termină abrupt și neașteptat nu cu două, ci cu un singur cuvînt : „buric“ (p. 23 și 20).

Altă ciudată nepotrivire în următorul poem : „Bal“, unde la un moment dat este vorba de sfîrșitul balului. Partenerii, obosiți „stăteau din trap / și dau din cap“. Dar, în 1990, trapul devine „trup“ ! (p. 26 și 21) ; în fine în chiar poezia de debut la care ne-am referit este vorba și de „un tren-express de tinichea / în gara mică de carton“, tren care, însă „a ruginit de nostal-

gie“... (p. 17). Vedem, că în 1990 (prin metamorfoza unor cuvinte), nu trenul ruginește, ci gara, așadar : „O gară mică de carton“ (p. 16).

Mai sînt și alte hibe, aparent mărunte, aparent „formale“, dar care strecurate între versuri, devin grave. De pildă : pauzele de respirație dintre strofe care (în afara „Cîntecului de dragoste“, p. 23), au fost cu desăvîrșire eliminate. Or, aceste necesare spații albe dintre rînduri indicate de poet, aceste interludii în arhitecturarea unui poem — au fost brutal nesocotite. Versurile au fost comasate ; deși, printr-o paginație adecvată s-ar fi putut în mare parte respecta voința autorului.

Tot astfel a fost nesocotită punctuația : semne de exclamație, virgule, paranteze, sau puncte care au dispărut cu toptanul, ca și alternanța dintre literele mari și mici. Poezia se desfășoară otova, nenuanțat, numai cu majuscule.

Ne oprim aci, consternați în fața acestui maldăr de inadvertențe mișunînd la tot pasul în cele 26 de bieți poezii — neglijențe ce nu pot fi atribuite, credem, regretatului critic Octav Șuluțiu, nici iscusitului director al „Jurnalului literar“. Să le punem mai degrabă pe socoteala unor binevoitori și plini de zel zețari sau linotipiști sau absentului lector „responsabil de carte“ — unuia din acești harnici și zoriți anonimi, ce nu apar pe ultima filă a plachetei privatizate ?

Barbu Brezianu

* Eugène Ionesco, **Insinguratul,** traducere de Rodica Chiriacescu, ed. „Albatros“, 1990.

** Eugen Ionescu, **Elegii pentru ființe mici,** cuvînt introductiv de Nicolae Florescu, nr. 1, seria „Poesis“, Capricorn, coperta de academician Ion Vlad, editura „Jurnalul literar“, 1990.

Urmare din pag. a 16-a

ACARUL

nurile au creat multe localități în afară de cele ce figurează pe hărți, și asta se întîmplă cîteodată prin faptul că echipajul unui tren să primească niște ordine misterioase. Invită călătorii să coboare dn vagoane, în general sub pretextul de a admira frumusețile unui anumit loc. Li se vorbește de grote, de cascade sau de rîuri celebre : „Cincisprezece minute domnilor pentru ca să admirați grota cutare sau cutare“, spune foarte amabil conductorul. Cînd călătorii se găsesc la o distanță oarecare, trenul o ia razna în cea mai mare viteză.

— Și călătorii ?

— Umblă zăpăciți dintr-un loc într-altul și, pînă la urmă, se stabilesc într-o colonie. Aceste halte neașteptate se fac în locuri depărtate de orice civilizație și cu suficiente bogății naturale. Acolo sînt abandonate loturi de oameni tineri și, pe deasupra, cu un mare număr de femei. Nu v-ar plăcea și dvs. să vă terminați zilele într-un colț pitoresc și necunoscut, în tovărășia unei fete încîntătoare ?

Bătrînelul făcu un semn șiret cu ochiul și privi surîzător și plin de bunăvoie pe călător. În acest moment, din depărtări se auzi un fluierat. Acarul tresări neliniștit, făcu un salt și începu să facă semnale ridicole și dezordonate cu lanterna sa.

— Este trenul ? — întrebă străinul.

Bătrînul începu să alerge excesiv de repede. Cînd se găsi la o oarecare distanță, se întoarse și strigă :

— Aveți noroc ! Mîine veți ajunge în faimoasa dv. localitate. Cum ați spus că se cheamă ?

— X ! — răspunse călătorul.

În acest moment bătrînul dispăru în luminile dimineții. Însă punctul roșu al lanternei continuă să alerge imprudent sărind printre șine, în întîmpinarea trenului.

Din depărtarea peisajului locomotiva se apropia ca un eveniment deosebit.

moda, altfel

Festivități (II)

Micile baluri erau preferabile, chiar încîntătoare, deși erau lunea seara, iar Împărăteasa era „o dulce“, reducea numărul invitațiilor, de la 3 000 la 600, prezențiile vestimentare erau reduse dar **eleganța** mult crescută. **FRANȚA** era FRANȚA dar Moda era **à l'anglaise** (adorabilă modă !), deși Împărăteasa hotăra cine conduce cotilionul — **conducteur attitré. Într-o noapte a ales un englez, Mr.** Hubert Jerningham care (mai tîrziu a devenit Sir Hubert și Guvernator de Mauritius, un strigăt întîrziat al Tuileries-lor) s-a achitat mai mult decît „brilliantly“ de sarcina trasată și a fost foarte mult criticat de alți contemporani, mai ales în legătură cu zîmbetele **semnificative** pentru „**cea mai dintre cele mai de atunci**“.

Carnavalul începea întotdeauna printr-un bal mascat ce avea loc la Tuileries. Abatele Deguerry, de la Madeleine, se revolta mai mult împotriva măștilor decît a costumelor. Predicile sale erau acide și nu a ezitat să acuze practica măștilor, în moda balurilor, într-o slujbă religioasă la care asistau cei doi suverani. Spre sfîrșitul regimului, balurile mascate aveau drept scop doar înveselirea prințului moștenitor, care nu mai era copil și nu mai putea fi mulțumit cu „balurile pentru copii“, adică fetițe ce abia se puteau mișca în troienele de volane dantelate bătîndu-se cu bomboane și fel de fel de dulciuri costisitoare, cu băieței de catifea, **butonați** (nu se poate zice **năsturați**, nu ? „cu nasturi“ distruge insinuarea imagistică) în uniforme de ofițeri. Astfel, mult acuzatele și „desmățatele“ (după unii) baluri mascate s-au topit, au devenit nevinovate baluri pentru copii, la care prințul moștenitor apărea ba ca revoluționarul Massuniello, ba ca un cavaler medieval cu armură de lanțuri împletite. Dar au fost și baluri ale adulților care au fost etichetate cu „Incroyable“. Prințesa Matilda — Anne de Cleves, după pictura lui Holbein, de la Louvre ; Prințesa Clotilde — în brocart de aur, după o pictură de Paul Veronese ; Ducesa de Persigny, al cărei temperament arzător era prea bine cunoscut — Focul; Doamna Alphonse de Rothschild — pasăre a paradisului ; celebra **La Castiglione — citise Salammbô,** deci descindea direct din Flaubert, cu părul ei mătăsos, curgînd în valuri unduioase, prinse de un cerc de aur, cu brațele goale, cu sînii goi, cu picioarele goale, prinse în sandale de aur, și totul prins ca în **Salammbô** și în basmele noastre, cu totul și cu totul de aur dar (amănunt deosebit) cu Contele de Choiseul, mascat ca **negru,** cu o mînă purtîndu-i o trenă imensă și scumpă, cu alta, cu ajutorul unei umbrele antice, bizare, ținînd umbră, față de un soare imaginar, acestei mult discutate frumuseți **a epocii. Povestea spune că,** la un bal (mascat !) Împărăteasa Eugenia a apărut în rolul ei preferat — Marie-Antoinette în catifea roșie, costum copiat după un portret făcut de Mme. Vigee-Lebrun. **La Castiglione** nu apăruse de mult la Curte, de cînd nu mai era amanta împăratului și cînd a apărut, s-a costumat în Maria de Medici, un fel de gest de acceptare de „văduvie“ după dragostea lui Napoleon al III-lea. Totuși, Madame Carette, cea care îl **CITEA** împărătesei, ne povestește o picanterie a timpului. Se zice că, în 1860, la un bal dat de Prințul Jerome, la Palais Royal, **La Castiglione** a întîrziat la bal, îndrăznind să soseaască în jurul orei UNU din noapte (sau din dimineață) și că urcînd scara balurilor imperiale i-a întîlnit pe **CEI DOI,** și că Napoleon (care încă o mai **dorea**) i-a zis : „**Soseşti foarte** tîrziu, Doamnă Contesă !“. Dar și Contesa i-a zis-o : „Sire, dumneavoastră plecați prea devreme !“.

N-aș putea zice că îmi place stilul cronicilor acestei epoci. Picant, este. Dar picante sînt și ideile participanților la baluri, care nu puteau să nu țină seama de **numele** de familie, cu care apăreau **mascați.** Într-o alegorie a continentelor, Mme. Rimsky-Korsakoff simboliza **Asia, o altă doamnă** — un alt continent, și de fapt se făcea politică prin baluri mascate.

Balul formidabil era cel **tradițional** Balul Boului Gras, manifestație populară care l-a oripilat pe Berlioz. Un boulean, îngrășat bine înainte de festivitate și pentru festivitate, traversa orașul, în cușcă, pentru a fi sacrificat și ciopîrțit, și împărțit poporului, după ce era salutat de împărat. Cu siguranță, **sacrificiul** de animale, ne este cunoscut. Dar pe Berlioz l-a înspăimîntat, pentru că nu admitea **gestul** în epocă. Și începea un delir.

Se dansa mult în acea perioadă, deasupra unui vulcan. Ca și acum. Nimeni n-are nimic împotriva dansului. Unii, însă, au ceva împotriva vulcanului.

Corina Cristea

Juan José ARREOLA

(Mexic)

ACARUL

În gara pustie sosi un străin foarte obosit. Își șterse obrazul cu o batistă, și cu mina făcută streașină privi șinele de cale ferată ce se pierdeau la orizont. Descurajat și copleșit de gînduri, aruncă o privire spre ceas : era ora cînd trenul trebuia să plece din stație.

Cineva, care apăru nu se știe de unde, îl lovi prietenește pe umăr. Întorcindu-se, străinul se găsi în fața unui bătrînel cu o îmbrăcăminte care amintea de uniforma feroviarilor. În mină avea o lanternă roșie, însă atît de mică, încît părea o jucărie.

Îl privi surîzător pe călător, și acesta. îngrijorat, îi puse întrebarea :

— Iartă-mă, domnule, trenul a și plecat ?

— De cît timp sînteți dv. în această țară ?

— Plec imediat. Mîine trebuie să fiu neapărat în T.

— Probabil că dv. nu știți nimic despre ceea ce se întîmplă pe aici. Mai bine ați închiria o cameră la hotelul pentru călători. Și i arată cu mina o clădire cenușie, foarte curioasă, ce părea mai degrabă o fortăreață.

— Dar eu nu caut un hotel, ci vreau să plec cît mai repede cu trenul.

— Dv. închiriați o cameră urgent, desigur în cazul că veți găsi una liberă. Dacă cumva e liberă și o puteți obține, angajați-o pe o lună întreagă. În felul acesta vă va costa mai puțin și veți primi și o îngrijire mai aleasă.

— Domnule, ești nebun ? Eu trebuie să fiu neapărat mîine la T.

— Să vă spun cinstit : ar trebui să vă las în plata domnului. Totuși, să vă dau cîteva informații...

— Dacă doriți...

— Țara aceasta este faimoasă prin căile sale ferate, așa precum dv. știți. Pînă în prezent nu a fost posibil să fie organizate așa cum trebuie, totuși s-au făcut lucruri mari în ceea ce privește publicarea de itinerare și în procurarea de bilete de tren. Ghidurile căilor ferate cuprind toate localitățile mari și mici ale țării ; se pun în vînzare bilete pînă și pentru satele cele mai mici și mai îndepărtate. Ceea ce nu se poate obține este ca trenurile să-și poată îndeplini indicațiile continute în ghid și să treacă în mod efectiv prin stațiile acelea. Locuitorii acestei țări speră la acest lucru ; pînă atunci acceptă aceste neregularități și patriotismul lor îi împiedică să protesteze împotriva acestor neplăceri.

— Dar, există vreun tren care să treacă prin această localitate ?

— A spune da, înseamnă a comite un neadevăr. Așa precum dv. vă dați seama, șinele de cale ferată există, cu toate că sînt puțin avariate. În unele localități sînt pur și simplu trasate pe pămînt cu două linii cu var. Avînd în vedere condițiile actuale, nici un tren nu are obligația să treacă pe aici, totuși nimic nu împiedică să se întîmple acest lucru. Eu, în viața mea, am văzut trecînd multe trenuri pe aici și am cunoscut cîțiva călători care au reușit chiar să se urce în ele. Dacă dv. aveți răbdare, eu însumi voi avea plăcerea și onoarea de a vă ajuta să urcați într-un frumos și confortabil vagon.

— Mă va duce acest tren la T. ?

— Pentru ce vă încăpățînați dv. să ajungeți neapărat la T. ? Ar trebui să vă declarați mulțumit dacă ați putea să vă urcați în el. Odată aflat în tren, viața dv. ar porni desigur spre o direcție oarecare. Ce importanță are dacă acest drum nu este acela care duce spre T ?

— Dar eu am un bilet în regulă care trebuie să mă ducă la T. Este drept ca eu să fiu condus acolo, nu e așa ?

— Oricine va spune că dv. aveți dreptate. În hotelul pentru călători veți putea sta de vorbă cu persoane, care au fost foarte precaute procurîndu-și o cantitate foarte mare de bilete de tren. Ca regulă generală, oamenii prevăzători cumpără bilete pentru toate punctele țării. A existat unul care a cheltuit o adevărată avere...

— Eu am crezut că pentru a merge la T îmi este suficient un bilet. Privește-l...

— Următoarea porțiune de cale ferată națională va fi construită cu banii unei singure persoane care-și va cheltui întreaga sa avere pentru ambele sensuri ale unei căi ferate. Planurile care vor include mari tuneluri și poduri, nici măcar nu au fost aprobate de către inginerii întreprinderii.

— Dar trenul care trece prin T se găsește în stare de funcționare ?

— Și nu numai acesta. În realitate, în țară sînt multe trenuri, și călătorii le pot utiliza destul de frecvent, dar trebuie să se ia în considerație că nu este vorba de un serviciu formal și definitiv. Cu alte cuvinte, urcat în tren, nimeni nu poate spera să ajungă la locul dorit.

— Cum vine treaba asta ?

— Întreprinderea de cale ferată în dorința sa de a servi pe cetățeni se găsește în situația de a lua măsuri disperate. Face să circule trenuri prin locuri de netrecut. Aceste convoaie expediționare durează cîteodată ani de zile în drumul lor și, în perioada asta, în viața călătorilor se observă anumite transformări importante. Decesurile nu sînt rare în asemenea cazuri, însă întreprinderea, care a prevăzut totul, atașează la aceste trenuri un vagon cameră mortuară, cu un catafalc împodobit fastuos și un vagon cimitir. Este un motiv de orgoliu pentru conducătorii de tren să depoziteze cadavrul unui călător — luxos îmbălsămat — pe peronul stației indicată pe biletul de călătorie. În diverse ocazii de forță majoră, aceste trenuri parcurg drumuri în care lipsește una din șine. Atunci vagoanele se zdruncină îngrozitor și călătorii din partea în care lipsește șina sînt împiedicați să doarmă. Călătorii din clasa I, și aceasta este încă una din previziunile întreprinderii de cale ferată, sînt plasați pe partea în care se află șina. Cei din clasa a II-a primesc loviturile cu resemnare. Sînt și alte porțiuni de cale ferată în care lipsesc ambele șine : acolo toți călătorii suferă în mod egal, pînă în clipa în care trenul este complet distrus.

— Sfinte dumnezeule !

— Fiți atent : satul F a luat ființă cu ocazia unui asemenea accident. Trenul a nimerit într-o porțiune impracticabilă. Din cauza frecării de nisip, roțile s-au uzat pînă la axă. Călătorii au petrecut atît timp împreună pînă ce de la simple conversații uzuale s-au născut prietenii intime. Unele din aceste prietenii s-au transformat în scurt timp în idile și rezultatul a fost F, un sat plin cu copii zburdalnici ce se joacă cu vestigiile ruginite ale trenului.

— Dumnezeul meu, eu nu sînt făcut pentru asemenea aventuri !

— E necesar ca dv. să aveți inima tare ; poate că astfel veți reuși să vă transformați într-un erou. Să nu credeți că lipsesc ocaziile în care călătorii să-și poată arăta valoarea și spiritul de sacrificiu. Într-una din aceste ocazii, două sute de călători anonimi au scris una din paginile cele mai glorioase din analele noastre feroviare. S-a întîmplat că, într-o călătorie de probă, mecanicul să avertizeze la timp o gravă omisiune a constructorilor liniei ferate. În această rută lipsea un pod pentru traversarea unei prăpăstii. Ei bine, mecanicul, în loc să facă cale întoarsă, ținu un discurs pasagerilor și obținu din partea lor consimțămîntul de a porni mai departe. Sub energica lui conducere, trenul fu desfăcut piesă cu piesă și cărat pe umeri de cealaltă parte a prăpăstiei care, pe deasupra, păstra și surpriza de a avea în fundul ei un riu cu un debit mare de apă. Rezultatul acestei fapte eroice fu atît de satisfăcător, încît întreprinderea a renunțat în mod definitiv la construirea podului, mulțumindu-se să facă un mic scăzămînt la tarifele de pasageri pentru cei care cutează să înfrunte această neplăcere suplimentară.

— Dar eu trebuie neapărat să fiu mîine la T.

— Foarte bine. Mă bucură faptul că dv. nu abandonați acest proiect. Se vede că sînteți un om de convingeri. Grăbiți-vă și instalați-vă la hotel. Primul tren il veți lua atunci cînd va veni. Căutați să faceți acest lucru cît puteți de repede ; o mie de persoane vă vor împiedica s-o faceți. La sosirea unui tren, călătorii, exasperați de o așteptare atît de lungă, năvălesc din hotel într-un vacarm de nedescris pentru a invada zgomote gara. Deseori provoacă accidente cu nemaipomenita lor lipsă de educație și prudență. În loc să se urce liniștit în vagoane, se strivesc unii pe alții ; ca rezultat, se împiedică reciproc, nu urcă nimeni și trenul pornește lăsîndu-i luptîndu-se pe peroane. Călătorii, epuizați și furioși se înjură și se acuză reciproc de lipsa de educație și mult timp după aceea continuă să se insulte și să se lovească.

— Poliția oare nu intervine ?

— S-a încercat organizarea unui corp de poliție în fiecare gară, însă imprevizibila sosire a trenurilor făcea acest serviciu inutil și mai ales foarte costisitor. Ceva ma mult, membrii acestui corp polițienesc și-au demonstrat foarte curînd venalitatea lor, preocupîndu-se să protejeze urcarea în vagoane numai a călătorilor înstăriți, care, pentru acest serviciu, îi răsplăteau cu tot ce aveau pe ei. Problema a fost rezolvată prin înființarea unui institut, cu un tip special de școli, unde viitorii călători primesc lecții de urbanitate și un antrenament adecvat care să-i ajute să poată trece cu bine toată perioada de timp cît stau în tren. Acolo sînt învățați modul corect de a urca în tren, chiar că el se găsește în mers și în mare viteză. De asemenea, li se procură o armătură specială ca să-i ferească ca nu cumva alți călători să le rupă coastele.

— Dar, odată suit în tren, ești scu de alte noi dificultăți !

— Relativ. Numai că vă recomand urmăriți foarte atent, din vagon, gări S-ar putea să credeți că ați ajuns la și asta ar putea fi doar o iluzie. Pent a face o viață cît mai plăcută în incin vagoanelor umplute pînă la refuz, într prinderea s-a simțit obligată să se pr teze la fel de fel de expediente. Unc gări sînt doar o aparență : au fost con truite în plin codru și poartă nume unor orașe importante. Dar e suficien puțină atenție ca să-ți dai seama de i șelătorie. Sînt ca și decorurile de teat și persoanele care se găsesc acolo si manechine umplute cu rumeguș. Pe c se pot vedea foarte bine urmele cauza de intemperii, dar sînt de cele mai mul ori o perfectă imagine a realității: poat pe figura lor semnele unei oboseli nesf șite.

— Din fericire, T nu se află prea d parte de aici.

— Dar, pentru moment, ne lipsesc tr nurile directe. Cu toate acestea, s-putea să ajungeți la T'așa precum dori Organizarea căilor ferate, cu toate lt surile ei, nu exclude posibilitatea ur călătorii, fără opriri. Aflați dvs., și persoane care nici nu-și dau seama ceea ce se întîmplă. Cumpără un bil pentru T. Trece trenul, se urcă în el în ziua următoare, aud pe conducător nunțînd : „Am sosit la T." Fără vreo pr cauție specială, călătorii coboară și găsesc efectiv la T.

— Aș putea face ceva pentru a aju ge la acest rezultat ?

— Bineînțeles că puteți. Ceea ce în nu se poate ști este dacă vă va servi ceva. Încercați în toate felurile. Urc ți-vă în tren cu ideea fixă că veți aju ge la T. Nu stați de vorbă cu nici ur din călători. Ar putea să vă deziluzione cu poveștile lor de călătorie și, ceea ar fi mai grav, chiar ar putea să vă d nunțe.

— Ce vorbești, domnule ?

— Avînd în vedere starea actuală lucruri, trenurile sînt pline de s Spionii, voluntari în marea lor majo își dedică viața lor dezvoltării spiri constructiv al întreprinderii. Adesec unul nu știe ce spune celălalt și vo bește numai pentru a vorbi. Dar ei dau seama imediat de toate sensurile care poate să le aibă fraza oricît de sir plă ar fi ea. De la comentariul cel n nevinovat, ei știu să tragă concluzie vinovăție. Dacă dv. veți ajunge să c miteți cea mai mică imprudență veți înhățat imediat : veți petrece atunci t restul vieții într-un vagon-închisoa în cazul în care nu v-ar obliga să c boriți într-o gară falsă, pierdută pădure. Călătoriți cu credință, consum o cantitate cît mai mică de alimente nu atingeți cu piciorul înainte de a ved în T o figură cunoscută.

— Dar eu nu cunosc în T nici o pe soană.

— În cazul acesta trebuie să vă dubl precauțiunile. Veți avea pe drum, vă sigur, multe tentații. Dacă veți privi pr fereastră, sînteți expuși să cădeți capcana unui miraj. Ferestrele sînt pr văzute cu dispozitive ingenioase ce creează tot soiul de iluzii. Anumite ap rate manevrate din cabina mecanicul te fac să crezi, prin zgomot și mișca că trenul se găsește în mers. Fără ială că trenul rămîne nemișcat mini întregi, în timp ce călătorii v trecînd peisaje atrăgătoare prin geam rile ferestrelor.

— Și în ce scop acest lucru ?

— Întreprinderea face toate astea intenția sănătoasă de a micșora nelin tea călătorilor și a anula, atît cît e p sibil, senzația de strămutare. Se urm rește ca, într-o zi, călătorii să se pred hazardului, și să nu se mai intereseze unde vin și unde pleacă.

— Și dumneata ai călătorit mult trenurile ?

— Eu, domnule, sînt un simplu ac Ca să spun drept sînt un acar ieșit pensie și vin aci din cînd în cînd pent a-mi reaminti frumoasele zile de alt dată. Nu am călătorit niciodată și n n-am cheful s-o fac. Însă călătorii îi povestesc diverse întîmplări. Știu că tr

Prezentare și traducere de
Esdra Alhasid

Continuare în pag. a 15-a

bridge

Manevre de culise

Tot ce poate fi mai nepotrivit cu spiritul de competiție e manevra de culise. Sînt sporturi și jocuri, în special cele individuale de tip unu la unu (cum e șahul, bunăoară) în care asemenea manevre, chiar dacă pot fi concepute, sînt extrem de greu de pus în practică. Din păcate, în bridge situația e alta. Aici se poate aranja în afara sălii de joc aproape orice, rezultate, clasamente, topuri. E celebru, la noi, cazul unei echipe care, în anii dictaturii, ajungea mereu în fruntea diverselor competiții de mai mare amploare numai datorită faptului că printre echipieri se număra un personaj „important", jocurile respectivei echipe fiind deseori suspecte de trucaj. Ceea ce se și întîmpla dar nu atît pentru că personajul „important" ar fi pretins numai victorii cît din pricina labilității de caracter a celorlalți care, vrînd să-i facă mereu plăcere, aranjau ca echipa numitului să iasă întotdeauna învingătoare. Numai că în bridge manevrele de culise, oricît ar fi de subtile, nu pot fi ascunse. Dacă în alte jocuri ele sfîrșesc prin a fi deconspirate, în bridge ele încep prin a fi deconspirate. Nu-i nici o glumă ! Orice încercare de manevră se face, în bridge, în cunoștința de cauză a tuturor celor care joacă. Altminteri nu s-ar putea realiza fiindcă în bridge arbitrul nu poate determina rezultatele și nici altcineva din afara mesei de joc. Iar jucătorii, în marea lor majoritate, au acel plus de orgoliu care-i face să refuze aranjamentele precompetiționale. Cînd ele, totuși, se produc motivele sînt — ca în cazul de m sus — de o factură specială ce nu ți în fond, de esența jocului. De acee poate, expresia „manevră de culise" acoperă o realitate în bridge ci nume te, de fapt, o abatere de la morala j cului asumată explicit, chiar dacă tacit, de toți cei implicați. Cu alte c vinte, un aranjament într-o competi de bridge se poate face dar numai da participanții la competiție o știu. D mai este el atunci aranjament ? ! P radoxul ar fi următorul : manevra culise, ca să se producă, trebuie să la vedere. Interesant, nu ? !

Laurențiu Ulici

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Combinatul Poligrafic București